

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Onderwijs
Academiejaar 2022-2023**

Een huisdier in de klas

Kunnen kinderen er sociaal-emotioneel door groeien?

Bachelorproef aangeboden door
Lisa Pesesse
tot het behalen van de graad van
Educatieve Bachelor in het Onderwijs: Lager Onderwijs
Interne begeleider: **N. Coulommier**

**Bachelorproef
Professionele Opleidingen
Studiegebied Onderwijs
Academiejaar 2022-2023**

Een huisdier in de klas

Kunnen kinderen er sociaal-emotioneel door groeien?

Bachelorproef aangeboden door
Lisa Pesesse
tot het behalen van de graad van
Educatieve Bachelor in het Onderwijs: Lager Onderwijs
Interne begeleider: **N. Coulommier**

Woord vooraf

Dit eindwerk vormt de afsluiter van mijn bacheloropleiding Lager Onderwijs aan de Co-hogeschool Odisee. Ik ben uiterst tevreden dat ik drie jaar geleden voor deze opleiding koos en zo mijn passie heb kunnen vervullen. Ik vond mijn passie voor lesgeven in het derde leerjaar bij meester Johan. Als kind begon mijn passie voor dieren ook al. Ik heb altijd huisdieren gehad en ik vond ook altijd troost en onvoorwaardelijke liefde bij mijn dieren. Meester Johan had ook dieren in de klas en dat is me altijd bijgebleven. In deze bachelorproef wil ik graag mijn twee passies samenbrengen.

De bachelorproef waarmee ik mijn jaar zal afsluiten, gaat rond dieren in de klas en de positieve effecten hiervan op sociaal-emotioneel vlak bij de leerlingen.

Graag wil ik een aantal mensen bedanken voor mij te steunen om tot aan dit eindresultaat te komen.

Mijn bijzondere dank gaat naar Nora Coulommier, docente aan de co-hogeschool Odisee in de lerarenopleiding. Ze gaf me de mogelijkheid om voor dit specifiek onderwerp te kiezen dat me nauw aan het hart ligt en begeleidde me zeer goed in het realiseren van dit eindwerk. Graag wil ik haar danken voor de tijd die ze voor me vrijmaakte, de deskundigheid alsook de fijne begeleiding.

Graag wil ook alle leerkrachten en directeurs bedanken waarbij ik terecht kon voor vragen te stellen. Zonder al deze interviews, was het me nooit gelukt om praktijkvoorbeelden te hebben.

Daarnaast wil ik mijn ouders, Jean-Philippe Pesesse en Carine Couturier bedanken omdat zij mij de keuze gaven om verder te studeren en mijn droom te realiseren. Ook wil ik mijn zus Laura Pesesse en vriend Denzel De Clerck bedanken voor hun steun en geduld. Jullie zijn altijd in mij blijven geloven, waarvoor mijn eeuwige dank.

Lisa Pesesse

Tollembeek, 9 juni 2023

Inhoudsopgave

INLEIDING	6
HOOFDSTUK 1: ALGEMEEN LUIK: BEGRIPPEN	8
1.1 <i>Sociaal-emotionele ontwikkeling .....</i>	8
1.2 <i>Zelfdeterminatietheorie .....</i>	10
HOOFDSTUK 2: WAAROM KIEZEN VOOR DIEREN IN DE KLAS?	12
2.1 <i>Relatie mens – dier .....</i>	12
2.2 <i>Inzetten van dieren in de zorg en in de klas .....</i>	12
2.3 <i>Invloed van dieren op kinderen .....</i>	14
<i>Besluit hoofdstuk 2 .....</i>	15
HOOFDSTUK 3: DIER IN DE KLAS.....	16
3.1 <i>Voordelen .....</i>	16
3.2 <i>Beperkingen en aandachtspunten.....</i>	17
3.3 <i>Noodzakelijke inzet/voorwaarden.....</i>	18
3.3.1 <i>Regels voor het houden van een huisdier en de bijbehorende taken .....</i>	18
3.3.2 <i>Richtlijnen voor de scholen .....</i>	19
3.3.3 <i>Dierenwelzijn.....</i>	19
3.4 <i>Soorten dieren .....</i>	21
3.4.1 <i>Honden.....</i>	21
3.4.2 <i>Katten.....</i>	21
3.4.3 <i>Vissen .....</i>	21
3.4.4 <i>Knaagdieren .....</i>	22
3.4.5 <i>Reptielen .....</i>	22
<i>Besluit hoofdstuk 3 .....</i>	22
HOOFDSTUK 4: ANALYSE GOOD PRACTICES	24
1. <i>Kyra.....</i>	24
2. <i>Nappie .....</i>	26
3. <i>Varg .....</i>	27
4. <i>Gabber.....</i>	28
5. <i>Mira .....</i>	30
6. <i>Sneezel.....</i>	31
7. <i>Twee gerbils (naam onbekend).....</i>	32
8. <i>Vinnie.....</i>	34
<i>Besluit praktijkvoorbeelden.....</i>	36
HOOFDSTUK 5: EIGEN ONDERZOEK: TARAH DE KLASHOND.....	38
5.1 <i>In de klas.....</i>	38
5.1.1 <i>Sociaal-emotionele ontwikkeling .....</i>	38
5.2 <i>Resultaten praktijk en enquête .....</i>	42
5.2.1 <i>Beloning .....</i>	42
5.2.2 <i>Competentie en autonomie .....</i>	45
5.2.3 <i>Beperking? .....</i>	47
5.2.4 <i>Andere voordelen?.....</i>	47
HOOFDSTUK 6: STAPPENPLAN OM EEN DIER IN DE KLAS TE NEMEN	49
6.1 <i>Mogelijkheden voor in de klaspraktijk rond het thema dieren.....</i>	49
6.2 <i>Studies of bijscholing voor leerkrachten.....</i>	49
6.3 <i>Materiaal om mee aan de slag te gaan in de klas .....</i>	50
6.4 <i>Eigen website .....</i>	54

BESLUIT	55
LITERATUURLIJST	57
BIJLAGEN.....	I
<i>Activiteitenlogboek.....</i>	<i>I</i>
<i>Bijlage I: vragenlijst leerkrachten met dier.....</i>	<i>II</i>
<i>Bijlage II: brief naar de Minister van Onderwijs en Dierenwelzijn.....</i>	<i>III</i>
<i>Bijlage III: antwoord kabinet Weyts .....</i>	<i>IV</i>
<i>Bijlage IV: interview klashond Vinnie Sint-Ursula Wilrijk.....</i>	<i>V</i>
<i>Bijlage V: hoofdzaken interview Joke Decru AAP .....</i>	<i>VIII</i>
<i>Bijlage VI: interview directrice Rebekka Buyse de Klimtoren over schoolhond Bernard.....</i>	<i>IX</i>
<i>Bijlage VII: interview directrice VTI Zeebrugge over Flack de schoolhond.....</i>	<i>XI</i>
<i>Bijlage VIII: document hond Flack school VTI Zeebrugge Onze schoolhond.....</i>	<i>XIII</i>
<i>Bijlage IX: resultaten enquête Tarah .....</i>	<i>XIX</i>
<i>Bijlage X: overzicht thema dieren.....</i>	<i>XXV</i>

Inleiding

Mensen die thuis een dier hebben zullen wel al ervaren hebben hoe een dier je gemoedstoestand kan beïnvloeden. Soms kan je na een slechte dag thuiskomen en toch weer vrolijk worden wanneer je huisdier je begroet.

In augustus 2022 kwamen mijn ouders op bezoek samen met mijn drie honden op een kamp dat ik gaf voor lagereschoolkinderen. De glimlach op het gezicht van de vele kinderen, de interesse naar de honden toe, de zin om de leiband vast te nemen, de liefde die ze aan de honden gaven, ... leidden me tot de vraag: "Waarom zou ik later mijn hond niet kunnen meenemen naar de klas?"

Binnen de zorgsector wordt er al heel veel gewerkt met dieren en de vele positieve effecten zijn hier al uit gebleken. Zo wordt in de zorg gewerkt rond het inzetten van dieren bij activiteiten, het inzetten van dieren bij therapie en ondersteunende interventies.

Ook in het onderwijs is er nood aan ondersteuning van welzijn. Steeds meer kinderen ervaren stress of zijn zelf ongelukkig (Vandekerckhove, 2017). Waarom zou dieren inzetten hiertoe dan niet kunnen bijdragen? In de afgelopen jaren is er meer interesse gekomen in werken met dieren binnenin de zorg, ook in het buitengewoon onderwijs. Waarom zou dit dan niet verder ingezet kunnen worden in het regulier onderwijs? Ik besloot daarom zelf een onderzoek te starten. De volgende vraag wordt in dit eindwerk onderzocht: Op welke manier kan een klastier bijdragen aan het sociaal-emotioneel welbevinden van de leerlingen in de klas? Ik verdiepte me in het onderwerp en zocht veel informatie op. Hieruit bleek dat veel wetenschappelijk onderzoek al heeft bewezen dat dieren een positief effect hebben op de mens, zeker op kinderen. Uit onderzoek blijkt dat dit zowel op cognitief vlak is als op sociaal-emotioneel vlak.

Ik verdeelde mijn onderzoek in verschillende hoofdstukken. In mijn eerste hoofdstuk bespreek ik terminologie die in de loop van de verdere hoofdstukken verder aan bod zal komen. Hierbij wordt specifiek ingegaan op de invloed van een klastier op de behoeften van autonomie, verbondenheid en competentie beter bekend als de ABC-behoeften. De focus in deze proef zal vooral gericht zijn op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Het tweede hoofdstuk onderzoekt de vraag waarom je zou moeten kiezen voor een dier in de klas en het derde hoofdstuk vloeit hieruit verder omdat hier bekeken wordt welke dieren het meest aangewezen zijn, welke voor- en nadelen eraan gekoppeld zijn alsook andere praktische zaken die belangrijk zijn bij het nemen van een huisdier in de klas. Bij hoofdstuk vier worden *good practices* besproken. Voor deze praktijkvoorbeelden, maakte ik een openbaar bericht op Facebook waarbij ik op zoek ging naar correspondenten. Vanuit dit bericht vond ik veel mensen die ik per mail mocht contacteren met mijn vragen. Ook had ik een online interview met een schooldirectrice die werkt met een schoolhond en ging ik op bezoek bij een school in Wilrijk waar een juf elke dag haar hond meeneemt. Het overzicht van alle interviews is terug te vinden in de bijlage 'activiteitenlogboek'.

Uiteraard probeerde ik zelf uit wat een dier in de klas teweegbrengt, dat is terug te vinden in hoofdstuk vijf. Ten slotte is er nog hoofdstuk zes waar besproken wordt welke stappen iemand kan zetten indien de persoon kiest om te werken met een dier in de klas.

Om alle gevonden inzichten te verspreiden in het werkveld en om zoveel mogelijk leerkrachten te overtuigen van de voordelen van een dier op school, ontwikkelde ik een website waarbij ik mijn bevindingen deel.

Voor het ontwerp van mijn proefstuk contacteerde ik Vlaams minister van Onderwijs en Dierenwelzijn, Ben Weyts¹, ging ik op schoolbezoek en interviewde ik klasleerkrachten en directeurs.

---

¹ Een overzicht van al mijn acties staat opgenomen in de bijlage 'activiteitenlogboek'

Hoofdstuk 1: Algemeen luik: begrippen

In dit stuk tracht ik een aantal belangrijke begrippen uit te leggen, zoals de sociaal-emotionele ontwikkeling alsook de zelfdeterminatietheorie die verder in de bachelorproef aan bod zullen komen. Het begrip sociaal-emotionele ontwikkeling wordt naderbij bekeken omdat het belangrijk is dat een kind zich goed voelt in zijn vel, zijn gevoelens leert (h)erkennen en dat hij of zij goede relaties kan aangaan alvorens optimaal te kunnen functioneren in de klas (*Werken aan sociaal-emotionele ontwikkeling*, z.d.). Ook de zelfdeterminatietheorie is een belangrijk begrip in de klas omdat hier gekeken wordt wat kan bijdragen aan de kwaliteit van de motivatie van de leerlingen in de klas. Op deze manier kan er ook op moeilijk hanteerbaar gedrag geanticipeerd worden.

Deze begrippen zijn belangrijk en helpen bij een antwoord vinden op de vraag waarom dieren in de klas nuttig kunnen zijn. Daarom wou ik een breder beeld krijgen in dit hoofdstuk over deze begrippen, om over de bachelorproef heen te gaan onderzoeken hoe een dier in de klas hierbij kan bijdragen.

1.1 Sociaal-emotionele ontwikkeling

Dit begrip wordt opgenomen omdat een goede sociaal-emotionele ontwikkeling leidt tot een goed sociaal en emotioneel welbevinden. Dit is uiterst belangrijk voor de leerlingen.

Jellesma (2016) schrijft in haar boek 'Sociaal-emotioneel functioneren van kinderen op de basisschool' dat kinderen van hun vier tot hun twaalf jaar een groot deel van hun tijd doorbrengen in de basisschool waar ze in een klas zitten samen met andere kinderen. Vaak blijven deze groepen ongewijzigd, ook al is dat niet altijd zo het geval. Net in deze setting vindt een groot deel van de sociaal-emotionele ontwikkeling plaats. Verschillende facetten die onder de sociaal-emotionele ontwikkeling horen zijn volgens Jellesma (2016) en landelijk expertisecentrum voor het curriculum (SLO) (2019): *het aangaan van relaties met leeftijdsgenoten, het leren verplaatsen in en omgaan met anderen, de band en interactie met de leerkracht, het reflecteren op het eigen gedrag, conflicthantering, het vergroten van zelfvertrouwen en persoonlijke weerbaarheid binnen de groep*.

Landelijk expertisecentrum voor het curriculum (SLO) (2019) zegt dat je het thema sociaal-emotionele ontwikkelingen verder kan verdelen en verwijst naar het begrip 'termen'. Ze deelt het thema op in volgende kernen: 'zelf', 'zelfsturing', 'de ander', 'relaties' en 'kiezen'.

Zelf

Kinderen moeten hun gevoelens leren herkennen en benoemen. Hierbij hoort ook hun gevoelens leren beheersen en uiten. Ze leren wat hun kwaliteiten zijn en hoe deze in te zetten in het dagelijkse leven. Daarbij hoort een zelfbeeld dat tot stand komt en zelfwaardering. Zelfvertrouwen en een goed zelfbeeld bij de kinderen zorgen ervoor dat kinderen weerbaarder zijn, dat ze een eigen mening kunnen uiten, dat ze initiatief tonen om aan nieuwe dingen te beginnen. De kern 'zelf' kan dus onderverdeeld worden in gevoelens, kwaliteiten en het beeld dat je over jezelf hebt.

Kinderen kunnen gevoelens leren herkennen en benoemen bij dieren. Deze gevoelens (h)erkennen gaat soms makkelijker dan bij mensen. Wat ze hieruit leren, kunnen ze ook meenemen naar de mensen toe en meer specifiek zichzelf.

Zelfsturing

Kinderen leren dat ze hun eigen gedrag kunnen sturen. Ze leren onder andere omgaan met gevoelens en dat ze tijd moeten nemen om na te denken in moeilijke situaties. Ze leren impulsen herkennen, deze beheersen en hoe ze deze eventueel kunnen onderdrukken. Door deze impulsen onder controle te houden zijn kinderen beter in staat om zich sociaal beter te redden. Indien deze zelfsturing ontbreekt, kan het gevolg een laag zelfbeeld, angst, koppigheid of besluiteloosheid zijn. De kern 'zelfsturing' kan dus onderverdeeld worden in gevoelens hanteren, impulscontrole en doelgericht gedrag.

Zo kunnen leerlingen nadenken over wat zij willen doen met het dier, maar tegelijk kunnen ze ook nadenken over het welzijn en de behoeften van het dier. Dit stemt niet altijd op elkaar af waardoor ze misschien hun eigen belangen even aan de kant zullen schuiven voor het belang van het dier.

De ander

De kinderen krijgen het besef van de rol en invloed van de andere leerlingen in de klas, wat de gevolgen hiervan zijn en hoe dat het eigen functioneren beïnvloedt. Ze leren reacties van de anderen herkennen en begrijpen, dit noemen we empathie. Ook leren ze zich verplaatsen in een ander zijn standpunt, ze leren wisselen van perspectief. De kern 'de ander' kan onderverdeeld worden in inlevingsvermogen, individu – groep en het gedrag inschatten van de ander.

Een dier kan ingezet worden om de leerlingen te laten nadenken over hoe een dier zich bij bepaalde situaties kan voelen. De leerlingen oefenen op het zich verschuiven in iemand anders gedachten of gevoelens. Opnieuw kunnen ze dit ook toepassen op mensen. Ook kan een dier ingezet worden op vlak van groepsdynamica door een leerling die slecht in de groep valt bijvoorbeeld meer status te geven voor de hond waardoor de anderen meer waardering zullen uiten.

Relaties

De kinderen leren wat belangrijk is aan een relatie en hoe ze deze kunnen onderhouden. Ook leren ze wat nodig is om samen te werken met elkaar en de bijbehorende vaardigheden die daarvoor vereist zijn zoals het herkennen van de eigen gevoelens, inlevingsvermogen, ... In relaties spelen ook conflicten een rol, het is daarom belangrijk om de kinderen te laten nadenken over de oorzaken van conflicten, hoe ze er kunnen mee omgaan en hoe ze conflicten bespreekbaar kunnen maken en kunnen oplossen. De kern 'relaties' valt onder te verdelen in: omgaan met elkaar, samenwerken, omgaan met sociale druk alsook conflicten hanteren.

De leerlingen kunnen zich als klas verantwoordelijk voelen voor het dier, de leerlingen krijgen een gemeenschappelijk doel, wat de groepscohesie kan doen stijgen. Ook leren de leerlingen omgaan met het dier en de leerlingen kunnen samen op zoek gaan als klas hoe ze bepaalde regels kunnen

afspreken zodat de hond geen hindernissen ervaart. Als dit op de hond toegepast kan worden, kunnen ze dit achteraf ook doen voor zichzelf.

Kiezen

De kinderen leren keuzes maken, omgaan met de gevolgen van die keuzes en de verantwoordelijkheid ervoor nemen. In onze huidige maatschappij met heel veel invloeden - onder andere van sociale media - is het belangrijk om weloverwogen keuzes te leren maken. Bij jonge kinderen zien we dat ze vooral op basis van hun gevoel kiezen, bij oudere kinderen daarentegen is het complexer om te kiezen. In klascontext is het daarom belangrijk om de kinderen de ruimte te geven om fouten te mogen maken. De kern 'kiezen' wordt daarom verder onderverdeeld in weloverwogen kiezen en verantwoordelijkheid nemen.

Hier kan ingezet worden op de verantwoordelijkheid nemen. De kinderen kunnen taken krijgen zoals voor het dier zorgen door eten en drinken te geven. De kinderen voelen zich verantwoordelijk voor het dier.

1.2 Zelfdeterminatietheorie²

Een ander belangrijk begrip binnen dit onderzoek is de zelfdeterminatietheorie. Het is namelijk zo dat deze theorie een kader geeft om de kwaliteit van motivatie van leerlingen te ondersteunen. Ook geeft het hulp om moeilijk hanteerbaar gedrag aan te pakken. De Zelfdeterminatietheorie van Maarten Van Steenkiste (2009) haalt ook aan dat de basisbehoeften aan autonomie, verbondenheid en competentie als cruciale voedingsstoffen voor persoonlijke ontwikkeling en optimaal functioneren dienen. (Deci en Ryan, 2000; Reeve, 2005). Vandaar is het handig om deze theorie naderbij te bekijken en deze in de latere hoofdstukken toe te passen op dieren. Op deze manier is er de mogelijkheid voor groei bij de leerlingen. Dit zal verder aan bod komen in de volgende hoofdstukken.

1.2.1 Behoefte aan van autonomie

De behoefte aan autonomie wil zeggen dat de leerlingen wensen zich niet onder druk te staan en dat ze vrij willen zijn in keuzes kunnen maken. (DeCharms, 1968; Deci, 1971).

De leerlingen volledig zelf laten zorgen voor het dier zoals het dier gaan wandelen, eten geven, water geven, uitwerpselen oprapen, ... geeft de kinderen het gevoel dat ze zelf verantwoordelijk zijn voor het dier. Door de kinderen zelf keuzes te laten maken - bijvoorbeeld met een takenbord- , zijn ze mede-eigenaar van hun leerproces. Ook hebben ze het gevoel dat ze henzelf mogen zijn omdat het dier hen onvoorwaardelijk veel liefde geeft en de kinderen aanvaardt zoals ze zijn.

---

² De zelfdeterminatietheorie (ZDT) geeft een kader om de kwaliteit van de motivatie van leerlingen te ondersteunen en geeft hiermee ook handvaten voor werken rond moeilijk hanteerbaar gedrag. (*Kenniscentrum*, z.d.)

1.2.2 Behoeftte aan *belonging* of verbondenheid

De behoefte aan verbondenheid kan gedefinieerd worden als de wens om positieve relaties op te bouwen met anderen, zich geliefd en verzorgd te voelen en zelf voor anderen te zorgen (Baumeister & Leary, 1995; Deci & Ryan, 2000).

Het is empirisch aangetoond (Ascione en Weber 1996) dat de inzet van huisdieren in de klas een humane houding ten opzichte van klasgenoten bevordert en dat deze attitude een structureel karakter heeft. Dezelfde studie toonde aan dat door de humane houding ten opzichte van dieren te bevorderen hieruit een meer mensgerichte empathie ontstond bij de deelnemers. Zo kunnen emotionele verbindingen gemaakt met huisdieren, een bijdrage leveren aan een meer invoelende houding ten opzichte van klasgenoten en leerkrachten. (Van Summeren, 2018)

Naast deze empathie, wordt er ook gezegd dat een dier sociale interactie tussen mensen kan versterken. Het dier kan als gespreksonderwerp dienen en kinderen die geen gemeenschappelijke interesses hadden, hebben er nu wel één. Daarnaast leren kinderen door te zorgen voor een dier dat iedereen gevoelens en noden heeft. (*licg.nl - Invloed van dieren op kinderen, z.d.*)

Het D.O.G.project, beter bekend als Door Omgaan Groeien, heeft aan de hand van het resultaat van het project zelf kunnen aantonen dat de verwachting van de introductie van een hond in de klas kinderen zal helpen betere relaties aan te gaan.

1.2.3 Behoeftte aan competentie

De behoefte aan competentie kan beschreven worden als de wens om optimaal met de omgeving om te gaan (Deci & Ryan, 2000; White, 1959). Het gevoel van competentie helpt leerlingen zich te ontwikkelen en verhoogt het zich flexibel aanpassen aan veranderende omgevingen.

De kinderen die weinig zelfvertrouwen hebben, kunnen dit weer opkrikken dankzij het dier in de klas. Als zij merken dat zij goed zijn in het zorgen voor het dier, krijgen ze het gevoel dat ze goed zijn in iets. Als het dier positief reageert op de leerling, krijgt de leerling onrechtstreeks feedback dat ze goed bezig zijn. Een van de facetten van de sociaal-emotionele ontwikkeling is het vergroten van zelfvertrouwen. Hier valt dus te merken dat de kinderen zich competentier kunnen voelen dankzij een dier en daardoor ook de sociaal-emotionele ontwikkeling bevordert wordt.

Hoofdstuk 2: Waarom kiezen voor dieren in de klas?

In het vorige hoofdstuk zagen we belangrijke begrippen kort toegepast op dieren. In dit hoofdstuk wordt er getracht een antwoord te bieden op de vraag: 'Waarom kiezen voor dieren in de klas?'. Binnen dit hoofdstuk gaan we kijken naar de invloed van dieren op de mens, hoe dieren ingezet worden in de zorg en in andere sectoren en wat het positief effect daarvan is.

2.1 Relatie mens – dier

Het eerste luik dat bekeken wordt is de relatie tussen mens en dier. Uit veel onderzoek is gebleken dat dieren zowel op fysiek vlak als op de mentale gezondheid bij de mens een positieve invloed hebben. Onbewust blijken dieren verscheidene functies te vervullen bij mensen, zegt LICG (z.d.). De website vermeldt dat een dier gezelschap en affectie geeft, dat het niet oordeelt en dat het je aanvaardt zoals je bent. Tevens geeft een dier lichamelijk contact waardoor men zich geliefd voelt. Een huisdier kan steun of veiligheid aanbieden. De keerzijde hiervan is dat mensen heel droevig kunnen zijn wanneer het dier komt te overlijden. Een dier heeft ook effect op het zelfbeeld van mensen (*licg.nl - De sociale rol van huisdieren*, z.d.). Zo is het bijvoorbeeld dat zorgen voor een dier je het gevoel geeft dat je nodig bent. De erkenning van het dier met wie we ons verbonden voelen helpt ons om ons zelfbeeld te bevestigen. Dit schrijft Media- en dier-menswetenschapper Maarten Reesink (2021), hij houdt zich bezig met vragen omtrent dier-mensrelaties. Hij schreef een boek 'Dier en mens, de band tussen ons en andere dieren' waarin hij onder andere ingaat op de relatie met dieren die heden ten dage niet meer inferieur verloopt. We zien dieren als een gelijke, een naaste.

2.2 Inzetten van dieren in de zorg en in de klas

Om te kunnen kijken wat de mogelijkheden en voordelen zijn van een dier in de klas, kijken we even naar de zorgsector. Dieren worden steeds meer ingezet voor psychologische interventies, zegt de Open Universiteit van Heerlen. Onder andere psychologen, fysiotherapeuten, logopedisten, pedagogen en artsen zetten dieren in bij een behandeling.

Bejaardenzorg

Enders-Slegers en Verheggen (2016) halen aan dat honden bijvoorbeeld gebruikt worden in de bejaardenzorg. De laatste twee decennia is er veel onderzoek gedaan naar effecten van huisdierenbezit en naar de effecten van dier-ondersteunende interventies. Sociaal gedrag, communicatie en mobiliteit stijgen wanneer honden langskomen bij ouderen.

Animal Assisted Therapy

Animal Assisted Therapy (AAT) is het gebruik van interacties tussen dieren en patiënten om te helpen bij het herstel van gezondheidsproblemen of om mensen te helpen met bepaalde medische aandoeningen om te gaan. Medische zorgverleners en therapeuten die AAT ondersteunen geloven dat het vele voordelen biedt, zoals hulp bij persoonlijke en sociale ontwikkeling, meer zelfvertrouwen, betere geestelijke gezondheid, betere sociale vaardigheden en meer empathie en verzorgende vaardigheden.

Sommige vormen van AAT omvatten de zorg voor dieren zoals het regelmatig voederen, verzorgen en baden van de dieren. Andere vormen van AAT houden in dat een dier naar een zorginstelling wordt gebracht voor interactie met de patiënt. Hieronder is een QR-code naar een filmpje over AAT.

De voordelen van AAT werden ontwikkeld door Dr. Boris Levinson in 1960. Hij publiceerde een boek in 1969 over het onderwerp "Pet-Oriented Child Psychotherapy".

Sindsdien heeft de techniek zich bewezen en wordt zij steeds meer toegepast. In 2010 publiceerde het *Journal of the Society for Psychological Anthropology* een pilotstudie waarin dieretherapie voor kinderen met autismespectrumstoornissen werd onderzocht. De studie concludeerde dat kinderen met autisme sociaal voordeel halen uit interacties waarin dienst- en therapiehonden zijn opgenomen.

Animal Assisted Education

Dieren worden ook meer ingezet in het onderwijssysteem. *Animal Assisted Education* (AAE) is een gespecialiseerde toepassing van *Animal Assisted Activities* (AAA) of *Animal Assisted Therapy* (AAT) gericht op leerlingen en interacties in de klas. Hieronder vallen twee soorten programma's: "*Animal Assisted Reading*" en "*Introduction to Animals*".

Het gebruik van een hond wordt aanbevolen voor kinderen met lees- en leerproblemen omdat de dieren een unieke omgeving bieden waarin het kind zijn remmingen en verschillen overwint. Dit is ook geschikt voor kinderen die geen belangstelling hebben voor leesactiviteiten of het moeilijk vinden om hardop te lezen voor een groep.

Dieren kunnen ingezet worden bij leesprojecten. Dieren zijn ideale leesgenoten omdat dieren, in tegenstelling tot leeftijdgenoten, aandachtig luisteren; ze oordelen of bekritisieren niet, zodat kinderen zich meer op hun gemak voelen en geneigd zijn hun eigen angsten te vergeten. Kinderen met een laag zelfbeeld zijn vaak meer bereid tot interactie met een dier dan met andere mensen. Verder vergeten ze tijdens zulke interacties hun beperkingen. Het is gebleken dat kinderen het voorlezen aan een dier minder intimiderend vinden en voorheen gevreesde voorleesmomenten

omzetten in een positieve ervaring. Hieronder is er een QR-code naar een filmpje waar er een leeshond aanwezig is.

Kinderen die opgroeien met zorg voor dieren, groeien op tot meelevende en begripvolle mensen (*licg.nl - Invloed van dieren op kinderen, z.d.*). Met "Introduction Animals" krijgen de kinderen een kans om met dieren om te gaan en ook over hen te leren. Via het gebruik van een dier leren we de kinderen over de huisdieren om hen heen. Het dier komt mee naar de school en informatie over het dier wordt aan de kinderen gegeven: de verzorging, de voeding, de omgang met dieren enzoverder. Elk kind krijgt een eerstehands ervaring in het hanteren en aanraken van het dier. Dit helpt sommige kinderen ook hun angsten en misvattingen over bepaalde dieren te overwinnen.

Ook het Belgische onderwijs erkent de voordelen van het gebruik van een dier in de klas en is opgenomen in het MOS-project. MOS is een samenwerking tussen het Departement Omgeving van de Vlaamse overheid, de Vlaamse provincies en de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Onderwijs Vlaanderen zegt dat alle scholen in Vlaanderen een MOS-school kunnen worden. De missie van MOS is om samen duurzame keuzes voor de planeet te leren maken. Het MOS-project wil het bewustwordingsproces bij leerlingen aanwakkeren zodat ze bij het aanschaffen van een huisdier verantwoorde en duurzame keuzes leren maken (*MOS-actiefiche: Een huisdier, een emotionele of weloverwogen keuze, z.d.*).

2.3 Invloed van dieren op kinderen

Kinder- en jeugdpsychotherapeut en sociaal pedagoog Andreas Steiger zegt: "*Dieren bevorderen de sociale en emotionele ontwikkeling van kinderen, en dit op een heel speelse manier. Als kinderen voor hun dierenvriend zorgen, leren ze niet alleen verantwoordelijkheid te nemen, maar ook om hun behoeften te erkennen.*" Kinderen stellen zich de vraag: hoe gaat het met mijn dier, wat voelt hij? Wat is er nodig om hem gelukkig te maken? "*De vaardigheden die hiermee worden geleerd, worden ook in het dagelijks leven overgedragen op medemensen*", stelt de expert (*Kinderen en huisdieren, welk effect hebben ze op elkaar?, 2022*).

Dit sluit aan bij de kern 'de ander' dat al werd aangehaald in hoofdstuk 1. Ze leren zich verplaatsen in het dier en leren gevoelens herkennen bij het dier. Hun empathie wordt aangesterkt, dit passen ze dan later toe op mensen. Ze leren ook hun eigen impulsen beheersen om de behoeften van het dier voorop te stellen wat op zijn beurt weer aansluit bij de kern 'zelfsturing'. Ook leren de kinderen verantwoordelijkheid nemen voor het dier en durven ze hierbij zelf bewuste keuzes maken, dit sluit aan bij de kern 'kiezen'.

Een huisdier heeft een invloed op de ontwikkeling van kinderen. Het kan helpen bij de emotionele ontwikkeling en de cognitieve ontwikkeling. Het zorgen voor een dier, aangepast aan de leeftijd van het kind, kan meer zelfvertrouwen en eigenwaarde doen ontwikkelen. Ook kunnen de kinderen hun gevoelens uiten aan het huisdier (*licg.nl - De sociale rol van huisdieren, z.d.*). Zoals vermeld in hoofdstuk 1, sluit het leren uiten van hun gevoelens aan bij de kern 'zelf' van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Het zelfbeeld komt ook tot stand en de leerlingen leren zichzelf waarderen dankzij het dier.

Besluit hoofdstuk 2

We kunnen concluderen dat dieren op mentaal vlak een positieve invloed hebben op de leerlingen. Voor de leerlingen biedt een dier in de klas ook steun en veiligheid. Een dier heeft veel voordelen voor de sociale en persoonlijke ontwikkeling. Zo kan je bijvoorbeeld inspelen op de kern 'zelf' uit de sociale emotionele ontwikkeling uit hoofdstuk 1 doordat leerlingen zich leren uiten bij het dier. Het dier voelt vertrouwd aan en ze durven hier hun gevoelens uiten. In een later stadium zouden de kinderen dit ook kunnen doen bij mensen. Ook kan je de kern 'zelfsturing' toepassen omdat ze de behoeften van het dier voorop leren stellen op hun eigen behoeften. Wat betreft 'de ander', leren ze zich verplaatsen in het dier wat hun empathie doet stijgen. Als ze zich in een dier kunnen verplaatsen, is de kans groot dat ze dit ook kunnen toepassen op mensen. Ten slotte kan de kern 'kiezen' ook nog benut worden omdat de leerlingen verantwoordelijkheid willen en durven nemen voor het dier en bewuste en overwogen keuzes maken.

Verder is een dier geschikt omdat leerlingen in interactie met dieren hun eigen beperkingen vergeten. Ook zorgt een dier ervoor dat leerlingen werken aan hun sociaal gedrag en aan hun communicatie. De leerlingen leren een meer invoelende houding te krijgen ten opzichte van anderen. Ook wordt sociale interactie versterkt doordat het dier als gespreksonderwerp kan dienen, de kinderen hebben nu wel een gemeenschappelijke interesse moest deze ervoor niet aanwezig geweest zijn. Door te werken aan hun communicatie wordt het gevoel van *belonging* uit de zelfdeterminatietheorie verhoogd. Door een betere communicatie kunnen de leerlingen ook betere vriendschappen aangaan waar dialoog mogelijk is. Een dier in de klas heeft op veel vlakken een positieve invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Een dier in de klas kan jou als leerkracht helpen om het welbevinden van je leerlingen op te krikken, ook leer je hen vaardigheden die ze later nodig zullen hebben in het dagelijkse leven zoals onder meer behoeften erkennen.

Hoofdstuk 3: dier in de klas

In het vorige hoofdstuk zagen we waarom een dier in de klas een meerwaarde zou kunnen betekenen. Dit hoofdstuk gaat verder in op het praktische gedeelte van een dier in de klas houden. De voordelen en beperkingen worden besproken alsook aangewezen voorwaarden waar je best aan voldoet. Tenslotte wordt overlopen welke dieren aangewezen zijn en welke niet.

3.1 Voordelen

Hier worden eens in het kort enkele voordelen die eerder aan bod kwamen nog eens samengevat. Zoals eerder werd aangehaald in hoofdstuk 1.2.1 geven dieren onvoorwaardelijke liefde en aanvaarden ze de leerlingen zoals ze zijn. Dit geeft de leerlingen het gevoel dat ze mogen zijn wie ze zijn. Daarnaast hebben dieren ook een positieve invloed op de mentale gezondheid zoals werd aangehaald in het besluit van hoofdstuk 2. Het gevoel van *belonging* kan ook versterkt worden omdat een huisdier als brug kan dienen om vriendschap te sluiten met andere kinderen. Verder kunnen nog andere voordelen aangehaald worden: kinderen leren verantwoordelijkheid krijgen door voor het dier te zorgen, het bouwt zelfvertrouwen doordat er voldoening en trots ontstaat wanneer leerlingen voor het dier zorgen, de leerlingen leren verzorgende vaardigheden (*8 voordelen van huisdieren in de klas (met infografiek)*, 2022).

Er werd ook nog gezocht naar andere voordelen die er zijn bij het nemen van een klasdier. Onderzoekers van de Britse universiteiten Manchester, Liverpool en Southampton hebben meerdere onderzoeken bestudeerd. Uit zeventien papers hebben ze volgende conclusies gemaakt over de voordelen van het hebben van een huisdier: ze hebben een kalmerend effect op de mensen en ze verminderen onze stress. Ook zijn de leerlingen goedgezind en voelen ze zich minder eenzaam. Verdergaand op het gevoel van *belonging* wordt er ook gezegd dat dieren kunnen fungeren als een soort bemiddelaar tussen kind en leerkracht (*Onderzoek: Een hond in de klas - Open Universiteit - Open Universiteit, z.d.*). Wat nog niet gezegd werd, en wel belangrijk is, is dat er nieuwe manieren van lesgeven zijn gebaseerd op het dier zelf. Zo kan je bijvoorbeeld een thema uitwerken dat vertrekt vanuit je dier. Je brengt de realiteit, het dier zelf, naar de klas. Een klasdier kan op een interactieve manier de leerlingen bij het leren betrekken, er kunnen wetenschaps-, wiskunde- en zelfs anderstalige opdrachten gebruikt worden die op het dier gebaseerd zijn. Een klasdier verrijkt de klas en de leerlingen hebben iets om naar uit te kijken.

Vele scholen die een klashond of schoolhond hebben, werken rond verantwoordelijkheid en discipline. Dit zijn belangrijke vaardigheden die aangeleerd worden. Dit komt jou als leerkracht ten goede. Niet enkel leren leerlingen dit inductief kennen, ook kan je erop vertrouwen dat ze intrinsiek geprikkeld worden. Dit wordt verder duidelijk bij de praktijkvoorbeelden.

"Sommigen vinden troost bij de dieren, maar ze kunnen evengoed voor luchtige taferelen zorgen in de klas." (leerkracht basisschool 't Wensbos)

3.2 Beperkingen en aandachtspunten

Een dier in de klas roept bij velen wellicht ook twijfels op en bedenkingen. In dit stukje wordt ingegaan op mogelijke beperkingen zoals allergieën, kosten die bij een dier horen, het karakter van het dier, enzoverder.

Allergieën

Je moet in acht nemen dat bepaalde leerlingen allergisch kunnen zijn aan bepaalde dieren. Je zal als leerkracht dus een weloverwogen keuze moeten maken als je een dier in de klas neemt.

Verzorging en de daarbij horende kosten

Als leerkracht draag je de eindverantwoordelijkheid voor de zorg, bescherming en gezondheid van het dier. Dat betekent dat je meer werk zal hebben als leerkracht. Alvorens je een dier wenst te nemen als leerkracht moet je onderzoeken of het budgettair haalbaar is omdat je soms ook onvoorziene dierenartskosten zal hebben en ook kosten voor onderhoud en andere mogelijke kosten. (*8 voordelen van huisdieren in de klas (met infografiek), 2022*)

Verblijfplaats dier

Het meest aangewezen is om het dier zelf naar huis mee te nemen. Een dier dat in de klas blijft gedurende de nacht, kan lijden onder temperatuurschommelingen door bijvoorbeeld de verwarming die uitgeschakeld staat. (*8 voordelen van huisdieren in de klas (met infografiek), 2022*)

Persoonlijkheid dier

Het is belangrijk om rekening te houden met het karakter van het dier. Ook met de allerbeste bedoeling kan het zijn dat het dier slecht reageert op een nieuwe omgeving en dat het geen interesse toont naar de kinderen toe. Joke Decru van *Animal Assisted Projects (AAP)* zegt tijdens ons interview dat het daarom belangrijk is het dier eerst een aantal keer mee te nemen gedurende een halve dag, om het dier gewenning te geven aan de omgeving. Als je merkt dat er geen match is tussen het dier en de klas, dan zal je het project niet verder kunnen zetten met dat dier.

Religie

Willem Wever (2021) ging voor zijn programma op zoek naar een antwoord waarom moslims geen honden mogen hebben. Hij gaf als antwoord dat je in de *Hadith*, een verzameling Islamitische

verhalen van uitspraken van de profeet Mohammed, terugvindt dat een hond onrein is en dat wanneer een hond in huis is je huis onrein wordt.

Dit valt terug te vinden onder de volgende twee zinnen: (*Sahih al-Bukhari - Sunnah.com - Sayings and Teachings of Prophet Muhammad (صلى الله عليه وسلم)*, z.d.)

- "Wie een hond bewaart, zijn goede daden zullen elke dag met één qiraat (maat van beloning, vergelijkbaar met een berg aan goede daden) afnemen, tenzij het een hond is voor landbouw of hoeden." (al-Bukhari, 2322)
- "De engelen komen niet binnen in een huis waarin een hond is." (al-Bukhari, 3225)

Dit is dus zeker een aspect waar je rekening mee zal moeten houden als je een huisdier, zeker een hond, meeneemt naar de klas. In de praktijkvoorbeelden die later volgen valt te lezen bij Nappie hoe het tot een mooi einde kwam met een kindje dat tot de moslimgemeenschap behoort.

Afleidingen bij de leerlingen

Uit eigen onderzoek bleek dat de leerkracht en directies in eerste instantie bang zijn dat de kinderen te afgeleid zouden zijn in de les door de hond. Echter, uit de vele interviews is gebleken dat het tegengestelde waar is en dat er ook altijd oplossingen voor zijn. Graag verwijs ik hiervoor naar de praktijkvoorbeelden in hoofdstuk 4.

3.3 Noodzakelijke inzet/voorwaarden

Dit luik kunnen we onderverdelen in de regels en de taken die horen bij het houden van een huisdier, de richtlijnen die een school moet volgen alsook het aspect dierenwelzijn dat we zeker niet mogen vergeten. Deze bachelorproef gaat in op het welzijn van de leerlingen, maar we mogen het welzijn van het dier ook niet uit het oog verliezen.

3.3.1 Regels voor het houden van een huisdier en de bijbehorende taken

Als leerkracht maak je best duidelijke regels over de behoeften en de bijbehorende taken van een dier. Je begint met de basisregels goed uit te leggen voor het omgaan met dieren voordat het contact met het dier is toegestaan. Belangrijke afspraken zijn: (Kinderen en huisdieren, welk effect hebben ze op elkaar?, 2022)

- Dieren moeten ons kunnen 'ruiken', dus we moeten ze de kans geven om eerst aan ons te snuffelen.
- We schreeuwen niet tegen dieren.
- We storen dieren nooit terwijl ze eten en pakken hun eten ook niet af. En we storen hen ook niet wanneer ze slapen of rusten. De slaapplek van het dier is zijn eigen plek.
- We trekken niet aan dieren, niet aan hun staart, vacht of oren.

- Als een dier ons ontwijkt gaan we weg, want hij heeft laten merken dat hij even geen contact wil.
- We aaien een dier in de richting van de haren.

3.3.2 Richtlijnen voor de scholen

Volgens MOS Vlaanderen zijn volgende zaken aangewezen:

- Je project via alle kanalen communiceren en vaak evalueren en indien nodig bijstellen.
- Binnen de scholengroep de plannen kenbaar maken. Met andere scholen ervaringen delen.
- Je gemeentelijke milieudienst op de hoogte brengen van de plannen en resultaten. Deze plannen en kader binnen het dierenwelzijn plaatsen.
- Een moment organiseren waarop je de plannen en doelen aan de ouders, leerlingen en andere betrokkenen bekend maakt.
- Formuleer een eenduidig, meetbaar en haalbaar (SMART-)doel. Communiceer dit bij het begin van het project via alle kanalen, evalueer regelmatig de acties en stel indien nodig bij.

Verder gaf directrice Joke Knockaert van VTI Zeebrugge tijdens mijn interview met haar aan dat het zeer belangrijk is om een document aan te maken waar beleid, richtlijnen en een risicoanalyse in opgenomen zijn. Daarin staat alle informatie betreffende het dier geschreven. Zo geef je als school aan: de reden waarom je met het dier werkt, richtlijnen voor de interactie met het dier, korte omschrijving en kenmerken van het dier, ... In bijlage 8 van deze bachelorproef vindt u ter wijze van voorbeeld dergelijk document volledig uitgewerkt voor de school VTI Zeebrugge.

3.3.3 Dierenwelzijn

We mogen het aspect dierenwelzijn zeker niet vergeten. Het is belangrijk dat er aan het welzijn van de leerlingen wordt gedacht maar ook aan die van het dier. Zo verliezen sommige scholen of klassen dit aspect uit het oog waardoor bijvoorbeeld knaagdieren aanwezig zijn in de klas. Het is belangrijk om zowel als leerkracht alsmede als leerling je bewust te zijn van wat dierenwelzijn inhoudt en hoe je hier het beste rekening mee houdt.

Er is een positieve lijst op de website van MOS Vlaanderen waarop staat welke dieren toegestaan zijn in de klas. De toegestane zoogdieren staan hierop vermeld. Oog in oog, gelanceerd op 6 oktober 2020 door Ben Weyts, is een uitgewerkt project dat leerkrachten de kans biedt om in de klas aan de slag te gaan rond dierenwelzijn. Er is er een volledig lessenspakket uitgewerkt die je in de klas kan benutten. Ook zijn er webinars gemaakt voor de leerkrachten zodat zij les kunnen volgen over hoe het thema dierenwelzijn aan te pakken in de klas (*Een bredere kijk op dierenwelzijn in de klas | Oog in oog, z.d.*).

Op de website van Oog in oog, wordt er vertrokken vanuit vijf behoeften van de dieren: vrij van honger en dorst, vrij van ongemak, vrij van pijn/verwondering/ziekte, vrij van angst en stress, vrij om normaal gedrag te vertonen. Op de volgende bladzijde is een link naar de website:

- a. Dieren zijn vrij van honger en dorst
Je moet ervoor zorgen dat het dier toegang krijgt tot vers water en voldoende eten krijgt in de klas.
- b. Dieren zijn vrij van ongemak
De dieren hebben een geschikte leefomgeving, onderdak en een comfortabele rustplaats. Dat houdt in dat je bijvoorbeeld in de klas verplicht bent om een plaats te voorzien, een hoek van het dier waar het dier tot rust kan komen. Er wordt dan ook afgesproken dat de leerlingen het dier dan met rust laten. Ook moet je het dier mee naar huis nemen als de omgeving niet voldoet.
- c. Dieren zijn vrij van pijn, verwondering en ziekte
Pijn, verwondingen en ziekte worden voorkomen en als het nodig is, ga je naar de dierenarts met het dier om snel te reageren.
- d. Dieren zijn vrij van angst en stress
Je spreekt met de leerlingen duidelijke regels af en je leert hen stress en angst herkennen bij het dier. Als je als leerkracht merkt dat het dier onder stress of angst staat, grijp je adequaat in.

- e. Dieren zijn vrij om normaal gedrag te vertonen

De omgeving wordt aangepast aan het dier zodat het dier de kans krijgt om te doen wat typisch is voor hun soort.

3.4 Soorten dieren

Verdergaand op de lijst van Onderwijs Vlaanderen die aangehaald werd bij punt 3.3.3 en gecombineerd met eigen onderzoek, wordt hier overlopen welke dieren er mogelijk zijn en of dit aangewezen is of niet.

3.4.1 Honden

Een hond is het meest aangewezen dier om mee te nemen naar de klas. Met een hond hebben de kinderen heel veel kans op interactie met het dier. Een hond vraagt zorg zoals gaan wandelen, eten en drinken krijgen, ... Hierdoor kan je met de klas aan vaardigheden werken en hierop oefenen. Honden worden ook in andere zorgsectoren het meest gebruikt. Ze zijn makkelijk op te leiden. In Nederland zien we ook een aantal voorbeelden van leeshonden, deze honden worden ingezet om leesbevordering te stimuleren bij kinderen.

"Een klasdier (kan eender welk dier zijn maar de interactie met een hond is vaak uniek) heeft echt meerwaarde op zo veel verschillende manieren. Hou je van dieren, heb je verantwoordelijkheid, heb je een sociaal dier en heb je de directie mee, doe het dan zeker!" (Carine Gezels, leerkracht in De Drempel)

3.4.2 Katten

ZorgBeest, een onderzoeksproject van Hogeschool Odisee (z.d.) zegt dat katten veel stress ervaren bij transport en moeilijkheden hebben met zich aan te passen aan nieuwe omgevingen. Daarom raden ze aan om katten enkel residentieel te houden in de zorginstelling. Dit lijkt op vlak van haalbaarheid in een school niet mogelijk omdat er 's nachts niemand aanwezig is.

3.4.3 Vissen

Vissen vragen niet veel onderhoud. Wel is het zo dat de aquarium 10 maal hun lengte moet meten. Ook mag het geen bokaal zijn. Vissen kunnen leuk zijn om naar te kijken en voor eten aan te geven, maar voor de rest kan je niet veel nieuwe dingen aanleren aan de leerlingen. Een vis zal bijvoorbeeld in mindere mate de sociaal-emotionele ontwikkeling stimuleren.

3.4.4 Knaagdieren

Knaagdieren mag je niet meenemen naar de klas. Joke Decru, medewerkster bij *Animal Assisted Projects* (AAP) die instaat voor een beter welzijn voor mens én dier, zegt tijdens ons interview dat knaagdieren een enorme stress ervaren. Zij pleit tegen de knaagdieren omdat dierenwelzijn anders in het gedrang komt.

3.4.5 Reptielen

Reptielen worden niet graag vastgenomen en durven ook bijten. Daarom zijn reptielen af te raden. Het Rijksinstituut Voor Volksgezondheid beter gekend als RIVM (2022) zegt ook dat reptielen salmonella kunnen hebben zonder dat ze enige symptomen vertonen.

Besluit hoofdstuk 3

We kunnen besluiten dat een hond het meest aangewezen is om mee te nemen naar de klas als huisdier. Ook al komt het in de praktijk vaak voor dat leerkracht dieren meenemen die niet geschikt zijn, is het belangrijk zelf dit niet te doen omdat je anders het welzijn van het dier verwaarloosd en ook niet aan de doelen van de zelfdeterminatietheorie kan werken (als je bijvoorbeeld vissen meeneemt). Vaak twijfelen leerkrachten of directeurs om een dier of hond te nemen omdat ze bang zijn voor de beperkingen die er zijn. Het is belangrijk om de voordelen te laten opwegen tegen de beperkingen. Een dier of hond in de klas helpt je als leerkracht. Zo kan het helpen vriendschappen te sluiten, leren de leerlingen verantwoordelijkheid nemen, leren de leerlingen zorgen voor iemand anders, wordt het zelfvertrouwen opgekrikt, enzoverder. De beperkingen zijnde allergieën, kosten, verblijfplaats, religie van leerlingen en de persoonlijkheid van het dier zijn allemaal beperkingen en aandachtspunten die je in acht moet nemen en waar je goed over moet nadenken. Wel zijn deze beperkingen en aandachtspunten makkelijk te overbruggen, ze mogen zeker geen reden zijn om de keuze van een klastier niet te overwegen.

Met jouw leerlingen maak je best op voorhand duidelijk wat je verwacht van hen, wat ze mogen en wat ze niet mogen. Dit kan het best inductief aangeleerd worden, bijvoorbeeld aan de hand van een boekje. Zo is er een boek 'Anton en Harley op stap: Leer je kind veilig omgaan met een hond' van Hilde Quisquater en Nicole Rutten (zie hoofdstuk 6.3) waarbij er een hond als centrale figuur fungeert. De hond is ook de verteller van het boek en vertelt allerlei situaties vanuit zijn standpunt. De hond vertelt ook hoe hij zich voelt bij elke situatie. Er zijn telkens twee teksten: een die een slechte situatie schetst en een die een goede situatie schetst. De leerlingen vertrekken van die situaties om zelf tot de conclusie te komen wat de regels en afspraken zijn.

Indien er een dier of hond in de klas komt, is het aangewezen om dit publiekelijk bekend te maken. Zowel de milieudienst, ouders, leerlingen als andere partners moeten op de hoogte gesteld worden. Dit kan bijvoorbeeld door een document waarbij alle nodige informatie opgenomen wordt samen met een risicoanalyse (zie bijlage 8 voor een voorbeeld hiervan).

Een belangrijk iets dat je niet mag vergeten, is dat het dier zijn behoeften ook voldaan moeten worden. Je moet ervoor zorgen dat het welzijn van het dier niet in het gedrang komt. Jouw leerlingen attent maken op dierenwelzijn kan je doen via de kant en klare lessenspakketten van Oog in oog. Opnieuw leren de leerlingen omgaan met de behoeften van anderen en leren ze zich verplaatsen in andere perspectieven dankzij dit lessenspakket, wat weer aansluit bij de zelfdeterminatietheorie.

Hoofdstuk 4: analyse good practices

Voor deze bachelorproef ging ik actief op zoek naar scholen en leerkrachten die werken met een dier in de klas. Ik stelde interviewvragen op, verstuurde mails, ging op scholen langs, belde op Teams met een schooldirectrice om te onderzoeken of de theorie overeenkwam met de praktijk. Ik trachtte in mijn eigen onderzoek zoveel mogelijk te observeren en vroeg tips over hoe ik het kon aanpakken als ik mijn hond mee zou nemen naar de klas. Ook vroeg ik achter wat de leerlingen deden en hoe de leerlingen er zich zelf bij voelden. In wat volgt komen volgende praktijkvoorbeelden aan bod: Kyra, de hond die mee naar de klas ging voor kinderen met ASS (autismestoornisspectrum); Nappie de assistent; Varg, de schoolhond van De Brug type 9; Gabber, de gepensioneerde hond; Mira; Sneezel de dwerghamster van de vroege kleuterjuf Kelly Muylle; twee 'onbekende' gerbils alsook Vinnie, de klashond van het tweede leerjaar in Sint-Ursula te Wilrijk.

1. Kyra

Algemeen:

Kyra is een Golden Retriever en is 6 jaar meegegaan naar de klas in de school De Drempeel. Ik kwam met Kyra in contact dankzij mijn Facebookpost waar Carine Gezels zich vrijwilliger opstelde om enkele vragen te beantwoorden. Het digitaal interview vond plaats op 28 november 2022. Carine Gezels, de klasleerkracht nam Kyra één keer per week mee naar de klas voor kinderen met ASS. De kinderen keken steeds uit naar de dag dat Kyra naar de klas kwam. Door de komst van de klashond werd de dagelijkse stress waar kinderen met autisme toch vaak mee kampen grotendeels weggenomen. Kyra is een zeer lieve en rustige hond en genoot van de aanwezigheid en de knuffels van de kinderen. Soms waren er ook kinderen met angst voor honden, maar door haar zeer zacht karakter kwam dit helemaal in orde na een paar maanden en durfden de kinderen haar zelfs te aaien. De leerlingen in de klas hadden steeds de mogelijkheid om zich een moment af te zonderen bij Kyra als het even moeilijk ging. Door de komst van Kyra waren moeilijke momenten ook veel sneller over.

Taken leerlingen:

Elke week waren er andere kinderen die onder de middag samen met Kyra in de klas mochten eten, met haar wandelen op het schooldomein, met haar spelen, haar meenemen aan de leiband, haar water klaarzetten, ...

Invloed dier op sociale relaties:

Het leren omgaan met dieren vraagt heel wat verantwoordelijkheid. Samen die verantwoordelijkheid dragen gaf zeker opportuniteiten. Samen zorg kunnen dragen voor Kyra gaf een zeer positieve dynamiek.

Tips:

Je moet goed nadenken en een duidelijke planning maken met een opbouw. Er komt heel wat bij kijken: hoe de directie staat tegenover een klasdier, toestemming van de directie, hoe de collega's er tegenover staan, ouders op de hoogte stellen, het dier leren kennen, info over het dier, de verzorging, hoe het dier benaderen, emoties bij de kinderen en bij het dier, draagkracht van het dier, duidelijke afspraken, verantwoordelijkheid, hoe eventuele angsten aanpakken, wat als het dier ziek wordt/overlijdt, allergieën, ... Verder ook verzekering. Wat als je dier bijvoorbeeld zijn poot breekt doordat er iemand over valt of omgekeerd?

"Ouders merkten ook vrij snel de meerwaarde door de verhalen waarmee de kinderen thuis kwamen. "

Leuke anekdote:

Kyra zorgde vaak voor een vrolijke noot. Als er iemand naar het toilet moest tijdens de les dan liet de leerkracht Kyra op de stoel van deze leerling zitten en dat vond iedereen altijd heel erg grappig.

Een aantal jaren geleden hadden ze een leerling (met ASS) die heel moeilijk de overgang maakte van de bus naar school. Vaak wou dat meisje niet van de bus stappen en ze weende steeds. 's Morgens ging de leerkracht haar samen met Kyra gaan opwachten aan de bus en die dagen was er geen probleem om naar school te komen.

Bij de leesmomenten gingen de kinderen op de mat zitten en kwam Kyra neerliggen tegen de kinderen, dit waren altijd heel gezellige momenten.

Kyra werd vorig jaar elf en is nu op pensioen. Op het einde van het schooljaar werd er een pensioenfeestje gevierd met haar en zo werd een mooi einde gebreed aan haar wekelijkse bezoeken. De kinderen vragen regelmatig hoe het met haar gaat en de leerkracht antwoordt hier met veel plezier op en toont dan eens foto's van de hond.

2. Nappie

Algemeen:

Nappie, een bassethond, assisteerde de leerkracht Patrick Alaert tot en met 2010 in KTA Handelsschool Aalst (GO!). Ik kwam met Nappie in contact dankzij mijn Facebookbericht. Patrick Alaert bood zich aan als vrijwilliger en we hadden een digitaal interview op 2 december 2022. Deze leerkracht was leerlingenbegeleider voor alle leerlingen (eerste, tweede en derde graad TSO en BSO). Nappie assisteerde de leerlingenbegeleider bij zijn contacten met leerlingen en ouders, of zelfs in confrontaties tussen leerlingen onderling of leerlingen en leerkrachten. De hond ging dagelijks mee, ook bij buitenschoolse activiteiten of schoolfeesten. De keuze van de hond was zeer belangrijk: een kindvriendelijke hond.

"De hond was voor de leerlingen drempelverlagend. Ze kwamen sneller met hun problemen tot bij mij en waren in crisisperiodes sneller gekalmeerd. Ook verdriet ging sneller over."

Gevolgen hond op school:

De leerlingbegeleider ondervond geen negatieve gevolgen, behalve dat sommige leerlingen eerst moesten gewennen aan de aanwezigheid van de hond (angst overwinnen was hier de belangrijkste factor).

De leerlingen kwamen veel sneller "los", zodat hun problemen sneller aangepakt konden worden, ze rustiger naar de klas konden en beter functioneerden. Dit kwam vooral tot uiting in onderlinge twisten of ruzies met de leerkrachten.

Taken leerlingen:

's Middags en tijdens de pauzes mochten de leerlingen langskomen om te gaan wandelen met Napoleon/Nappie. Als een leerling overstuur was, mocht/moest hij een korte wandeling met de hond maken om rustiger te worden. Knuffelen kon hier ook gebeuren.

Sociale relatie:

De hond was op termijn "één van hen". Ze beschouwden hem als hun gelijke. Ze hadden er een vriend bij.

Leuke anekdote:

Een leerling met Marokkaanse afkomst was in het begin doodsbang voor Napoleon/Nappie, maar langzaamaan is ze hem gewoon geworden en is ze hem beginnen "vertroetelen". Het tweede schooljaar op de school stond ze daar plots met een eigen hond. Zij was ook de motor achter een graffitiproject, waar de hond in afgebeeld werd.

3. Varg

Algemeen:

Varg is de hond van Godelieve Jakemeyn die als kinesitherapeut werkt voor BSBO De Brug type 9. Zij gaat samen met haar whippet Varg in alle klassen rond, één tot twee keer per week. De kinderen komen dagelijks spontaan bij Godelieve binnen om te kijken of Varg mee is. Ik kwam in contact met Varg dankzij mijn bericht op Facebook. Ik kreeg rechtstreeks een bericht van deze persoon en ons digitaal interview vond plaats op 27 november 2022.

Gevolgen hond:

De kinderen zijn spontaner en komen vlugger tot communicatie zowel met de andere leerlingen als met de leerkracht. De kinderen die voordien bang waren van een hond, vragen nu thuis ook of ze een huisdier mogen hebben. Varg is opgeleid om met kinderen om te gaan. Hij is heel braaf en rustig. Dit geeft aan de kinderen meer zelfvertrouwen. Ze durven hem aaien, ze gaan met hem wandelen en spelen. Daarnaast tonen ze affectie naar de hond toe en de hond is ook zeer aanhankelijk naar hen toe. Hij wordt als het ware aangetrokken tot kinderen.

De kinderen die bang zijn in het begin zijn meer afgeleid omdat ze de hond volgen maar eens de angst overwonnen, kunnen ze rustig aan het werk. Sommige kinderen vragen of de hond dichterbij hen mag komen zitten, zodat hij kan kijken hoe goed ze werken.

"Kinderen met een rugzakje van emotionele verwaarlozing, hechtingsproblematiek,

...

Kinderen met weinig succeservaringen, weinig zelfvertrouwen, ... kinderen met ASS

Allen vinden ze waardering en troost bij dieren."

Taken leerlingen:

De hond gaan wandelen, spelen met de bal, drinken geven, een nestje voorzien als Varg mee is.

Sociale relaties:

De kinderen die in het begin bang waren, werden door de anderen gestimuleerd om te aaien, om mee te spelen, ... Soms is er wel eens ruzie over wie nu met de hond mag wandelen, spelen, ... Er moet een beurtrol opgesteld worden. Je merkt ook wel, wanneer de hond er is, wie in de klas de leidersrol opneemt en wie eerder de volger is.

Tips:

Het is belangrijk de kinderen geleidelijk aan vertrouwen te laten krijgen in de hond. De eerste keren is het best de hond aan de leiband te houden. Nu loopt de hond wel gewoon los in de school rond. Ook zorg je er beter voor dat het een brave, rustige hond is die je voor de volle 100% kan vertrouwen.

Leuke anekdote:

Een kind kwam vanaf september naar de school van Godelieve. Hij was de enige nieuwe leerling in de klas en had het wat moeilijk om zijn plaats te vinden. Wanneer Varg dan de eerste keer dat schooljaar kwam, was die leerling opgewonden en blij dat de hond er was en legde via hem contact met de andere leerlingen van de klas.

4. Gabber

Algemeen:

Gabber, een Italiaanse waterhond ging vorig jaar twee halve dagen mee met zijn baasje Jarne Duchateau, dat LO-leerkracht is in de Basisschool Freinet Context in Brugge. De hond ging in de verschillende klassen langs. De school merkte op dat de kinderen heel plichtsbewust omgingen met de hond (bv: aaien mag maar wel heel voorzichtig zijn en niet met te veel tegelijk om hem niet te overprikken). Ik kwam via een goede vriendin in contact met deze persoon. Het digitaal interview vond plaats op 25 november 2022.

Gevolgen hond op school:

Het was voor de kinderen leuk om de hond in de klas te hebben om zo af en toe eens een knuffel aan de hond te geven of de hond te aaien als die langskwam. Er werd ook een afspraak gemaakt dat wanneer de kinderen niet konden opletten doordat ze te veel met de hond bezig waren, de hond dan wegging naar een andere klas. Het was dus een goede stimulatie om goed mee te werken. Echter, sommige kinderen waren echt bang voor honden en dat kwam de productiviteit in de klas dan natuurlijk niet ten goede.

Taken leerlingen:

Tijdens de speeltijd waren enkele kinderen van de klas verantwoordelijk voor de hond.

Als die dan zijn behoefte deed, dan moesten zij het ook oprapen enzoverder.

Invloed dier op sociale relaties:

De jongste kleuters durfden soms nog te geweldig zijn in het aaien van de hond en de oudere leerlingen wezen hen hier dan op en gaven het goede voorbeeld.

Tips:

Als leerkracht moet je goede afspraken maken en heel consequent zijn. Als de leerlingen niet opletten of niet voorzichtig zijn, moet je de hond wegsturen. De school werkte met een doorschuifstelsel voor de hond waarbij hij elke halve dag doorschoof van klas naar klas.

5. Mira

Algemeen:

Mira is de hond van Tina Neckebroek, leerkracht in het Hartencollege basisschool te Ninove in het vierde leerjaar. Tina neemt haar hond Mira elk jaar mee op Werelddierendag. Een persoon uit mijn omgeving gaf me de contactgegevens van Tina Neckebroek, zo nam ik contact met haar op. Op 23 november 2022 hadden we een digitaal gesprek.

Gevolgen:

De kinderen zijn steeds zeer enthousiast, tonen steeds veel genegenheid, werken over het algemeen zelf beter mee in de les. Tina heeft al overwogen en ook meermaals aangegeven aan haar directie dat ze Mira graag als klashond zou meenemen. Ze zou dit doen om verschillende redenen: de leerlingen zijn algemeen rustiger en werken beter mee. Het is opmerkelijk hoe een dier helpt bij het omgaan van emoties, een dier brengt troost, rust alsook blijdschap en zin voor verantwoordelijkheid zoals de hond mee uitlaten voor de behoefte te doen, deze dan ook netjes opkuisen, eten geven, trucjes laten doen,... Het zorgt voor een gevoel van samenhang.

"Mijn hond breekt ook al snel het ijs aangezien ze nooit blaft maar huult als een wolf. Kinderen vinden dit super. Het is ook fijn om te zien dat de kinderen die in eerste instantie 'schrik' hebben meestal diegene zijn die tegen het einde van de dag mee op de grond gaan liggen bij haar."

Tips:

Als het gaat om een hond moet deze geïntroduceerd worden van pups af aan (als het de bedoeling is om echt een klashond te krijgen die dagelijks meegaat) of de hond moet alvorens goed getraind zijn in gehoorzaamheid. Daarnaast zorgen voor een rustige plek in de klas waar de hond heen kan als het

even teveel is. Goede afspraken maken met de kinderen over wat je verwacht van hen als gedrag in de klas alsook tegenover de hond.

Het is belangrijk de kinderen zoveel mogelijk te betrekken bij de dagdagelijkse rituelen van de hond.

Voor hoogbegaafde kinderen kan het een uitdaging zijn zelf trucjes op te zoeken en het langdurig volhouden van dergelijke trucjes aan te leren aan de hond.

6. Sneezel

Algemeen:

Sneezel is een dwerghamster, vernoemd naar een van de dwergen van Sneeuwvitje. Kelly Muylle, die vroeger vervanging deed in verschillende kleuterscholen nam haar dwerghamster mee als klasdiertje. Het klasthema 'dieren' bracht dit tot stand. De vraag kwam vanuit de kinderen om een klasdiertje te hebben. Niet iedereen krijgt thuis een diertje. Het diertje bleef de hele week in de klas staan. De kleuters wilden sneller de klas binnen, gezien ze dan hun diertje terugzagen en deden hun best om kindje van de dag te worden zodat ze voor de hamster konden zorgen. Ik leerde Sneezel kennen dankzij mijn bericht op Facebook. Ik contacteerde Kelly Muylle en we hadden een digitaal interview op 23 november 2022.

Gevolgen:

De kleuters leren zorg nemen voor iets, leren verantwoordelijk zijn. Ze leren dat er verplichtingen zijn aan het houden van een dier. Niet iedere kleuter vond die verplichtingen leuk (liever spelen dan

verzorgen). De meisjes waren meer aanwezig in de zorgtaken. Kindjes die thuis geen dieren hadden waren terughoudender om de hamster te pakken, maar wel geïnteresseerd in het hele gebeuren.

Taken voor de leerlingen:

Dagelijks zorgde de kleuter van de dag voor het welzijn van de hamster. Eten geven, water verversen, snoepje/groenten geven...

Sociale relaties:

Het diertje bracht de stillere kindjes meer in de groep en kon de iets hevigere kleuters wat tot rust brengen.

Tips:

Kelly raadt het zeker aan een diertje mee te nemen. Zelf zou ze opteren voor een diertje dat de kinderen eens kunnen pakken. Een goudvis brengt minder plezier dan een hamster, vindt ze zelf.

Leuke anekdote:

“Wanneer de hamster drolletjes liet op de handjes van de kleuters, was er altijd hilariteit alom. Wanneer de hamster de groentjes niet op at, kreeg ze een preek dat groentjes gezond zijn. De moedertjes in de kleuters kwamen naar boven. Onze hamster was ook eens ontsnapt uit haar kooi, ze werd snel teruggevonden.”

7. Twee gerbils (naam onbekend)

Algemeen:

Sara Depaepe, leerkracht in de Vrije basisschool Herdersem in het zesde leerjaar, heeft twee gerbils in haar klas staan. De dieren wonen in de klas. Op 25 november 2022 hadden wij een digitaal interview nadat zij gereageerd had op mijn facebookbericht. Ik stuurde later op 17 januari 2023 nog eens voor de namen van de dieren te weten te komen maar daar is geen verder antwoord op gekomen.

Gevolgen:

De kinderen zijn erg gemotiveerd om voor de dieren te zorgen. De diertjes zorgen voor een zekere ontspanning bij de kinderen. Ook het verantwoordelijkheidsgevoel van de kinderen wordt aangewakkerd. De leerlingen nemen verantwoordelijkheid om voor het dier te zorgen en speeltjes te voorzien.

Taken van de leerlingen:

De kinderen zorgen voor het eten, water en proper maken van het "toiletje".

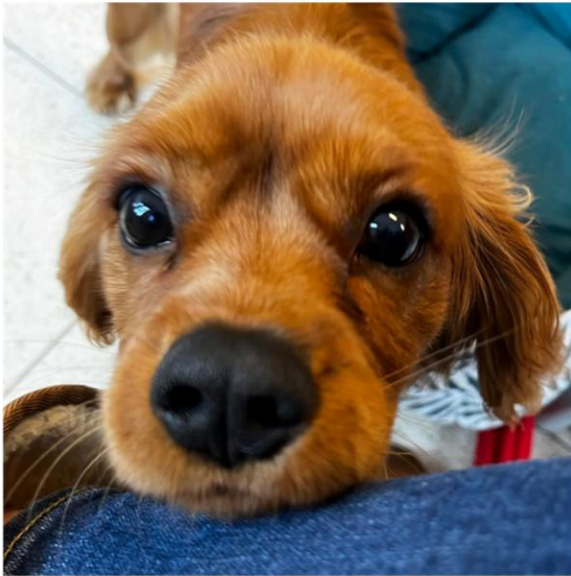
Tips:

Sara koos er specifiek voor om beestjes uit het asiel te nemen voor in de klas. Ze heeft dat ook zo aan de leerlingen uitgelegd. Dat wakkerde bij hen ook de interesse voor asioldieren aan.

Leuke anekdote:

"De klashamster stierf eind vorig schooljaar. In de vakantie kreeg ik telefoon van een mama om er zeker van te zijn dat ik wel voor een nieuw diertje zou zorgen."

8. Vinnie

Naam : Vinnie

Ras : Cavalier King Charles

Leeftijd : 6 maanden

Klas : 2B

School : Sint-Ursula Wilrijk

Functie : klashond

Karakter : speels, aanhankelijk, sociaal

Trucjes : pootje geven en zitten

Vinnie heeft een eigen plekje op de speelplaats waar de leerlingen met hem naartoe gaan voor zijn behoeften te doen. Daar hangt zelf een bordje met Vinnie zijn foto op. Vinnie is heel populair op school en zeer geliefd bij de kinderen. Vinnie heeft ook zijn eigen plekje in de klas waar hij helemaal niets ontbreekt. Tijdens de lessen laten de leerlingen hem met rust en werken ze goed door, ze zijn niet afgeleid door de hond. De klas krijgt elke dag een zelfstandig-werk-momentje. Telkens worden er twee leerlingen aangeduid die op dat moment met Vinnie mogen spelen, als Vinnie daar natuurlijk zin in heeft op dat moment. Daarbij is het belangrijk dat deze twee leerlingen overeenkomen want als het niet lukt, dan is het gedaan en mag iemand anders gaan spelen met de hond. De juf werkt met een beurtrol zodat zeker iedereen eens de kans krijgt om voor Vinnie te zorgen. De leerlingen hebben een zeer groot verantwoordelijkheidsgevoel. Als Vinnie tijdens mijn bezoek op mij springt, zeggen twee meisjes tegen Vinnie dat hij dat niet mag doen.

De juf, Hannah De Schrijver maakt het extra leuk door Vinnie bij zoveel mogelijk lessen te betrekken. Zo leerden de leerlingen van 2B over de voedingsdriehoek. Vanuit de voedingsdriehoek gingen ze ook gaan nadenken wat voor Vinnie gezond is en wat niet. Daarom mag je bijvoorbeeld geen koekjes van mensen geven aan een hond, want dat is ongezond.

Sommige mensen vragen zich af of het wel veilig is. Juf Hannah heeft de veiligheid zeer goed in acht genomen. Er is een hekje aan de deur van de klas zodat Vinnie niet weg kan lopen. Ook hangt ze een kaartje buiten zodat haar collega's kunnen zien of de hond in de klas aanwezig is of niet. Vinnie draagt ook zijn harnas met daaraan zijn naam en telefoonnummer, zodat

Vinnie's plekje in de klas:

Vinnie herkenbaar is. Als de leerlingen vragen aan de leerkracht of ze hem mogen aaien zonder harnas, dan is de regel dat de leerkracht zelf het harnas afdoet bij Vinnie. Vinnie heeft namelijk liever dat zijn baasje dat afdoet. Bij het aaien herinnert de leerkracht de leerlingen er ook nog eens aan dat Vinnie het fijner vindt als je in de richting van de haren mee aait, anders doet het een beetje pijn. Ook zijn er snoepjes aanwezig in de klas, zo kan Vinnie beloond worden wanneer hij goed gedrag toont en kan hij dat goed gedrag onthouden voor een volgende keer. Daarnaast heeft Vinnie ook zijn eigen bench in de klas, als het hem te veel wordt in de klas, kan hij in de bench gaan zitten.

"Ook heb ik nog nooit zo vaak gehoord van de kinderen dat ze zo graag naar school komen, omdat Vinnie er dan is."

Afspraken in de klas:

De juf heeft ook een duidelijk overzicht gemaakt in de klas van wat de stress signalen zijn bij een hond. Als je deze ziet, dan moet je afstand houden en de hond geen extra prikkels geven. Ook staan er prenten in het rood en groen om aan te tonen wat mag en wat niet mag. Daaronder staat ook wat de hond fijn vindt en wat de hond minder fijn vindt. De leerlingen kunnen hier altijd op terugvallen.

Voordelen van Vinnie in de klas: de juf geeft aan dat Vinnie zorgt voor samenhang in de klas, ze zijn samen als klas verantwoordelijk voor de hond. De kinderen leren ook echt verantwoordelijk zijn en ze doen dit heel goed. Ook was de klas nog nooit zo netjes als nu, dit omdat de kinderen niets mogen laten rondslingeren voor de hond. Dit zorgt voor rust in de klas en een goed klassenmanagement.

In onze zithoek mogen ze op de grond zitten en hebben ze een kussentje. De hond loopt daar vaak tussen en ze hebben dit jaar nog nooit zo vaak in een boek gelezen dan voordien.

Meer te weten komen over Vinnie? In bijlage 4 staat het interview opgenomen met de klasleerkracht, het baasje van Vinnie die zelf de opleiding *Dog Assisted Interactions* volgde aan Odisee.

Ik kwam dan ook in contact met Hannah De Schrijver dankzij de co-hogeschool Odisee. Op 2 december 2022 contacteerde ik de verantwoordelijke van de opleiding Dog Assisted Interaction, zij gaf me de contactgegevens van Hannah De Schrijver.

Besluit praktijkvoorbeelden

Uit al deze praktijkvoorbeelden kan men concluderen dat de praktijk de theorie bevestigt. De zelfdeterminatietheorie wordt in de praktijk met een klandier uitgeoefend.

De leerlingen kunnen hun behoefte aan competentie vervullen door bijvoorbeeld zelf trucjes op te zoeken en deze aan te leren aan het dier zoals in het voorbeeld van Mira. Bij het voorbeeld van Varg wordt ook aangehaald dat de leerlingen meer zelfvertrouwen krijgen door de hond. Toen ik op bezoek ging bij Vinnie de klas, lazen de kinderen op de grond zodat Vinnie tussen hen in kon lopen. Ze lazen toen ook voor aan de hond. Voor de hond lezen gaf de leerlingen een zelfvertrouwd gevoel, omdat er geen oordeel kwam van Vinnie. De leerlingen ontdekken via het dier de taken die ze moeten doen en aankunnen. Ze leren ontdekken dat ze steeds meer aankunnen.

De leerlingen kunnen hun behoefte aan autonomie vervullen door zelf volledig te zorgen voor het dier zoals met het dier gaan wandelen, het dier voorzien van voeding, enzoverder zoals in het voorbeeld van Sneezel waarbij de kleuter van de dag die dag verantwoordelijk is voor het dier. De leerlingen leren zorgen voor het dier, leren verantwoordelijk zijn. Ook in het voorbeeld van Varg en Kyra krijgen de leerlingen veel taken die ze kunnen vervullen die hen een verantwoordelijkheidsgevoel geeft. De kinderen krijgen de kans om voor het dier te zorgen wanneer ze willen. In het voorbeeld van de gerbils staat ook dat het verantwoordelijkheidsgevoel van de leerlingen wordt aangewakkerd. De leerlingen nemen uit hunzelf verantwoordelijkheid om voor het dier te zorgen en speeltjes te voorzien.

De leerlingen kunnen hun behoefte aan *belonging* vervullen doordat ze samen zorg kunnen dragen voor het dier wat op zijn beurt zorgt voor een positieve dynamiek, zoals in het voorbeeld van Kyra. Ook wordt het dier op termijn één van hen en wordt het dier beschouwd als een gelijke. De klasgroep heeft er een vriend bij zoals zichtbaar is in het voorbeeld van Nappie. Verder kunnen kinderen makkelijker tot communicatie komen zoals in het voorbeeld van Varg. Ook in het voorbeeld van Nappie wordt aangehaald dat bij conflicten leerlingen sneller hun problemen kunnen aanpakken en dat ze rustiger naar de klas konden en beter functioneerden. Verder haalt juf Kelly aan dat het dier de stillere leerlingen laat openbloeien. Vinnie en Kira zijn op hun beurt voorbeelden die aantonen dat een dier zorgt voor samenhang in de klas.

Uit deze praktijkvoorbeelden blijkt dat de leerlingen leren hun angsten overwinnen, dat ze troost en steun vinden bij het dier. Ook zijn ze mede-eigenaar in hun leerproces. Een hond in de klas of in de school dient duidelijk als bemiddelaar of tussenpersoon: het helpt bij conflicten maar helpt ook bij het sluiten van nieuwe vriendschappen. Ook wordt de trouwe viervoeter een vriend van de leerlingen. Zo wordt het gevoel van *belonging* versterkt. De leerlingen komen volgens de leerkrachten sneller los en ze komen sneller tot communicatie. Het helpt de leerlingen ook om meer zelfvertrouwen te krijgen wat op zijn beurt aansluit bij het gevoel van competentie.

Ook de andere theorieën uit dit proefstuk worden nogmaals benadrukt, zo is het belangrijk om iedereen op de hoogte te stellen van het dier dat in de klas komt. Ook zeggen de leerkrachten dat het belangrijk is om goede afspraken te maken met de leerlingen over het omgaan met het dier en hier consequent in te zijn. Bovendien moet je voor je een dier neemt, nadenken over de beperkingen en als deze er zijn een oplossing zoeken.

Hoofdstuk 5: eigen onderzoek: Tarah de klashond

5.1 In de klas

Voor deze bachelorproef koos ik er bewust voor om zelf tijdens mijn stage in het derde leerjaar gebruik te maken van een klasdier: een klashond. De keuze voor een hond werd genomen omdat er in de theorie gezegd werd dat een hond het meest aangewezen is. Ook in de praktijkvoorbeelden werd duidelijk dat andere leerkrachten vooral een hond kiezen als klas- of schooldier. Ik nam mijn eigen hond mee naar de klas om zelf onderzoek te doen. Alvorens dit te kunnen doen, heb ik toestemming moeten vragen aan de mentor en aan de directrice. De mentor stemde onmiddellijk in, maar de schooldirectrice was niet meteen verkocht. Ik legde uit aan de directrice dat er veel voordelen zijn en dat ik onderzoek deed voor mijn bachelorproef. Ze stemde in om de hond enkel op woensdag mee te nemen. Daarnaast stelde ik een brief op om de ouders kennis te laten maken met de klashond. Elke woensdag nam ik mijn hond mee naar de klas. Ik heb zelf vier honden thuis en moest dus een keuze maken welke hond ik zou meenemen. De theorie zei dat je moet kijken naar het karakter van de hond, daarom nam ik Tarah mee. Zij is speels, sociaal en gaat op straat spontaan naar kinderen voor aaitjes. De kinderen waren voorbereid op de komst van de hond en ze keken er heel erg naar uit.

5.1.1 Sociaal-emotionele ontwikkeling

Ik werkte samen met de leerlingen het thema dieren uit waarbij vooral gewerkt werd rond doelen van de sociaal-emotionele ontwikkeling, doelen van het ontwikkelen van een innerlijke kompas alsook doelen van ontwikkeling van initiatief en verantwoordelijkheid. Ik koos om te werken hierrond omdat er bewezen werd in de theorie dat een klashond kan bijdragen aan het sociaal-emotionele welzijn van de kinderen. Een overzicht hiervan is terug te vinden in bijlage 10. Sommige stukken van deze bijlage zullen doorheen de tekst al verschijnen.

De stage begon met een bezoek aan de dierenarts. Hier konden de leerlingen allerlei vragen stellen die ze hadden en kwamen ze meer te weten wat een dierenarts doet en waarom dieren naar de dierenarts moeten.

Voor het begin van het thema, vertrekken we na de kleine speeltijd te voet naar de dierenarts. Voor we vertrekken overlopen we kort de verkeersregels om naar daar te stappen en het blad dat ze ter plaatse zullen invullen. Ter plekke krijgen ze meer uitleg door de dierenarts over haar beroep en mogen ze de dierenartsenpraktijk bezoeken. De leerlingen mogen vragen stellen aan de dierenarts om meer te weten te komen over het beroep.

Nadien lazen we samen het boek 'Anton en Harley op stap: Leer je kind veilig omgaan met een hond' van Hilde Quisquater en Nicole Rutten. De kinderen gingen op zoek naar wat een hond leuk en niet leuk vindt. In hoofdstuk 3 werd er in het besluit al omschreven hoe dit boek gebruikt kan worden. Dit boek hielp de leerlingen om zich in te leven in de hond van het boek. Via deze weg werd er gewerkt aan de kernen 'zelf' en 'de ander' uit hoofdstuk 1 omdat de leerlingen gevoelens leerden herkennen

en benoemen en omdat ze zich leerden inleven in de hond. Hieronder staan de doelen waarrond gewerkt werd in dit themablok:

Doelen	
♥ SEiv1	Zich inleven in anderen, andere standpunten en situaties, zonder de eigen identiteit te verliezen • 4-12j] Ervaren en benoemen hoe eigen handelen gevolgen kan hebben voor anderen
♥ SEiv2	De eigenheid en grenzen van anderen respecteren • 6-12j] In het eigen gedrag rekening houden met de gedachten, gevoelens, behoeften, standpunten en gedrag van anderen - daar respectvol mee omgaan - eigen gedrag afstemmen op de bedoelingen van anderen - zich verplaatsen in de gedachtegang, gevoelens en behoeften van andere kinderen
🕒 IKwn2	Gewetensvol en verantwoord handelen • 2.5-12j] Ontdekken dat gewetensvol handelen een samenspel is tussen hoofd (nadenken over positieve alternatieven), hart (meevoelen) en handen (concreet handelen) - het goede doen omdat het goed is, omdat het op zich de moeite waard is het goede te doen

Ze maakten daarna individueel een poster met daarop alle afspraken. We stemden op de posters en de poster met de meeste stemmen diende als houvast voor tijdens de stage. De leerlingen hadden zo altijd zicht op de afspraken en er kon altijd naar verwezen worden.

Doordat ze mede-eigenaar waren van de regels en allemaal achter deze regels stonden, heb ik geen last ervaren van kinderen die bepaalde regels overtraden. Het was zelf zo dat ze andere kinderen uit andere klassen bewust maakten van wat zij mochten en wat niet met de hond. Hier werd dus gewerkt rond de kern 'zelfsturing', de leerlingen leerden hun eigen gedrag sturen door eerst na te denken wat de hond wel of niet leuk zou vinden. Bij deze activiteit werd er dus op sociaal-emotioneel vlak gewerkt rond het zich inleven in anderen; ze ervoeren en benoemden hoe het eigen handelen gevolgen kan hebben voor het dier. Ook leerden ze om in het eigen gedrag rekening te houden met de behoeften

en gevoelens van het dier en hoe hier respectvol mee omgaan. Met andere woorden leerden ze zich ook verplaatsen in de hond. Ze leerden daarnaast gewetensvol en verantwoord handelen, wat aansluit bij de kern 'kiezen'. Dit was een goede voorbereiding op de komst van de hond. Zoals de theorie al zei en wat uit de praktijkvoorbeelden bleek, is het uiterst belangrijk om met de basisregels te beginnen en deze goed uit te leggen voordat het contact met het dier toegestaan is. Dankzij deze activiteit, verliep het eerste contact met Tarah zeer goed. De leerlingen waren erg zorgzaam.

Bij een volgende les was er een digitale les voorzien van dierendiploma.nl waarbij de leerlingen op een interactieve manier leerden hoe je voor huisdieren moet zorgen. Op het einde van de les kregen de leerlingen een dierenexamen. De dag nadien kregen ze allemaal een dierendiploma. Deze les werkte zeer stimulerend. Ze konden zelf op hun eigen tempo de les bekijken en ze woude heel graag meer te weten komen over hoe leren te zorgen voor een dier. Hieronder staan de doelen waarrond gewerkt werd in dit themablok:

Doelen	
OWna2	In verschillende biotopen vaak voorkomende organismen waarnemen, onderzoeken, benoemen en ordenen <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Vaak voorkomende organismen uit de eigen omgeving waarnemen, herkennen en onderzoeken
OWna7	Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Verantwoordelijkheid opnemen voor de verzorging van dieren en planten uit de omgeving
SEgb1	Gevoelens en behoeften bij zichzelf en anderen beleven, aanvaarden, herkennen en in taal uitdrukken <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j De basisgevoelens: blij, bang, boos en verdrietig beleven, bij zichzelf en anderen (h)herkennen en benoemen - aanvoelen hoe gevoelens elkaar kunnen opvolgen onder invloed van veranderende omstandigheden - ervaren hoe eenzelfde situatie verschillende gevoelens kan oproepen - de behoeften achter emoties en gevoelens herkennen en benoemen

De leerlingen voelden zich vaardig dankzij het dierendiploma. De mentor zei dat dit een zeer leuke les was en dat de zelfstandigheid gestimuleerd werd bij de leerlingen. Ook gaven de leerlingen aan dat ze dit een zeer leuke les vonden en dat ze nu veel meer wisten over hoe ze goed moesten zorgen voor dieren. De behoefte aan competentie werd hier voldaan. Hieronder is een QR-code naar de digitale les:

Nadien werd er een les voorzien waarbij de leerlingen meer leerden over dierenwelzijn en GAIA (Global Action in the Interest of Animals). Ik koos ervoor dit in mijn thema te integreren omdat het belangrijk is stil te staan bij het welzijn, zowel dat van dieren als dat van mensen (zoals ik in mijn

theoretisch deel had aangehaald.) De leerlingen leerden over de vijf pijlers van dierenwelzijn die zich bevinden in hoofdstuk 3.3.3. Op deze manier werd opnieuw gewerkt rond de term 'kiezen' omdat de leerlingen leren wat verantwoordelijkheid is en dat het belangrijk is om weloverwogen keuzes te maken als het op een dier nemen als huisdier aankomt. De leerlingen leerden ook over dierenmishandeling en de rol van asielen. In deze les leerden de kinderen een innerlijk kompas creëren door gevoelig te zijn voor wat goed en kwaad is en een onderscheid maken tussen wat goed en kwaad is. Ook konden ze zich betrokken voelen bij wat in de wereld gebeurt, hun geweten werd geprikkeld. Ze zagen hoe mensen kunnen bijdragen aan het welzijn van dieren en hoe ze zelf een bijdrage kunnen zijn voor het welzijn van dieren. Ze leerden dat een dier een grote verantwoordelijkheid is en dat je goed moet nadenken alvorens een dier te nemen. Hieronder staan de doelen waarrond gewerkt werd in dit themablock:

Doelen	
🕒 IKwn1	<p>Gevoelig zijn voor wat zinnig, goed, schoon, waardevol ... is voor zichzelf én voor anderen. Een persoonlijk geweten ontwikkelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6-12] Het goede verkennen in verschillende vormen - onderscheid maken tussen goed en kwaad op basis van de achterliggende intentie en dit benoemen - gaandeweg genuanceerder denken over goed en kwaad • 8-12] Zich betrokken voelen bij wat er gebeurt in de wereld, dichtbij en veraf - ervaren hoe het geweten hen soms uitnodigt om hun manier om naar de wereld te kijken te veranderen - ervaren hoe het eigen geweten aanzet om kritisch om te gaan met de eigen levensbeschouwelijke bronnen
🕒 IKwn2	<p>Gewetensvol en verantwoord handelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12] Ervaren hoe mensen kunnen bijdragen aan het welzijn van anderen, van een groter geheel - ervaren hoe men zelf een bijdrage kan leveren aan het welzijn van anderen, van een groter geheel
🌱 OWna7	<p>Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12] Verantwoordelijkheid opnemen voor de verzorging van dieren en planten uit de omgeving
🕒 RKgk1	<p>Zich aangesproken weten om goed te doen. Gewetensvol in het leven staan en zich hierbij mogelijk laten inspireren door mensen die God ontdekken in de kwetsbare ander</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tweede cyclus: gewetensvol handelen > Nadenken hoe men gewetensvol en verantwoord kan handelen

Nu ze geleerd hadden over dierenwelzijn, was het belangrijk nog een stapje verder te gaan. De leerlingen onderzochten waarom mensen dieren nemen en wat de voordelen voor de mensen zijn. Er werd gewerkt met een les van Oog en Oog waarbij de relatie tussen mens en dier onderzocht werd. Er werd gewerkt met een verhaal over de hond Pluche die een heel gelukkige situatie in een gezin kent maar uiteindelijk toch in een asiel belandt. De leerlingen denken na waarom het koppel oorspronkelijk een hond gewild zou hebben. Daarna denken ze na waarom ze de hond weggedaan zouden hebben. Uiteindelijk werd er ook nog besproken welke voordelen er zijn voor dieren om bij mensen te wonen en hoe mensen kunnen zorgen dat er voordelen zijn voor de dieren. De leerlingen stonden erbij stil dat we verder moeten denken dan onze eigen belangen, we moeten ook stilstaan bij de behoeften van een ander. Hieronder staan de doelen waarrond gewerkt werd in dit themablock:

Doelen	
♥ SEgb1	<p>Gevoelens en behoeften bij zichzelf en anderen beleven, aanvaarden, herkennen en in taal uitdrukken</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4-12] Zich bewust worden van de eigen kwetsbaarheid en die van de ander - begrijpen dat al dan niet voldane behoeften aan de basis liggen van gevoelens
♥ SEiv3	<p>In het eigen gedrag rekening houden met de gevoelens en de behoeften van anderen zonder zichzelf te verliezen</p>
🕒 IKwn2	<p>Gewetensvol en verantwoord handelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12] Ervaren dat het goede doen soms een keuze inhoudt tussen handelen ten voordele van het eigen welzijn, dat van anderen of dat van het grotere geheel - ervaren dat het goede doen niet altijd lukt en hier verantwoordelijkheid over opnemen - ervaren dat men nieuwe kansen kan krijgen, ook wanneer men in de fout ging - zelf nieuwe kansen kunnen geven aan anderen - geweldloze en gewelddadige oplossingen voor conflicten herkennen en onderscheiden
🌱 OWna7	<p>Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12] Verantwoordelijkheid opnemen voor de verzorging van dieren en planten uit de omgeving • 10-12] Onderzoeken en vaststellen welke factoren invloed hebben op het voortbestaan van de mens en van plant- en diersoorten - aan de hand van voorbeelden uit de omgeving onderzoeken en vaststellen hoe milieuproblemen ontstaan onder invloed van de mens - onderzoeken en vaststellen hoe hierbij tegengestelde belangen kunnen spelen

Het grootste compliment dat ik tot nu toe kreeg in mijn hele schoolcarrière is dat mijn mentor zei dat ze het een zeer goed uitgewerkt thema vond en dat het een thema was dat echt leefde bij de kinderen. Ze zei dat ze het thema graag zelf wou verderzetten naar volgend jaar toe met haar nieuwe klasgroep. De mentor zag de meerwaarde van een hond in de klas hebben en zei dat er goed gewerkt werd rond het sociaal-emotioneel welbevinden.

5.2 Resultaten praktijk en enquête

De laatste dag van mijn stage koos ik ervoor om een enquête af te leggen bij de leerlingen om een beter beeld te krijgen van hoe zij de aanwezigheid van een klashond hebben ervaren. Ook wou ik op deze manier onderzoeken of de praktijk overeenkomt met de theorie. Daarom ging ik verder onderzoeken hoe de leerlingen de behoefte van autonomie, competentie en *belonging* ervaren. De volledige enquête is terug te vinden in bijlage 9. In dit deel zullen enkel de belangrijkste stukken opgenomen worden.

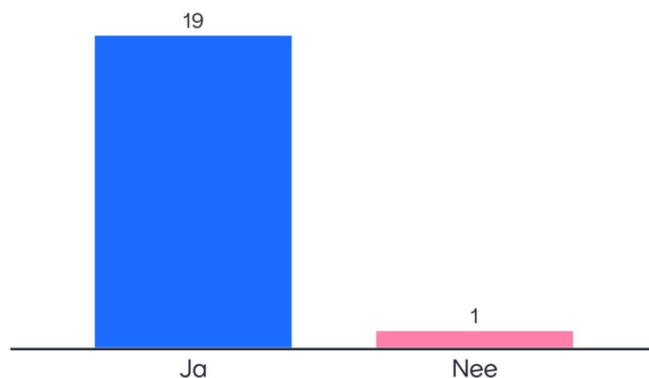
"Het leukste aan Tarah in de klas hebben vond ik het gezelschap dat het gaf en als ze langsliep dan kon je haar altijd aaien. Het geeft mij minder stress en het is altijd leuk om iemand in de klas te hebben."

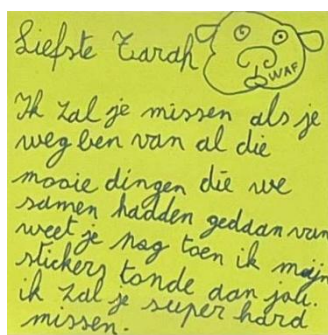
5.2.1 *Belonging*

Een van de luiken die ik wou nagaan, is welke invloed Tarah had op de behoefte aan *belonging*. De vragen die ik hierbij ga bespreken zijn of Tarah zoals een vriendin is voor hen en of Tarah het gesprekonderwerp was op school en thuis.

Is Tarah zoals een vriendin voor jou?

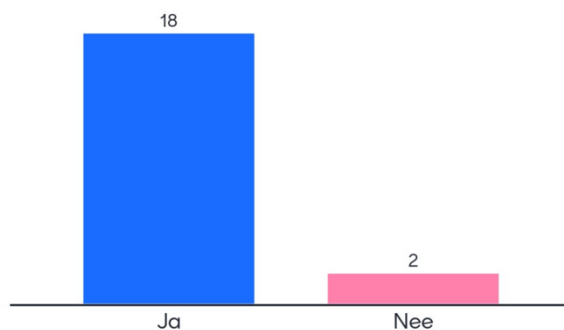

In klas was het heel voelbaar en de enquête bevestigde ook dat de leerlingen Tarah als een vriendin zagen. De klas had er een vriendin bij. De kinderen wouden met Tarah spelen, dingen vertellen aan Tarah, ... De sfeer in de klas was op woensdag beduidend goed. Het was zelf zo dat een leerling uit de klas haar stickers aan Tarah toonde en uitlegde wat er op de stickers stond. Deze leerling nam dan ook afscheid met het volgende briefje:

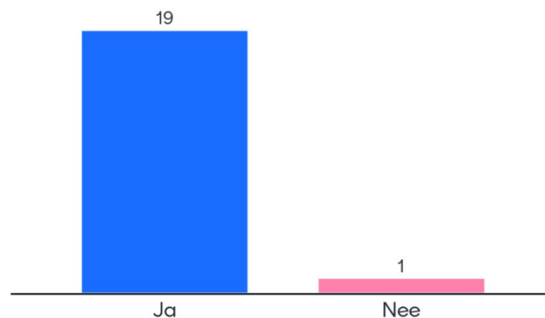

Verder ontving Tarah nog een aantal tekeningen van de klas en heel wat liefdevolle berichtjes. Het was heel mooi om te zien hoe Tarah voor een goede sfeer zorgde, ook tussen de leerlingen onderling. Je merkte duidelijk dat de leerlingen een gemeenschappelijk doel hadden: goed zorgen voor Tarah.

Was Tarah soms het gespreksonderwerp op de speelplaats?

Was Tarah thuis soms het gespreksonderwerp?

Tarah was dus duidelijk een gespreksonderwerp, zowel op de speelplaats als thuis. Ik merkte zelf heel erg dat het onderwerp 'Tarah de klashond' leefde op school, niet enkel in mijn eigen klas maar over de gehele school. Elke woensdagochtend stonden de kinderen te popelen tot het ogenblik Tarah naar school kwam. Ik zag dat de leerlingen van mijn klas ook in contact kwamen met andere leerlingen dankzij Tarah omdat mijn leerlingen uitlegden aan de anderen wie Tarah was en wat Tarah op school deed. Leerlingen die in het begin van de stage wat stiller waren, zijn in de loop van de stage heel erg opengebloeid. Leerlingen die anders stiller waren in de klas, praatten nu mee over Tarah met de andere leerlingen. Graag wil ik hier nog aan toevoegen dat Tarah er ook voor heeft gezorgd dat andere leerkrachten van het team met mij in gesprek gingen alsook ouders die na school in de klas kwamen om te zien wie Tarah was. Ook de directrice waar ik normaliter minder mee sprak, kwam elke woensdagochtend bij mij om een babbeltje te slaan. Het was een zeer aangename ervaring. Je merkt dat de hond erg kan helpen om een spontaan gesprek op gang te brengen. Ook was het zo dat er een jongen van de klas slechter in de groep zat. Doordat deze jongen een sterke band had met Tarah, merkte ik dat de klas hem begon te aanvaarden. Een hond kan er zeker voor zorgen dat de groepsdynamica beter is. De mentor gaf ook aan dat ze het mooi vond om te zien hoe de leerling beter paste in de groep.

"Wandelen met Tarah was super plezant. Het leukste vind ik dat je haar kan vasthouden en ondertussen met de juf en de andere leerlingen kan praten."

Ook door samen te gaan wandelen, werden de sociale interacties gestimuleerd. De leerlingen praatten over wat Tarah aan het doen was, legden aan elkaar uit hoe je een leiband moet vasthouden, ... Tijdens de wandelingen werd er ook veel gelachen, de leerlingen hadden duidelijk plezier. Verschillende leerlingen gaven dit ook aan in de enquête, dat er gelachen werd. De mentor van de stage zei dat ze het een zeer leuke activiteit vond dat de leerlingen met de hond mochten gaan wandelen, ze had de leerlingen nog nooit zo gemotiveerd gezien. Het wandelen met de hond hielp om de relaties met leeftijdsgenoten aan te gaan. Op deze manier werd de sociale-emotionele ontwikkeling geprikkeld.

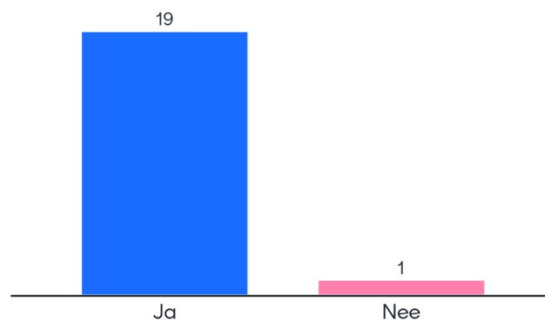
line Tarah. Tarah, je enorm
missen, jij bent mijn held, jij bent
sof-schatig, en verdere... je bent
egt een schatje, en je hebt egt
geluk met zo een baasje anders
hadden we jou nooit ontmoet en
jij ons niet ik ga je super hard
missen. Δ $\square$ ∇ $\circ$
prootindia

In dit briefje zegt de leerling dat de hond heel veel geluk heeft met een baasje zoals ik, omdat ze elkaar anders nooit ontmoet zouden hebben. Dit merkte ik ook in mijn stage, dat de leerlingen me zeer dankbaar waren dat ik hen de kans heb gegeven dit te kunnen meemaken. De klashond zorgde voor een band en interactie tussen de leerlingen en de leerkracht. Dit is een van de onderdelen van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

5.2.2 Competentie en autonomie

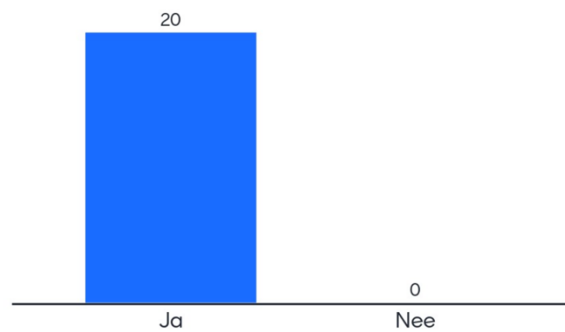
De behoefte aan competentie en autonomie wou ik ook verder onderzoeken. Ik neem deze twee onderdelen samen in dit deel van de bachelorproef omdat deze twee termen in de praktijk dicht bij elkaar aanleunen.

Vond je dat je goed zorgde voor Tarah?

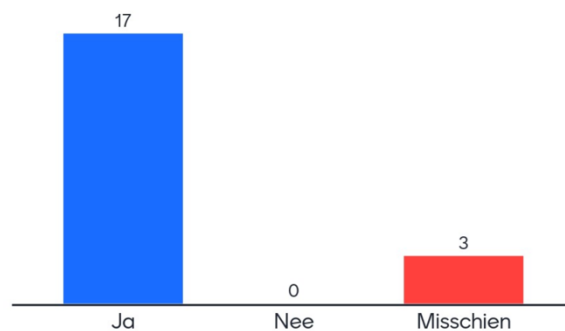
De leerlingen gaven in de enquête aan dat ze van zichzelf vonden dat ze goed zorgden voor Tarah. Bij mondelinge toelichting zeiden de kinderen dat ze het gevoel hadden dat Tarah blij was als ze voor haar zorgden. De leerlingen voelden zich na de stage bekwaam om voor een dier te zorgen. Veel leerlingen gaven thuis het dierendiploma af en waren zeer trots. Ze zeiden dat ze klaar waren om alleen voor een dier te zorgen. Hier was het voelbaar dat de leerlingen van zichzelf vonden dat ze iets goed konden doen. Toen ik de dierendiploma's uitdeelde na het dierenexamen dat ze hadden afgelegd, hadden alle kinderen een grote glimlach op hun gezicht. Ze waren trots op zichzelf. De leerlingen voelden zich competent en anderzijds voelden ze zich ook autonoom want ze konden zelf hun leerproces onder handen nemen tijdens de les.

Voelde jij je verantwoordelijk voor het welzijn van Tarah?

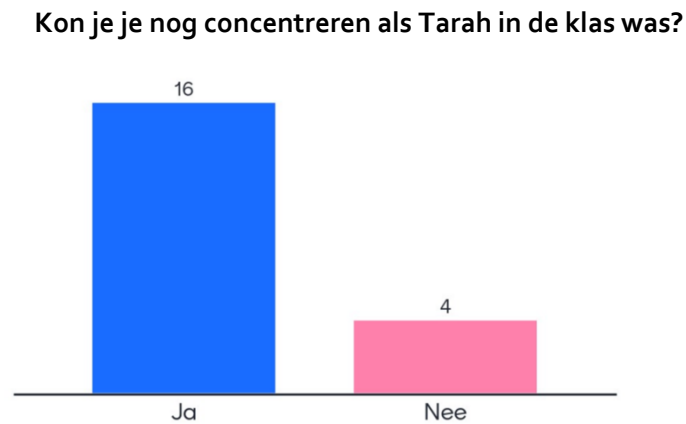
Alle leerlingen stonden stil bij het welzijn van Tarah. Ook zeiden ze bijvoorbeeld aan andere leerlingen van de school dat ze de hond niet zomaar mochten aaien op de speelplaats. De leerlingen konden zich goed inleven in Tarah en wat Tarah leuk of niet leuk vond en ook wat ze nodig had. Zij voelden zich ook verantwoordelijk voor het welzijn van Tarah, zoals ze zelf aangaven in de enquête. De leerlingen vonden het fijn om verantwoordelijk te kunnen zijn, het gaf hen het gevoel zelf iets te kunnen. Ik vertrouwde de leerlingen heel hard omdat ze aan mij bewezen hoe zorgvuldig ze omgingen met Tarah. Ik durfde Tarah dan ook alleen laten met de kinderen tijdens de speeltijd wanneer ik nog praktische zaken in orde moest brengen. De leerlingen vonden dit fantastisch en ze voelden op die manier ook dat ze een grote verantwoordelijkheid hadden en dat ik hen mijn hond toevertrouwde.

Zou je zelf een huisdier willen hebben na deze stage?

17 leerlingen gaven aan zelf een huisdier te willen hebben na deze ervaring en 3 leerlingen gaven aan misschien een huisdier te willen na deze stage. De leerlingen gaven zelf aan dat ze een leuke ervaring hadden met Tarah en dat ze nu weten wat dat allemaal inhoudt om voor een dier te zorgen. Ze zeiden zich nu klaar te kunnen voelen om zelf voor een dier te zorgen. De leerlingen die misschien antwoordden, vertelden dat ze eerst thuis moesten vragen of ze genoeg tijd hebben voor het dier zodanig dat het dier gelukkig kan zijn. Dit toont nogmaals aan dat leerlingen na deze stage bewust zijn dat een dier niet voor even, maar voor het leven is en dat je hier goed over moet nadenken. De leukste reactie van de stage, vind ik persoonlijk, was toen een kind van de klas me kwam vertellen dat ze thuis gevraagd had of ze een hond mocht hebben. De ouders hebben toegestemd en de leerling zei dat ze ging beginnen sparen voor voeding en speeltjes voor de hond. De leerlingen waren zich bewust dat ze zelf keuzes kunnen maken in het leven.

5.2.3 Beperking?

Verder wou ik nog onderzoeken of leerlingen last hadden van concentratieverlies door Tarah, aangezien dit een van de beperkingen zou kunnen zijn dat aangehaald werd bij de theorie en de praktijkvoorbeelden. 16 leerlingen gaven aan hier geen last van te hebben. 4 leerlingen antwoordden ja. Bij mondelinge toelichting gaven deze leerlingen aan dat ze twijfelden bij hun antwoord omdat ze veelal wel bij de les waren maar toch graag Tarah wouden aaien als ze voorbij kwam. Ikzelf heb het niet echt zo ervaren dat de leerlingen te veel afgeleid waren. Uiteraard kon het soms zijn dat ik een leerling terug bij de les moest roepen, maar dit maak je in elke les wel eens mee, ongeacht of er een hond aanwezig is of niet. Ik vond zelf dat Tarah stimulerend werkte; soms gaf ik de opdracht aan de leerlingen om te lezen voor Tarah en ik merkte meteen een verhoogde motivatie. Leerlingen die anders niet voor de klas wouden of durfden lezen, durfden dit nu wel te doen omdat ze voor Tarah lazen. Ze wisten ook dat het voor de kleine speeltijd tijd was om trucjes met Tarah te doen en daardoor waren ze gedreven om goed mee te volgen met de les, zodanig dat er tijd genoeg overbleef om deze activiteit uit te voeren.

---

*"Ik heb geleerd dat je niet bang moet zijn voor een hond, wat ik vroeger was."
(Kato, 8 jaar)*

5.2.4 Andere voordelen?

Ik kan beamen wat de klasleerkracht van de hond Vinnie zei. Het is inderdaad zo dat een hond helpt bij jouw klasmanagement. Zo mochten de leerlingen tijdens de stage niets laten rondslingeren omdat dat gevaarlijk zou kunnen zijn voor de hond. De leerlingen ruimden spontaan alles op en maakten zelf de reflectie dat er niets mocht blijven liggen zonder dat ik hen hierover moest aanspreken. Een van de afspraken die de leerlingen ook samen maakten, was dat het niet te luid mocht zijn voor Tarah om

haar niet angstig te maken. Als Tarah in de klas was, merkte ik een opmerkelijk verschil op vlak van tussendoor geroezemoes. De leerlingen letten er echt op dat het niet te luid werd voor Tarah.

Hoofdstuk 6: Stappenplan om een dier in de klas te nemen

Ik trachtte enkele handige tips op te zoeken en deze neer te schrijven voor toekomstige leerkrachten die met een dier aan de slag willen gaan in de klas.

6.1 Mogelijkheden voor in de klaspraktijk rond het thema dieren

Eenmaal je ervoor hebt gekozen om als leerkracht een dier of hond mee te nemen naar de klas, kan je beter een [Dierenwelzijn in de klas](#), een officiële website van Onderwijs Vlaanderen, stelt volgende zaken voor:

- Op bezoek gaan in een asiel.
Hierbij sta je met je klas stil bij volgende vragen: Hoe komen dieren daar terecht? Hoe krijgen de dieren een nieuwe thuis? Kunnen we als klas een handje helpen bij de verzorging van de dieren die er verblijven?
- Een klasuitstap naar een landbouwbedrijf.
Je kan de boer laten vertellen hoe hij zijn dieren verzorgt en hoe hij voldoet aan hun behoeften.
- Een dierenarts laten komen
De dierenarts laten vertellen hoe hij de dieren zo goed mogelijk probeert te helpen met het voorkomen van ziekten en wonden maar ook hoe hij de dieren correct behandelt mochten ze toch ziek worden of zich verwonden.
- Iets doen voor de dieren in de buurt van de school:
Samen met de klas voer en water buiten zetten voor de vogels in de winter en voor de insecten op warme zomerdagen, een stukje van de speelplaats laten verwilderen, kijken of je in je gemeente of stad bomen en/of bloemen kan aanplanten, een inzamelactie doen voor de asioldieren in de buurt, ...

6.2 Studies of bijscholing voor leerkrachten

Er bestaan verschillende verdiepende richtingen om je als leerkracht bij te scholen over het gebruiken van een dier in de klas. Volgende opleidingen zijn terug te vinden op de website van ZorgBeest, een project van Hogeschool Odisee:

- *Dogs Assisted Interactions*. Werken met therapiehonden binnen de gezondheidszorg en hulpverlening. <https://www.odisee.be/permanente-vorming/opleiding/32706>
- *Animal assisted projects*: opleiden van AAI-teams (baasje en huisdier) voor bezoeken aan vb. rusthuizen en ondersteuning bij (het opstarten van) projecten. <http://aapvzw.be>
- Belgisch Instituut voor *Animal Assisted Therapy* (BIAAT). www.therapiemetdieren.be
- Opleiding tot AAI-hond of therapiehond. <http://tiltvzw.be/therapiehond/>

- Postgraduaat Dieren in de hulpverlening. <https://www.vives.be/opleidingen/biotechniek/postgraduaat-dieren-in-de-hulpverlening>
- 4-daagse opleiding Dieren in de zorg- & welzijnssector. <https://www.vives.be/nl/opleidingen/biotechniek/dieren-de-zorg-welzijnssector---module-1-en-module-2>
- Online colleges via <http://www.instituutvoorantrozologie.nl>

Deze richtingen zijn niet specifiek voor leerkrachten opgericht, maar zijn zeker een meerwaarde.

6.3 Materiaal om mee aan de slag te gaan in de klas

Er is al heel wat materiaal terug te vinden dat bruikbaar is in de klas. Hier is een oplisting van zaken die mogelijk zijn om te gebruiken.

Ik stuurde een mail naar het kabinet van Ben Weyts, Vlaams minister van Onderwijs en Dierenwelzijn. Ik kreeg een antwoord (zie bijlage 3) en kreeg hierbij volgende twee linken:

Via deze website leer je hoe je aan de slag kan gaan om het bewustwordingsproces bij leerlingen aan te wakkeren, zodat ze bij het aanschaffen van een huisdier verantwoorde en duurzame keuzes leren maken. Ook staan de doelen van het basisonderwijs waaraan gewerkt wordt op de website.

Dit is een website die gemaakt werd door Onderwijs Vlaanderen. Deze website biedt kant-en-klaar lesmateriaal aan, waarbij leerlingen verkennen wat dierenwelzijn inhoudt. De leerlingen leren bewust worden van het belang van dierenwelzijn. Daarnaast leren ze over de verantwoordelijkheid die ze zelf kunnen opnemen. Dit zowel voor kleuter, lager als middelbaar onderwijs.

Verder ging ik zelf actief op zoek naar leuke tools en kwam ik volgende zaken tegen:

Dit is een handige PDF opgesteld door BeestenBril Odisee. Het eerste deel is voor iedereen die een hond in de klas brengt. Het tweede deel is vooral gericht op leerkrachten die hun eigen hond willen meebrengen.

Dit is een kant-en-klaar lespakket dat bestaat uit verschillende onderdelen: je hebt een interactieve digitale les waarin alle theorie behandeld wordt over dat als je een dier hebt of krijgt het belangrijk is om te weten hoe je ermee moet omgaan en hoe je het verzorgt, praktijkopdrachten bij verschillende huisdieren, een examen door de leerlingen af te leggen alsook een dierendiploma die de leerlingen krijgen na het afleggen van het examen.

Dit is een website die door GAIA is aangemaakt. Je kan als leerkracht ervoor kiezen iemand van GAIA als gastspreker te laten komen. Ze bieden drie lessen aan:

- Gezelschapsdieren in goed gezelschap
Hier leren de leerlingen dat dieren ook emoties hebben. De leerlingen leren wat een dier nodig heeft om gelukkig te zijn en ze leren de verantwoordelijkheden en plichten als ze huisdieren willen houden. Ook zien ze wat sielen zijn en wat ze doen.
- Mensen en dieren
Hier ontdekken de leerlingen hetzelfde als in het voorgaande aanbod. Enkel wordt hier bovenop broedfok en het gebruik van wilde dieren voorzien.
- De mensheid voeden met respect

Dit lespakket is minder van belang voor het brengen van een huisdier in de klas.

Moest dit praktisch niet haalbaar zijn, biedt GAIA ook educatief materiaal aan. Zo vind je onder meer een werkbundel over de gezelschapsdieren.

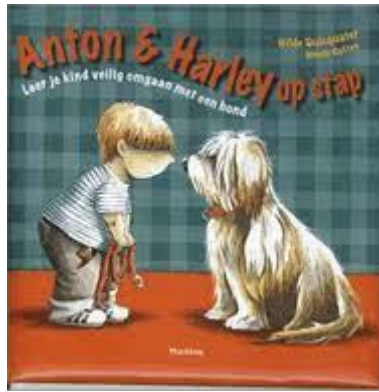
Verder zijn er nog een aantal boeken die leuk kunnen zijn om in de klas te introduceren. Deze boeken gaan vooral over honden omdat ik me hier verder in verdiepte:

'Praten met je huisdier: leer de taal van je hond, kat, konijn en vele andere dieren!' van Lindy Mattice. In dit boek leren de leerlingen de taal van de dieren. Ze leren verschillende signalen bij dieren herkennen. Zo staat bij de hond bijvoorbeeld meer uitleg over oogcontact, de staart van de hond, de oren van de hond, neus en lippen likken, gapen, enzoverder.

'Ik voel ik voel wat jij niet ziet – over jaloerse apen, bange honden en schatten van ratten' van Lotte Stegemen. Dit boek leert de leerlingen meer over de emoties die dieren hebben en ervaren.

'Anton en Harley op stap: Leer je kind veilig omgaan met een hond' van Hilde Quisquater en Nicole Rutten. In dit boek leren de kinderen inductief wat de regels en afspraken zijn bij een hond, wat mag en wat niet mag.

'Waarom ruikt een hond aan een kont?' van Lily Snowden-Fine is ook een fijn boek om mee te werken. Hier worden de verschillende rassen besproken van kleine tot grote honden, de hondse ontmoeting, het signaal van de staart en andere leuke feiten over honden.

'Mijn hond en ik: Alles wat jij wilt weten over jouw beste vriend' van Chris Dusauchoit is een fijn boek om de leerlingen bewust te maken wat het inhoudt om een goed baasje te zijn voor hun huisdier. Het boek is verder verdeeld in de hoofdstukken 'Wat honden nodig hebben', 'Hoe praten honden?', 'Hoe

honden de wereld zien', 'Hoe voelt het om een hond te zijn?', 'slimmer dan je denkt', 'van wolf naar chihuahua', 'van pup tot stokoude hond', 'een rashond met een stamboom of een gewone hond uit het asiel?', 'hoe je hond trainen?', 'werkende honden', 'gekke hondendingen' en 'honden en liefde'.

'Mijn hondje en ik' van Gill Page is een handig boekje voor kinderen die voor het eerst in contact komen met de verzorging van een hond. Ze leren op een speelse manier hoe ze het best kunnen zorgen voor hun hond.

6.4 Eigen website

Voor leerkrachten die graag een dier zouden willen nemen in de klas, ontwikkelde ik een website waar je ook het verhaal van de klashond Tarah kan volgen.

Besluit

Dieren worden al veel ingezet in de zorgsector en af en toe ook al in het buitengewoon onderwijs. Toch worden dieren niet ingezet in het regulier onderwijs, terwijl er wel nood is aan ondersteuning van welzijn.

Daarom besloot ik zelf volgende onderzoeksvraag uit te zoeken: *Op welke manier kan een huisdier bijdragen aan het sociaal-emotioneel welbevinden van kinderen in een klas?* Ik ben blij van het leerproces dat ik volgde. Om hierop een antwoord te kunnen formuleren, heb ik me eerst verdiept in de literatuur en haalde ik de belangrijkste dingen hieruit. Nadien zocht ik praktijkvoorbeelden om de theorie te kunnen vergelijken met de realiteit om ten slotte mijn eigen hond mee te nemen in mijn eindstage om te observeren of de theorie en de praktijk in overeenstemming zijn met elkaar.

Vanuit mijn onderzoek kan ik inderdaad bevestigen dat een dier in de klas leerlingen verschillende sociaal-emotionele voordelen kan bieden.

De behoefte aan *belonging* uit de zelfdeterminatietheorie kan vervuld worden op verschillende manieren. Zo biedt een dier gezelschap en geeft het onvoorwaardelijke liefde. De leerlingen bouwen een band op met het dier. Deze band kan de leerlingen helpen om zich geliefd en geaccepteerd te voelen, wat een gevoel van erbij horen bevordert. Zo gaven de leerlingen van mijn klas aan dat ze Tarah zagen als een vriendin. Ook bieden dieren een emotionele steun en troost aan zoals ook zichtbaar is in de praktijkvoorbeelden. Dieren oordelen niet en zorgen voor een veilige ruimte.

Het klasdier komt de sociale vaardigheden alleen maar ten goede. Een dier kan dienen als gespreksonderwerp en alle kinderen hebben nu een gemeenschappelijke belangstelling moest dat voorheen nog niet geweest zijn. Een dier kan de verbondenheid bevorderen van een klasgroep. Tarah moedigde de leerlingen aan om met elkaar om te gaan. De leerlingen kwamen spontaan op gesprek zowel met klasgenoten als andere leerlingen op de speelplaats. Het maakt niet uit of het gaat over het bespreken van het gedrag van het dier, de verantwoordelijkheden of het uitvoeren van gezamenlijke opdrachten rond de verzorging van het dier; leerlingen krijgen veel opportuniteiten om met elkaar te communiceren en om samen te werken waardoor de sociale vaardigheden bevorderd worden. De leerlingen die voorheen geen gemeenschappelijke interesses hadden, hebben dat nu wel. Een dier kan de sociale contacten vergemakkelijken, de leerlingen kunnen relaties aangaan met klasgenoten. Zo zorgde Tarah ervoor dat een jongen uit de klas, nu beter in de groep viel. Een klasdier zorgt ook voor een goede klassfeer. De verbondenheid van een klasgroep wordt bevorderd. De speelse interacties met de klashond zorgden voor onvergetelijke herinneringen en momenten van geluk. Tijdens mijn stage was de hele klas betrokken. Toen ik mijn stage begon, was er een slechte groepsdynamiek aanwezig. Ik zag deze dynamiek veranderen doorheen mijn stage, wat zeer aangenaam was om te zien. Ook de interactie tussen leerling en leerkracht wordt bevorderd. Zo had ik veel gesprekken met de leerlingen dankzij Tarah.

Een dier bevordert ook empathie bij de leerlingen. De leerlingen van de klas namen deel aan de verzorging van Tarah en leerden de gevoelens en behoeften van Tarah herkennen, alsook van andere dieren. Ze leerden deze gevoelens en behoeften niet alleen herkennen, maar ze leerden ook deze te begrijpen en te respecteren. Mijn leerlingen leerden dat Tarah bepaalde dingen niet leuk vond en ze

leerden hun eigen handelen sturen naar de behoeften en gevoelens van Tarah. De leerlingen leerden zich verplaatsen in en omgaan met anderen, in dit geval Tarah.

De behoefte aan competentie uit de zelfdeterminatietheorie kan op verschillende manieren vervuld worden. Zo kan je de leerlingen een verantwoordelijkheidsgevoel geven door hen te laten zorgen voor het dier. Zo hadden mijn leerlingen een verantwoordelijkheidsgevoel omdat zij zelf de hond mochten uitlaten en tijdens de speeltijd de taak op zich mochten nemen om voor de hond te mogen zorgen. De leerlingen moesten ook zelf uitproberen hoe ze een trucje moesten oefenen. De leerlingen kregen onder de knie hoe ze voor een dier moesten zorgen in de stage. De leerlingen konden hun eigen vooruitgang zien en ervaren hoe de hond positief reageerde op hen, dit versterkte het zelfvertrouwen. Verder bood Tarah emotionele steun aan de leerlingen, de positieve emotionele band tussen dier en kind draagt bij aan het algemene gevoel van competentie en welzijn.

De behoefte aan autonomie uit de zelfdeterminatietheorie kan ook op verschillende manieren vervuld worden. Zoals ik aanhaalde, hangen de autonomie en de competentie vaak nauw aan elkaar in de praktijk. Vandaar valt het punt verantwoordelijkheid hier ook weer aan te halen. Het dier kan zorgen voor een gevoel van verantwoordelijkheid en door deze verantwoordelijkheid kunnen kinderen beslissingen nemen en de leiding nemen over bepaalde aspecten van de verzorging van het dier, wat de autonomie bevordert. Voor een dier zorgen vereist ook het nemen van beslissingen over het welzijn van het dier. De leerlingen kunnen zelf beslissen hoe ze omgaan en tijd doorbrengen met het dier, wat hun onafhankelijkheid bevordert. Zo waren de leerlingen ook vrij in het kiezen om met Tarah te gaan wandelen en om met Tarah te spelen tijdens de pauzes.

Verder wil ik ook nog aanhalen dat leerlingen een verhoogde betrokkenheid hebben in de lessen. De klashond maakte de leeromgeving boeiender voor de leerlingen. Door mijn hond te integreren in de lessen, werd de interesse bij de leerlingen duidelijk gewekt. Hun motivatie om deel te nemen was zeer hoog.

Graag wil ik hier toch aan toevoegen dat de voordelen van een klasdier kunnen verschillen afhankelijk van de individuele leerling en het dier in kwestie. Daarnaast zijn een goede verzorging van het dier, de hygiëne en toezicht noodzakelijk voor het welzijn en de veiligheid van zowel het dier als de leerlingen.

Tenslotte wil ik ook nog eens verwijzen naar mijn website die zich in punt 6.4 bevindt. Hier valt mijn avontuur met de klashond te beleven.

Literatuurlijst

- (2022, 13 februari). *8 voordelen van huisdieren in de klas (met infografiek)*. HuisdierHier.nl. <https://huisdierhier.nl/8-voordelen-van-huisdieren-in-de-klas-met-infografiek/>
- (2022, november 14). *6 redenen waarom huisdieren goed zijn voor je gezondheid*. Mijn Gezondheidsgids. <https://www.mijngezondheidsgids.nl/neurologie/depressie/6-redenen-waarom-huisdieren-goed-zijn-voor-je-gezondheid/>
- *AAI in de praktijk*. (z.d.). Zorgbeest. Geraadpleegd op 16 januari 2023, van <http://www.zorgbeest.be/nl/aai-de-praktijk>
- *Actie "Dier in de Klas": huisdieren houden niet altijd een makkelijke klus*. (2017, 28 september). TVOOST - Regionaal nieuws uit Oost-Vlaanderen. <https://www.tvooost.be/nieuws/actie-dier-in-de-klas-huisdieren-houden-niet-altijd-een-makkelijke-klus-49662>
- *Download kant-en-klaar lesmateriaal rond dierenwelzijn | Oog in oog*. (z.d.). Geraadpleegd op 12 oktober 2022, van [https://www.dierenwelzijnindeclas.be/lessen?niveau\[o\]=1542](https://www.dierenwelzijnindeclas.be/lessen?niveau[o]=1542)
- *Een bredere kijk op dierenwelzijn in de klas | Oog in oog*. (z.d.). Geraadpleegd op 15 januari 2023, van <https://www.dierenwelzijnindeclas.be/>
- Enders-Slegers, M. J., & Verheggen, T. (2016). Langer actief en gezond met een hond. *Geron*, 18(3), 4-7.
- *Expres een hond in klas*. (2015, 29 oktober). Jeugdjournaal. <https://jeugdjournaal.nl/artikel/2065831-expres-een-hond-in-klas.html>
- *Het effect van een huisdier - Open Universiteit - Open Universiteit*. (z.d.). Geraadpleegd op 6 oktober 2022, van <https://www.ou.nl/-/werelddierendag-het-effect-van-een-huisdi-1>
- Jellesma, F. (2019). *Sociaal-emotioneel functioneren van kinderen op de basisschool*. SWP.
- *Kinderen en huisdieren, welk effect hebben ze op elkaar?* (2022, 24 februari). Hart Voor Dieren. <https://hartvoordieren.nl/kinderen-en-huisdieren/>
- *Klashond*. (2021, 30 oktober). Therapiedier. <https://therapiedier.be/klashond/>
- Librecht, E. (2022, 3 augustus). *Therapie met dieren [Betekenis]*. Praktijk Dierenkracht. Geraadpleegd op 18 januari 2023, van <https://www.dierenkracht.be/blog-therapie-met-dieren/>
- *licg.nl - De sociale rol van huisdieren*. (z.d.). licg. Geraadpleegd op 6 oktober 2022, van <https://www.licg.nl/de-sociale-rol-van-huisdieren/>
- *licg.nl - Invloed van dieren op kinderen*. (z.d.). Geraadpleegd op 5 oktober 2022, van <https://www.licg.nl/invloed-van-dieren-op-kinderen/>
- *MOS-actiefiche: Een huisdier, een emotionele of weloverwogen keuze*. (z.d.). MOS. Geraadpleegd op 15 januari 2023, van <https://www.mosvlaanderen.be/aan-de-slag/actiefiches/mos-actiefiche-een-huisdier-een-emotionele-of-weloverwogen-keuze>
- Nws, V. (2022, 16 maart). *Klasdieren in basisschool in Heist-op-den-Berg moeten sfeer brengen én kinderen leren verantwoordelijkheid te nemen*. vrtnws.be. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/03/15/basisschool-in-heist-op-den-berg-wordt-opgefleurd-door-klasdieren/>
- *Onderzoek: Een hond in de klas - Open Universiteit - Open Universiteit*. (z.d.). Geraadpleegd op 5 oktober 2022, van <https://www.ou.nl/-/onderzoek-een-hond-in-de-klas>
- Reesink, M. (2021). *Dier en mens: de band tussen ons en andere dieren*. Boom.

- Regterschot, E. (2016). *Animal Assisted Education in het reguliere basisonderwijs in Nederland* (Doctoral dissertation, Van Hall Larenstein).
- *Sahih al-Bukhari - Sunnah.com - Sayings and Teachings of Prophet Muhammad (صلى الله عليه و سلم)*. (z.d.). Geraadpleegd op 19 januari 2023, van <https://sunnah.com/bukhari>
- *Sociaal-emotionele ontwikkeling*. (2019, 23 oktober). SLO. Geraadpleegd op 16 januari 2023, van <https://www.slo.nl/thema/meer/gezonde-leefstijl/doelgroepen-thema/sociaal-emotionele/>
- *Salmonella* | RIVM. (2022, 13 april). RIVM.nl. Geraadpleegd op 4 juni 2023, van <https://www.rivm.nl/salmonella#:~:text=Een%20groot%20aantal%20dieren%20kunnen,dragen%20vertonen%20meestal%20geen%20symptomen.>
- *The Impact of Classroom Pets* | Education Grants. (2022, 17 februari). Education Grants | Pets in the Classroom is an educational grant program to support public school teachers to have aquarium fish or small pets in the classroom. <https://petsintheclassroom.org/teachers-share-the-impact-of-classroom-pets-in-2019-20-school-year/>
- Tielemans, J. (2022, 4 maart). *Onderzoek toont aan: huisdieren maken je écht gelukkig*. Metronieuws.nl. <https://www.metronieuws.nl/lifestyle/2022/03/onderzoek-huisdieren-maken-je-echt-gelukkig/>
- Universiteit van Amsterdam. (2021, 30 maart). *Dier en mens zijn meer verbonden dan we ons soms realiseren*. Geraadpleegd op 15 januari 2023, van <https://www.uva.nl/content/nieuws/nieuwsberichten/2021/03/dier-en-mens-zijn-meer-verbonden-dan-we-ons-soms-realiseren.html?cb>
- Vandekerckhove, S. (2017, 18 april). *CLB's trekken aan alarmbel: "Stress treft steeds meer jongeren"*. De Standaard. Geraadpleegd op 30 mei 2023, van <https://www.demorgen.be/nieuws/clb-s-trekken-aan-alarmbel-stress-treft-steeds-meer-jongeren~bcafdgff/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Van den Broeck, A., Vansteenkiste, M., De Witte, H., Lens, W., & Andriessen, M. (2009). *De Zelf-Determinatie Theorie: kwalitatief goed motiveren op de werkvloer*. *Gedrag & Organisatie*, 22(4).
- van Summeren, J. (2018). *Klasse-Dieren in het (speciaal) onderwijs*. *Jeugdbeleid*, 12(2), 121-125.
- *Waarom mogen moslims geen hond?* (2021, 30 maart). Willem Wever. Geraadpleegd op 19 januari 2023, van https://willemwever.kro-ncrv.nl/vraag_antwoord/cultuur/waarom-mogen-moslims-geen-hond
- *Wetenschappelijk bewezen: huisdieren maken ons echt gelukkiger*. (2018, 12 februari). Het Nieuwsblad. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180212_03353319
- *Werken aan sociaal-emotionele ontwikkeling*. (z.d.). Gezonde Kinderopvang. Geraadpleegd op 3 juni 2023, van <https://www.gezondekinderopvang.nl/themas-4-12-jaar/sociaal-emotionele-ontwikkeling#:~:text=Waarom%20aandacht%20voor%20sociaal%20emotieel%20ontwikkeling&text=Dit%20houdt%20in%20dat%20een,te%20kunnen%20functioneren%20en%20leren>

Bijlagen

Activiteitenlogboek

9 november 2022	Telefonisch gesprek met Joke Decru, medewerkster AAP
23 november 2022	Verkeer via Messenger: vragen gesteld aan en beantwoord door Tina Neckebroek
23 november 2022	Mailverkeer: vragen gesteld aan en beantwoord door Kelly Muylle
25 november 2022	Mailverkeer: vragen gesteld aan en beantwoord door Sara Depaepe
25 november 2022	Verkeer via messenger: vragen gesteld aan en beantwoord door Jarne Duchateau
27 november 2022	Mailverkeer: vragen gesteld aan en beantwoord door Godelieve Jakemeyn
28 november 2022	Mailverkeer: vragen gesteld aan en beantwoord door Carine Gezels
30 november 2022	Telefonisch contact Sint Michielsschool Jette
30 november 2022	Telefonisch contact VBS De Klimtoren
30 november 2022	Mail verstuurd naar jcs@sintmichielsschool-jette.be (onbeantwoord)
2 december 2022	Verkeer via Messenger: vragen gesteld aan en beantwoord door Patrick Alaert
2 december 2022	Interview directrice VBS De Klimtoren
2 december 2022	Contact opgenomen met verantwoordelijke opleiding Dog Assisted Interaction te Odisee
2 december 2022	Mailverkeer met Laura Demunter: heeft me in contact gebracht met leerkracht met klashond
2 december 2022	Mail naar het kabinet van Ben Weyts
2 december 2022 en 18 januari 2023	Mailverkeer met Hannah De Schrijver
2 december 2022	Goedkeuring gevraagd werken met hond tijdens stage aan eindstageschool (mondeling)
9 december 2022	Bezoek VTI Zeebrugge
22 december 2022	Mail kabinet Weyts
30 januari 2023	Klasbezoek Sint-Ursula Wilrijk
1 februari 2023	De Groene Planeet gebeld en mijn gegevens achtergelaten
6 mei – 2 juni	Stage met Tarah

Bijlage I: vragenlijst leerkrachten met dier

Uw naam:	
Naam school:	
In welk leerjaar staat u?	
Welk dier neemt u mee in de klas?	
Hoeveel keer per week neemt u uw dier mee?	
Merkt u een verschil op van toen u nog geen huisdier had in de klas met nu?	
Welke gevolgen heeft dit op de kinderen? Zowel positief als negatief	
Welke invloed heeft het op het welbevinden van de kinderen?	
Krijgen de leerlingen taken om voor het dier te zorgen? (Eten, wandelen, ...)	
Welke invloed heeft het dier op de sociale relaties in de klas?	
Merkt u een verschil in de betrokkenheid bij de leerlingen?	
Heeft u tips die u me graag meegeeft voor het meenemen van een huisdier?	
Welke nadelen zijn er?	
Hoe kwam u tot het initiatief om een dier mee te nemen?	
Leuke anekdote	
Wilt u nog iets kwijt?	
Een foto is een leuke extra	

Bijlage II: brief naar de Minister van Onderwijs en Dierenwelzijn

Beste Mijnheer de Minister

Ik ben een werkstuk aan het schrijven over de sociaal-emotionele voordelen bij kinderen ten gevolge van een huisdier in de klas. Aangezien u expert bent op vlak van onderwijs alsook op vlak van het welzijn van dieren, had ik u graag een aantal vragen gesteld. Ik ben er zeker van dat u mij belangrijke inzichten kunt geven en dat uw antwoorden een meerwaarde kunnen zijn voor mijn werkstuk.

Onderstaand vindt u mijn vragen:

1. Bestaat er reeds wetgeving omtrent het gebruik van dieren binnenin de klas?
2. Heeft Vlaanderen al onderzoek gedaan naar het gebruik van dieren in de klas en wat zijn de conclusies?
3. Welke bescherming is er voorzien voor het welzijn van dieren die gebruikt worden in het onderwijs?
4. Bestaat er al een officiële documentatie in Vlaanderen over de AAE (Animal Assisted Education)?
5. Wat is de rol van uw kabinet in projecten van scholen die een dier gebruiken zoals onder andere de school VTI in Zeebrugge die een schoolhond heeft?
6. Bestaan er nog andere projecten met dieren? Zo ja, dewelke?
7. Zijn er richtlijnen voor dieren die toegelaten zijn?
8. Bestaat er een lijst van scholen die dieren gebruiken in de klas?
9. Gelooft u dat een dier in de klas zorgt voor sociaal-emotionele voordelen? Zo ja, dewelke?
10. Wat houdt scholen tegen om meer te gaan werken met dieren?

Ik wil u alvast heel erg bedanken voor uw tijd om deze vragen te beantwoorden alsook voor alle moeite die u doet voor het welzijn van leerlingen en leerkrachten.

In afwachting van uw antwoord verblijf ik hoogachtend

Met vriendelijke groeten

Lisa Pesesse

Bijlage III: antwoord kabinet Weyts

Beste Lisa,

Vlaams minister van Onderwijs en Vorming Ben Weyts heeft uw mail goed ontvangen. Hij dankt u daarvoor en vraagt mij u te antwoorden.

Bij het houden van dieren in klassen/scholen komt heel wat kijken. Naast socio emotionele voordelen zijn er heel wat andere aspecten waarmee scholen rekening moeten houden. Richtlijnen waarmee scholen best rekening houden worden teruggevonden via de volgende link: <https://www.mosvlaanderen.be/aan-de-slag/actiefiches/mos-actiefiche-een-huisdier-een-emotionele-of-weloverwogen-keuze>. Daar vind je ook informatie terug over welke dieren op scholen toegelaten worden. Ook is er educatief materiaal voorhanden dat door experts in onze opdracht is gemaakt om scholen te ondersteunen in het onderwijzen rond dierenwelzijn. Kinderen bewustmaken van de behoeften van dieren en van de verantwoordelijkheden van de mens als diereneigenaar en consument. Dat is het doel van het lessenpakket over dierenwelzijn 'Oog in Oog'. 'Oog in oog' richt zich naar leerkrachten uit het kleuter-, lager én secundair onderwijs en biedt kant-en-klaar lesmateriaal over vijf deelthema's via haar website: <https://www.dierenwelzijninklas.be/>

Een minister van Onderwijs en Dierenwelzijn kan misschien alle dieren een warm hart toedragen en overtuigd zijn van voordelen van het houden van een dier, het zijn scholen zelf die beslissen tot het houden van een dier. Hierbij houden ze rekening met de verschillende overwegingen in bovenstaande link en de noden en behoeften van hun leerlingen en onderwijspersoneel. Afhankelijk van die afwegingen gaan ze al dan niet over tot het houden van dieren. Het welbevinden van leerlingen moet ook in de brede betekenis van het woord worden bekeken en omhelst meer dan socio emotionele voordelen. Zo is het bv. mogelijk dat er ook kinderen zijn die angstig zijn voor dieren. Daarom is het van belang dat het houden van een dier wordt besproken op [de schoolraad](#), die toelaat om de meningen van ouders en leerlingen te horen en rekening te houden met hun inbreng. Bovendien kan een preventieadviseur adviseren om bepaalde dieren niet toe te laten bv. omwille van allergieën van kinderen en/of personeel of omwille van contact met biologische agentia (uitwerpselen van dieren).

Ik stel voor dat je via de toegevoegde linken info verzamelt om antwoord te krijgen op al jouw vragen. Ik wens je daarbij veel succes.

Met vriendelijke groeten,

Tchandra Van De Walle

Beleidscel Onderwijs

Kabinet van Ben Weyts

Viceminister-president van de Vlaamse Regering en

Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand

Nieuw adres: Koelstraat 35, 1000 Brussel

Bijlage IV: interview klashond Vinnie Sint-Ursula Wilrijk

Mijn eerste vraag is eigenlijk de keuze voor het ras.

Ja, ik heb eigenlijk wel een beetje rondgezocht voor toch een kindvriendelijk ras met in het achterhoofd van niet te klein maar ook zeker niet te groot, dat als de hond enthousiast wordt en tegen een kind springt dat er geen accident gebeurt. Ook omdat het ras King Charles zo wat een trieste snoetje heeft en er al liever uitziet dan bijvoorbeeld een herdershond. Dat ras was ook altijd al een ras waar ik een feeling mee had of zo dus dan is dat er eigenlijk vrij snel uitgekomen.

En op vlak van allergieën, heeft u dat dan op voorhand aangevraagd?

Ja, mijn directie zei ook dat we 3 klassen hebben dus dat daar nooit echt een probleem mee zou zijn. Moest blijken dat een kind allergisch is, dan zorgen we dat dat kind in de andere klas zit.

Hij komt elke dag mee?

Ja, maar zoals ik ervoor al zei vind ik het echt heel belangrijk dat we hem niet overbelasten. Ik zie het eigenlijk meer alsof dat dit zijn tweede thuis is en dat hij zelf kiest van wil ik nu slapen dan slaap ik speel ik dan speel ik en eigenlijk dat het bij de kinderen nog wel vrij beperkt is. Soms doe ik gesprekjes met kinderen met autisme binnen onze school en dan gaat hij ook mee en dat is echt super intens dan hè want dat is dan een op een en dan merk ik na zo'n gesprek dat het voor hem echt gedaan is dus dat we dat wel zeker goed bewaken dat het vooral veel rust momenten zijn voor de hond en dat de hond ook wel zelf aangeeft van ik heb er nu zin in of niet en dat dat allemaal ook op zijn tempo is eigenlijk hè.

En de ouders werden gewaarschuwd via een infoblad dat u daarjuist al zei?

Dat was via ons platform voor leerkracht-ouders, daar werd eigenlijk in meegedeeld dat er een klashond zou komen, waarom dat we dat doen, wat daar de voordelen van zijn. Maar dat is eigenlijk naar heel de school ook gecommuniceerd zodat ook andere kinderen weten dat ze hond soms in de gang wel eens kunnen tegenkomen. Er zijn ook ouders komen zien in de klas en ik heb gezegd aan de ouders dat als er vragen zijn, ze die altijd mogen stellen maar eigenlijk hoor ik alleen maar positieve dingen en daar ben ik heel blij om.

Krijgen de kinderen krijgen bepaalde taken?

Ja, eigenlijk in het begin was het vooral zwaar klassenmanagement. Mijn klas heeft er nog nooit zo proper uitgezien als nu. (lacht) Dat het heel belangrijk is want wij eten ook in de klas en dat er echt wel niks op de grond mag vallen en dat ze zeker geen eten mogen geven aan de hond en dat we vooral ook moeten letten op het welbevinden van het hondje. De kinderen houden dat dus heel goed in de gaten. Als de hond toch eens iets in zijn mond heeft, zien de leerlingen dat direct of in het begin toen hij puppy was zagen de kinderen het meteen als er een plasje was. Ik merk hoe zorgzaam de kinderen zijn en heb hen ook heel sterk aangesproken over hoe dat je met dieren moet omgaan. Soms doen we ook lessen in halve klasgroepen dat een deel bij een andere juf is en de andere helpt op de speelplaats voor meer trainingsoefeningen. Dan gaan de kinderen eigenlijk leren nadenken van bijvoorbeeld: we willen hem doen laten zitten, hoe gaan we dat doen?

Merkt u een verschil op van vroeger toen u nog geen hond had met nu?

Ja, vooral zo die verantwoordelijkheid dat kinderen nu veel meer hebben en ook heb ik nog nooit zo vaak gehoord van de kinderen dat ze zo graag naar school komen omdat Vinnie er dan is. Ik denk: daarvoor kwamen ze ook wel graag, maar ik heb het nog nooit zo vaak luidop gehoord en zeker de reacties van de ouders zijn ook wel leuk. Ik hoor van de ouders dat de leerlingen er thuis niet over kunnen zwijgen en ze hebben alles gezien en ze komen ook alles vertellen. Ik merk echt wel zo die positieve sfeer dat er hangt, dat dat echt wel door hem (Vinnie) eigenlijk komt.

Zijn er nog andere voordelen?

De rust in de klas vind ik heel fijn om te zien, die verantwoordelijkheid ook, dat leren samenwerken en samen voor hem zorgen. In onze zithoek mogen ze op de grond zitten en hebben ze een kussentje. De hond kan daar ook zo vaak tussen lopen en ze hebben dit jaar nog nooit zo vaak in een boek gelezen dan voordien. En ja, we zijn zo echt zo meer vind ik een groep, een klas van 'we doen het allemaal samen' en zo echt dat samenhangigheid.

Zijn er ook nadelen?

Goh, in het begin ja ben ik vooral wel vrij streng erop geweest van wat mag je wel wat mag je niet. Maar dat was voor hem (Vinnie) ook natuurlijk een stuk te beschermen maar ze hebben dat eigenlijk goed gedaan. Als leerkracht moet je soms twee paar ogen hebben en dat mee in de gaten houden. Maar ik zeg het, in het begin heb ik heel duidelijk gemaakt van: hij (Vinnie) moet ook nog alles leren en wij gaan daarbij moeten helpen en ik kan dat niet alleen doen en zo halen ze die verantwoordelijkheid van 'ja, we doen het samen'. En dat is heel snel goed gelukt. Er zijn al heel veel mooie dingen uitgekomen dus eigenlijk echt negatief kan ik niet zeggen. Je hebt je handen ermee vol natuurlijk maar ik ervaar dat niet als negatief.

En buiten deze afspraken (wijzend naar de afspraken die ophangen), zijn er nog andere afspraken?

Ja, maar dat is dan zowat meer iets dat ineens aan bod komt omdat er iets gebeurt of zo. Het was eigenlijk vooral die dingen in het begin om de kinderen er op attent te maken dat een hond niet altijd alles zomaar leuk vindt hè, dat ze eigenlijk vanuit de hond moeten gaan kijken en niet vanuit onszelf van wat vinden wij leuk. Maar ja eigenlijk het voornaamste is vooral dat ik de baas ben en dat ik beslis over de hond. Ook weten ze heel duidelijk dat als die gewoon in de klas rondloopt dat daar niet altijd iedereen met zijn handen aan moet zitten en dat hij zijn rust nodig heeft. Dat is eigenlijk voor mij de belangrijkste regel.

Het spelen met de hond gebeurt via een beurtrol, hoe verloopt dit?

Ik turf dat, zodat het zeker eerlijk is. Normaal doen wij elke dag zelfstandig werk dus dan is het eigenlijk het gemakkelijkste om dat wanneer de leerling klaar is, deze al kan gaan spelen met de hond maar soms zijn er ook momenten dat ze het aan mij vragen dat ik zeg dat ik zie dat hij eigenlijk te moe is dus dat we het nu niet gaan doen. Ik kijk dus ook weer wat hij aan kan.

Ik zie dat er een bench is, wordt die soms gebruikt?

ja nu wisselthij graag af. Hij zit vooral op zijn eigen kussen dat hier In de klas ligt maar in begin werd de bench vooral gebruikt omdat ik toen nog zelf moest aangeven zoals bij een baby: nu gaan we slapen. Nu doet hij dat zelf maar in het begin was dat niet en dan moest ik echt zeggen nu time out, slapen. Dan was het efkes deurtje toe.

En tijdens de pauzes blijft hij hier in de klas?

Ja, dat zijn voor hem rustmomenten wel en eigenlijk als de deur toe is dan kent hij dat en hij kent dat ritueel van de kinderen gaan naar buiten en ik ga mee. Maar ik merk nu dat hij in de puberteit begint te komen en dat als hij ziet dat ik weg ga dat hij soms blaft. Dat hij een soort van: 'hé wat is er nu aan het gebeuren?' heeft dus daar zijn we nu nog nu nog wat op aan het oefenen maar eigenlijk vanaf dat ik hier ook weg ben stopt dat ook wel.

Er zitten een aantal culturen in de klas. Niet in elke religie is een hond toegelaten. Hoe is dat verlopen?

Die communicatie is gekomen naar die ouders en vrij snel was dat kennismakingsmoment in de klas. Ik heb ook telkens gevraagd toen dat de ouders binnenkwamen van ja is het oké dat hij los loopt want wie weet hebben jullie daar ook schrik voor? Ik heb dat dan ook echt gevraagd aan die mensen van vanuit jullie cultuur was dat denk ik onrein? Dat is inderdaad echt een onrein dier eigenlijk zoals een varken maar ze zeiden toen wel dat het eigenlijk vooral bij hen is dat hij niet in het leefgedeelte mag komen of waar er gegeten wordt. Ik zei ook dat wij eten in de klas en vroeg of dat dan oké is en eigenlijk verschoot ik daar zelf ook van dat ze daar allemaal oké mee waren en dat er zelfs ouders zijn die me dan gezegd hebben dat ze eigenlijk blij waren dat hun kind daarmee waar opgevoed zou worden omdat er altijd tegen hun was gezegd van 'als je stout bent, sturen we je naar een hond die bijt' dus die papa zelf had enorme angst voor honden en hij zei: 'Ik ben eigenlijk blij dat mijn kind nu eigenlijk wel leert dat een hond ook wel iets positiefs kan zijn' Dus ja, ik verschoot daar zelf ook wel van want we hebben een heel multiculturele school maar daar is eigenlijk van niemand echt slechte reactie op gekomen.

Daarjuist sprak u over Vinnie die meegaat in gesprekken met kinderen met autisme. Wordt de hond gebruikt voor conflicthantering?

Ja, ik wil op zich dat ook nog zo wel later maar daar is hij nu wat te fel voor. De bedoeling zou zijn dat als bijvoorbeeld twee kinderen van de klas ruzie hebben dat ze dan hier gewoon gaan zitten en dat eens eufkes uitpraten met hem er dan bij maar daar is hij nu nog wat te speels voor. Maar bij die kinderen dat is een op een dat is boven in de stille ruimte dat ik hem meepak en dat is eigenlijk gewoon omdat ze dan met hem bezig kunnen zijn terwijl ze praten. Ze praten op een makkelijkere manier dan dat je zo naar elkaar zit te kijken van 'Ale, vertel het nu eens' Je ziet ziet dat daar ineens een heel andere sfeer ook is.

Ik ga in mei mijn hond meenemen naar mijn stageklas. Heeft u tips voor mij?

Ja. Ik denk sowieso met de kinderen dat er heel duidelijke afspraken moeten gemaakt worden. Als je met uw hond de klas binnen komt, zo is dat tegen ons ook gezegd, ga je best in een cirkel zitten. We gaan altijd vanuit de hond kijken en als de hond naar u dag wil komen zeggen, dat is kei tof maar als een hond dat niet wil is dat op zich ook oké. We gaan daar niet op vliegen en we blijven gewoon zitten. En ja, dat het heel normaal is hè dat ze superblij zouden zijn. Maar ik had ook gewoon uitgelegd bijvoorbeeld een hond kan veel beter horen, kan veel beter ruiken en dus als wij dan allemaal beginnen te roepen dan ja wordt die helemaal gek hè, dus dat dat soort dingen zijn dingen waar je op moet letten en eigenlijk vooral ook dat we altijd moeten gaan kijken is het iets dat wij leuk vinden of is het leuk voor de hond? Ik vind dat je daar in het begin wel vrij streng op mag zijn dat jij ook mag zeggen van hé we doen dat voor de hond, ik wil niet dat hij bang wordt en dat hij het ook leuk vindt dat hij de volgende keer nog wil meekomen dus we moeten ons wel aan de afspraken houden.

Bijlage V: hoofdzaken interview Joke Decru AAP

Joke haar bevindingen zijn dat met een dier werken zeer fijn is, het is voor de leerlingen een gemis als het dier niet mee is. Er is een groot verschil zichtbaar voor leerkrachten die vroeger niet met een hond werkten in vergelijking met nu. Joke zegt dat ze geen fan is van knaagdieren, deze ervaren een "gigastress" in de klas. Joke zegt dat een hond het meest aangewezen is voor mee te nemen in de klas.

Voordelen:

Je kan werken op heel wat niveaus, het is een motivator voor leerstof op te nemen denk bijvoorbeeld om in de lessen Frans te werken rond het thema dieren, ontspanning, minder stress bij de leerlingen, de leerlingen hebben er een maatje bij

Tips:

Hond meeneme die oké is, dat betekent een kindvriendelijke hond meenemen. Eerst een testmoment inlassen. Met de leerlingen ook duidelijke afspraken maken. Moest blijken dat er geen match is tussen de klas en het dier een plan B voor ogen hebben.

Jouw hond in het begin maximaal een halve dag meenemen, in de klas, één dag is te veel in het begin, de hond moet eerst wennen aan de nieuwe omgeving.

Nadenken over: de hond water en eten geven, wat als de leerlingen de hond loslaten?, waar wandelen met de hond?, ...

Bijlage VI: interview directrice Rebekka Buyse de Klimtoren over schoolhond Bernard

Welke hond heeft u meegenomen?

Ik had eigenlijk geen hond en ik wou heel graag een hond houden maar ik dacht: "Ja, ik ben als directeur van een school niet vaak thuis en ik kan die hond toch niet alleen thuis laten." Ik had wel al eens leerkrachten gehad die vroegen of ze hun hond mochten meenemen en op zich vond ik dat wel eens tof maar dat blijft dan altijd bij die klas. Dan heb je één klas die blij of niet blij is en de andere klassen zijn dan wat jaloers of vinden dat dan jammer. Ik dacht: "Moest ik een hond hebben die ik kan meepakken naar school, hoe tof zou dat niet zijn, een schoolhond." Ik vond dat het paste bij onze werking in onze school. Ik had vrienden die een Spaanse waterhond hadden, ik kende dat niet. Die zijn anti-allergeen, die verliezen geen haren. Dan ben ik op zoek gegaan ernaar en een nestje gevonden en zo is dat ontstaan. Ik wou een hond die prikkelgevoelig is, die mee kon naar school. De kweekster is daarnaar op zoek gegaan en vier maand later mocht ik hem gaan halen en heb ik die de maandag al meegenomen naar school en opgebouwd. Dat is dus mijn hond die meekomt met mij normaal elke dag. Bijna altijd komt hij mee.

Heeft u administratieve zaken in orde moeten brengen?

Ik heb eerst met mijn team dat even gecommuniceerd en dan heb ik alle ouders een mail gestuurd. Daar stond in dat we de kinderen willen leren hoe met een dier om te gaan, dat we hopen dat voor de leerlingen die thuis geen huisdier hebben dat dat voor hen fijn is dat ze dan toch eentje op school hebben. Bernard is een echte knuffelbeer en hij verdraagt alles. Ik moet aan de leerlingen leren dat ze niet met elke hond zomaar erop mogen gaan liggen en dat ze met respect ermee moeten leren omgaan. Dat hebben we naar alle ouders gecommuniceerd, ook dat hij niet zomaar los rondloopt op school. Meestal is hij in mijn buurt. Zodanig dat kinderen die schrik hebben, geen schrik moeten hebben.

Heeft u een speciale opleiding gevolgd?

Neen, de kweekster is wel nog eens teruggekomen na een paar maanden naar hier om te bekijken hoe dat dat ging en voor nog wat tips te geven, dat wel.

Welke voordelen ervaart u?

Die hond zorgt voor verbinding tussen iedereen: ouders, leerlingen, leerkrachten. In de lerarenkamer bijvoorbeeld zit hij tussen iedereen. Onze Facebookpagina staat vol met foto's van de hond. Hij heeft nog een parcours getoond in de kleuter turnles. Kinderen die verdriet hebben en die gesprekjes hebben, als Bernard daarbij zit, hij voelt dat aan die hond en hij gaat er dan bijzitten en hij gaat duwen waardoor ze afgeleid zijn en veel spontaner gaan vertellen waar ze verdriet door hebben maar ze gaan zich ook getroost voelen door de hond. Hij troost echt eh, hij zou de tranen van een gezicht afleken bij wijze van spreken. Ik voel dat dat bij heel wat kinderen helpt. We hebben een kind met een erge vorm van ADHD gehad en die kwam hier op de grond liggen in de bureau met de hond erbij en hij kwam tot rust.

De leerlingen gaan af en toe mee wandelen in de middag maar ik ben daar altijd bij. Ze weten dat ze niet zomaar iets mogen geven voor te eten. Iedereen let mee op omdat hij goed ruikt en soms op zoek gaat naar de koeken in de boekentassen, de kleuters vinden dat de max. Ze moeten dus zorgen dat

de deur toe is want hij is eens naar buiten gekomen onder de middag met een boterham die nog niet opgegeten was. Dat zijn zo van die leuke, spannende verhalen maar op die momenten betrekken we er ook bij dat dat voor Bernard niet gezond is dat hij dat doet en dat we hem samen daarbij helpen.

Zijn er bepaalde tips die u me kan meegeven?

Awel, ik vind het vooral fijn dat het een schoolhond is en geen klashond omdat het dan een beetje de hond van iedereen is. En als de leerkrachten hem eens in de klas willen, dan kunnen ze hem komen halen. Dan verhuizen ze zijn gerief mee. Ik denk dat het vooral belangrijk is dat het niet enkel ten goede komt voor één groep kinderen. Dat is wat er vroeger gebeurde als een leerkracht haar hond meenam van bij haar thuis dan was dat enkel voor die klas. Je moet aandacht hebben voor de leerlingen te leren omgaan met de honden. Dat je niet zomaar tot elke hond mag toestappen. Kinderen die angst hebben voor dieren overwinnen die angst hier. We hebben erge gevallen waarbij de schrik zo diep zit bij dat kind dat hij als hij een hond tegenkomt op straat, blindelings zou overlopen. Hij wil niet gaan spelen bij vriendjes of naar verjaardagsfeestjes als daar een hond is. Die ouders zijn naar een psycholoog gegaan en hebben mij gecontacteerd en gevraagd of ze Bernard mogen gebruiken om therapie te geven door eens ermee te gaan wandelen bijvoorbeeld.

Voor de rest zou ik zeggen dat je iemand moet hebben die de verantwoordelijkheid draagt van de hond. Je kan moeilijk gedeelde verantwoordelijkheid geven. Hij heeft maar één baasje. En altijd voorzichtig blijven, het is een dier hé.

Waarom denkt u dat veel scholen de stap niet durven zetten voor een hond ondanks de bewezen effecten?

Misschien dat mensen, directies die zelf nooit honden gehad hebben en die niet weten wat het is. Ik had ook geen hond en wist ook niet wat het was. Ik kon me ook niet inbeelden dat mensen verdrietig waren als er iets was met hun hond maar nu snap ik dat zeker, dat is een tweede kind dat ik erbij heb, hé. Natuurlijk het risico, ik heb een mama die plastisch chirurg is en ze zei ook dat we goed moeten opletten omdat de meeste dingen die ze moet opereren komen van hondenbeten. Ik ben uiteraard ook verantwoordelijk als schooldirecteur, en ik denk dat dat ook een beetje het is, want je weet het nooit hé. Ik ben er ook alert voor en ik ken hem ook maar naar volwassenen blaft hij, we bouwen daar nu aan. Dus ik denk dat dat de mensen een beetje tegenhoudt.

Heeft u enig contact gehad met bijvoorbeeld het kabinet van de minister van Onderwijs?

Eigenlijk gewoon zelf het schoolbestuur op de hoogte gebracht maar neen. Vanuit het team beslist maar niemand extern op de hoogte gebracht. Wel een extra persoonlijke verzekering afgesloten, dat heb ik wel gedaan.

Bijlage VII: interview directrice VTI Zeebrugge over Flack de schoolhond

Hoe bent u er eigenlijk op gekomen om een hond mee te nemen naar school?

Ik ben hier 3 jaar geleden directeur geworden en op het moment dat ik er toekwam vond ik het een hele harde school. Het is een VTI dus met de klassieke vrachtwagen, bouw, vooral jongens.

Ik vond het een heel harde school en ik ben dan beginnen opzoeken en dan ben ik inderdaad op heel veel onderzoek gekomen voornamelijk in Engeland over de impact van een hond op het schoolleven en waarin men eigenlijk zei dat als men wil werken rond het mentaal welzijn, dat we elke school zouden moeten verplichten om met een hond te gaan werken. Het is de goedkoopste en de beste oplossing om aan de mentale gezondheid te werken. Hij is dan twee weken op proef gekomen. In de eerste instanties was alles op stelten vooral in de leraarskamen van 'Wat gaat zij nu doen? Het is een school en wat doet die hond hier?'. Maar bij de leerlingen was er onmiddellijk een enorm positieve impact. De leerlingen wouden huiselijkheid en warmte, ze voelden meteen de impact. Dus eigenlijk, hoe is hij hier gekomen; één omwille van mijn eigen vaststelling van de koele, harde sfeer op school en twee internationaal onderzoek die dat aantoonde dat een hond een hele positieve impact heeft.

Aan wie heeft u toestemming daarvoor gevraagd?

Als directeur geef je jezelf toestemming (lacht). Gewoon twee weken op proef. Na deze twee weken hebben we een bevraging gedaan bij alle leerlingen, leerkrachten en ouders. Uit die bevraging kwamen we uit op 93% die eigenlijk vond dat de hond moest blijven. Soms wel met een 'Ja, maar...'. Dan hebben we samen met de preventieadviseur een hele risicoanalyse en een afspraaknota gemaakt. Er hangen ook affiches buiten waarop staat wat de hond wel en niet mag eten voor de leerlingen.

Hoe hebben jullie de ouders op de hoogte gebracht?

We hebben gewoon gezegd dat er een hond kwam voor een proefperiode van twee weken via smartschool. We zijn natuurlijk een secundaire school, dat is nog anders dan lagere scholen.

Het is een schoolhond, leerlingen mogen met hem gaan wandelen als ze studie hebben. Een andere grote impact is moeilijke gesprekken met bijvoorbeeld ouders dan zie je dat Flack dat aanvoelt en dan gaat hij bij jou komen zich opdwingen. Dan zie je ouders en leerlingen die de hond beginnen strelen waardoor het lijkt dat de stress meegaat in die hond en wegglijdt. Ik noem hem soms een troosthond. Freek Braeckman noemde Flack een bliksemafleider, dat vond ik een heel mooi woord omdat het is van: zodra er spanningen zijn, dan is dat alsof hij (Flack) werkt als een bliksemafleider en die stress en spanning wegneemt. Ik heb hier nog gasten gehad die helemaal in het rood gingen en die colère hadden en dan komt die hond bij hen staan en dan zitten ze hem te strelen en je ziet ze rustig komen.

Heeft u andere positieve dingen opgemerkt bijvoorbeeld op vlak van sociale relaties?

Ja, natuurlijk loopt die hond hier overal rond op school maar naar verantwoordelijkheid nemen wel. Want ze weten als ze met vier gaan wandelen dat ze bijvoorbeeld een poepzakje moeten nemen. Ze moeten ook heel goed voor hem zorgen en je ziet dat ze dat echt wel doen. Ze zorgen dat hij niet tegen de huizen plast. Sommige gasten kennen dat niet dus ze leren wel echt voor een huisdier zorgen.

De kinderen die in het begin bang waren, is dat al omgekeerd?

Bij de bevraging waren het er nog maar drie, dit was in het eerste jaar nog. Toen is hij dus nog aan de leiband gebleven. Nu is dat alweer veranderd. Een leerling die eerst bang was, trok na een jaar zelf foto's met de hond en ging ermee gaan wandelen. Ook daar zie je dat ze leren omgaan met een hond. In een lagere school, wat je hier niet ziet, is het impact op het lezen heel erg groot. Als kinderen moeite hebben met voorlezen, dan kan je zeggen van 'kijk je gaat nu bij de hond gaan zitten en voorlezen voor de hond'. Die hond luistert maar oordeelt niet.

Heeft u tips voor mij?

Altijd starten met een proef. Ook duidelijk maken dat dat niet zomaar is, dat dat op basis van onderzoek is en dat je dat eens wil proberen. En als je het definitief wil maken sowieso een bevraging rond doen. Ook goede afspraken maken zodat kinderen wat dat kan en wat dat niet kan. Flack mag bijvoorbeeld niet in de ateliers hier omdat dat daar gevaarlijk is. Zorgen dat de hond zijn rustplek heeft. De hond moet ergens een plaatsje hebben waar hij tot rust komt. Als de hond ligt te slapen, dan mag je er niet aankomen en moet je er van afblijven. Enerzijds welzijn van de kinderen, anderzijds welzijn van hond in acht nemen. De meeste opmerking dat ik krijg: angst en allergie. Je moet dan op voorhand weten of leerlingen met zware allergieën of angst zitten. Hier is dat niet zo een issue want Flack loopt op de speelplaats rond, buiten. Daar is genoeg ventilatie. Een klas is meer afgesloten en dan moet je toch wel zeker zijn.

Waarom denkt u dat veel scholen het nog niet toepassen?

Het is inderdaad wel jammer want ik merk heel veel positieve opmerkingen. Ik denk dat het vooral gaat rond die allergie en die angst. Dat is altijd een eerste reactie van andere leerkrachten of directies: 'Wat gaan we dan doen met kinderen die allergisch zijn?'

Ik had zelf gelezen in onderzoek hierover, maar ik had nooit kunnen dromen dat de impact zo groot zou zijn als ze is. Als je hier aan de leerlingen vraagt geef een top drie van wat hier zeker nooit weg mag van school, is Flack op nummer één. Je ziet het ook, ze zien hem heel graag.

Heeft u nog leuke anekdotes?

Tijdens corona is Flack sint geweest. (toont sint pakje). De leerkrachten hebben een sint pakje voor hem gemaakt. En dat was omdat er tijdens corona geen sint mocht komen. En wij hadden dus onze eigen snuffelsint. De leerlingen zijn daar zelf mee afgekomen of Flack sint mocht zijn. Hij gaat ook bijvoorbeeld mee op klassenraden. Het is dan soms een ambetante sfeer en dankzij Flack is de spanning weg. De eerste waar de leerkrachten goeiendag tegen zeggen is Flack. Het is niet te beschrijven hoe zo een beest zo een impact kan hebben op een heel schoolgebeuren.

Flack

Beleid, richtlijnen en risicoanalyse

Ons beleid

Reden

Er is een toenemend aantal onderzoeken die de positieve impact van een hond op school benadrukken. In veel buitenlandse scholen bieden schoolhonden leerlingen comfort en geruststelling.

Steeds vaker wordt op scholen erkend dat het emotionele welzijn van leerlingen de bron is van positief gedrag en succes in school. Een hond kan leerlingen die angstig zijn, gepest worden of schoolmoe zijn ondersteunen. Onderzoek wijst uit dat een schoolhond voor leerlingen een motiverende reden kan zijn om elke ochtend naar school te komen. Leerlingen met gedragsproblemen kunnen leren om de hond te verzorgen en de hond kan helpen om woede-uitbarstingen te doen de-escaleren.

De zorg voor een dier kan leerlingen helpen om meer verantwoordelijkheid op te nemen en kan leerlingen helpen om dieren veilig en met compassie te behandelen. Honden zijn erg leuk om rond je te hebben en kunnen een zorgzame, familiale sfeer brengen naar een school.

Vorbereidingen voor het hebben van een schoolhond

Een hond op school hebben is een grote stap en de regeling moet werken voor alle groepen in onze schoolgemeenschap.

We hebben advies ingewonnen bij scholen in het buitenland die op dit moment een schoolhond hebben. Zij hebben ons richtlijnen gegeven over de noodzakelijke risicobeoordelingen en verzekeringen die we moeten hebben, evenals praktische begeleiding.

Om ervoor te zorgen dat de hond positief is voor het leren en het welzijn van de leerlingen en geen afleiding is, plannen we wanneer en waar de leerlingen met de hond omgaan.

Als een leerling allergisch is voor hondenhaar, zorgen we ervoor dat, als de ouders erom vragen, ze niet in aanraking komen met de hond (of een beperkt contact hebben). Evenzo, als een leerling een fobie van honden heeft, zullen we de hond van hem/haar weghouden, of we bieden de mogelijkheid om de leerling langzaam te laten kennismaken met de hond, om zijn/haar angst te verminderen. Ouders worden uitgenodigd om contact op te nemen met de leerlingbegeleider of de directeur als een van deze gevallen van toepassing is, zodat we de nodige afspraken kunnen maken.

Flack

Onze schoolhond is Flack, die ook het familiehuisdier van mevrouw Knockaert is. Flack is een gecastreerde braque du Bourbonnais en werd geboren op 25 juli 2010. Zijn ras werd geselecteerd omdat het mensgerichte en zijn zachte aard hem uiterst geschikt maakt om in een school te werken als schoolhond.

Flack is gedekt door een aansprakelijkheidsverzekering van de eigenaar. Flack heeft regelmatig check-ups bij de dierenarts en heeft bijgewerkte vaccinaties, vlooiën- en ontwormbehandeling. Hij is gechipt.

Richtlijnen voor interactie met de schoolhond

Ouders worden geïnformeerd dat er een schoolhond is en kunnen vragen dat hun zoon/dochter geen direct contact of beperkt contact hebben met de hond.

Er zal altijd een verantwoordelijke volwassene zijn die verantwoordelijk is voor de hond tijdens interacties met leerlingen.

Leerlingen en medewerkers dienen zich aan het volgende te houden;

- Benader de schoolhond altijd kalm en langzaam
- Loop nooit naar de hond maar stap er langzaam naar toe
- Bied de achterkant van je hand voor de hond te laten snuiven bij het ontmoeten van de hond • Alle interacties moeten te allen tijde kalm blijven met de bevoegde volwassene in controle
- Leerlingen moeten hun handen wassen voor het eten als ze de hond hebben gestreeld.
- Leerlingen zullen niet alleen met de hond worden achtergelaten en er zal te allen tijde een passend toezicht van volwassene zijn.
- Leerlingen mogen nooit de hond storen wanneer die slaapt of eet.
- Als de hond is omgeven door een groot aantal leerlingen, kan de hond nerveus en opgewonden worden. De volwassene die de leiding heeft over de hond moet er voor zorgen dat hij/zij de situatie bewaakt.
- Leerlingen mogen niet dicht bij de hond eten en de hond nooit eten of tussendoortjes geven.
- De hond wordt onder toezicht van de preventieadviseur opgenomen in de brandevacuatie procedure.

Veel gestelde vragen

Wie is de wettelijke eigenaar van de hond en wie betaalt zijn kosten?

De wettelijke eigenaar van de hond is Mevrouw Knockaert. Zij zal de kosten in verband met het bezitten van de hond dragen.

Is de hond van een gerenommeerde kweker?

Ja. De hond is een stamboom Bracque du Bourbonnais die specifiek is gekozen voor zijn temperament. De Braque du Bourbonnais is een hond die erg volzaam is, ze zijn erg gevoelig maar ook erg aanhankelijk, erg geschikt om bij kinderen neer te zetten.

Zal de hond niet teveel een afleiding zijn?

De hond verblijft in de kantooruimte van mevrouw Knockaert. Het kantoor is gescheiden van de klaslokalen en speelplaats om ervoor te zorgen dat deze alleen in contact komt met de leerlingen die graag contact hebben. De hond zal ook tijd doorbrengen op buitenterrein van de school (vnl. tijdens de schoolpauzes) waar leerlingen onder toezicht van een volwassene veilig kunnen interageren.

Wat zal de schoolhond dagelijks doen?

De schoolhond is tijdens de schooluren gehuisvest in het kantoor van de directeur, maar zal op de speelplaats zijn aan het begin en einde van de schooldag, evenals tijdens de pauzes.

Medewerkers kunnen de hond meenemen om te helpen bij de begeleiding en ondersteuning van leerlingen zoals bijvoorbeeld in een situatie waarbij een leerling het emotioneel moeilijk heeft en steun kan vinden bij de hond.

Leerkrachten kunnen in kader van een specifieke les uitzonderlijk de hond meenemen naar buiten of in de les – maar enkel wanneer er geen veiligheids-, hygiënisch of ander bezwaar is en alle leerlingen akkoord zijn.

De hond zal altijd aan een leiband worden gehouden, tenzij deze in het kantoor van de directeur zit. De hond kan ook vergaderingen bijwonen met personeel, na overleg met het personeel vooraf.

Hoe wordt het welzijn van de hond is gegarandeerd?

In het belang van gezondheid en hygiëne zal de schoolhond worden meegenomen voor korte wandelingen buiten school.

Leerlingen mogen enkel mits begeleiding van een personeelslid tijdens de lunchpauze met de hond een korte wandeling buiten het schoolterrein doen. Dit zal ook worden gebruikt als een gedragsbeloning, in lijn met ons sanctiebeleid.

De hond verblijft hoofdzakelijk in het administratief gedeelte van de school of de kantoorruimte van de directeur en zal alleen op de geplande momenten en steeds onder begeleiding van een volwassene contact hebben met de leerlingen en bezoekers.

Hoe weet ik dat mijn zoon/dochter veilig is rond de hond?

Een risicobeoordeling en beleid zal worden uitgevoerd en is beschikbaar op smartschool. De school is verzekerd voor het hebben van een schoolhond. Leerlingen zullen alleen contact hebben met de hond onder toezicht van een volwassene. Wanneer de hond buiten op het schoolterrein rondloopt, zal hij steeds aan de leiband zijn.

Leerlingen krijgen training hoe ze honden kunnen leren om hen te vertrouwen en hoe ze veilig kunnen communiceren met honden.

Kan mijn zoon/dochter infecties van de hond oplopen?

De hond is volledig gevaccineerd, wordt regelmatig behandeld voor wormen en vlooien en zal als hij ziek is niet op school aanwezig zijn.

Leerlingen zullen verplicht zijn om hun handen te wassen voor het eten.

De hond mag enkel plassen tegen de struiken op het schoolterrein - nergens anders. Zijn grote behoefte gebeurt steeds buiten het schoolterrein en wordt steeds met een hondenpoepzakje in een vuilnisbak gedeponneerd.

Wat als mijn zoon/dochter allergisch is voor honden of bang voor hen?

Ouders kunnen in deze situaties vragen dat hun zoon/dochter geen direct contact of beperkt contact met de hond heeft. Neem alstublieft contact op met de leerlingbegeleiders of de directeur om eventuele zorgen te bespreken.

Personeel, bezoekers en leerlingen waarvan bekend is dat ze allergische reacties op honden hebben, vermijden best direct contact met de hond. Alle bezoekers zullen bij aankomst geïnformeerd worden dat er een hond op school is.

De hond krijgt een gespecialiseerd hoogwaardig kwaliteitvoedsel voor de huid en wordt regelmatig geprepareerd om elke mogelijkheid van allergenente te verminderen.

Mag de hond overal komen?

Neen, vanuit de preventieadviseur zijn duidelijke richtlijnen meegegeven over waar de hond mag en waar hij niet mag.

Volgende plaatsen zijn voor de schoolhond **VERBODEN** terrein:

- Keuken
- Wasplaatsen
- Douches
- Sporthal
- Werkplaatsen

Risicoanalyse

Identificeer de gevaren	Wie en hoe kan er schade worden opgelopen	Wat doen we?	Risico	Acties
Schoolhond bij leerling of medewerker	Leerling of medewerker kan bijtkwetsuur oplopen	De schoolhond is getraind om niet te bijten. Hij heeft in 9,5 jaar nog nooit gebeten. Wanneer de hond correct benaderd wordt dan is er quasi geen bijtgevaar.	Laag	Contact van leerlingen met hond gebeurt steeds met supervisie van een volwassene.
Vrij rondlopen	Kan kinderen die bang zijn schrik aanjagen	De hond zal ofwel in het kantoor of administratief gedeelte van het gebouw verblijven of aan de leiband zijn. De hond is getraind om niet weg te lopen of te springen, zelfs als hij niet aan de leiband is	Medium	Altijd een leiband ter beschikking hebben
Direct contact met leerlingen en staf	Wanneer de schoolhond interageert met kinderen die niet voorbereid zijn, kunnen beide mogelijks schrik opdoen door onaangepast gedrag	Wanneer de hond onaangepast gedrag vertoont, zal de interactie onmiddellijk worden beëindigd. Via beloning wordt gepast gedrag van de hond gestimuleerd. Wanneer leerlingen onaangepast gedrag tav de hond vertonen (titsen, schoppen), dan zal onmiddellijk worden ingegrepen, met eventueel een tuchtprocedure als gevolg	Medium	Leerlingen en medewerkers leren hoe ze gepast met een hond moeten omgaan.
Materiaal kapotbijten	De hond mag enkel kauwen op vooraf toegestaan materiaal	Er is hondenspeelgoed voorzien waar de hond mee mag spelen en op mag kauwen.	Laag	Er wordt op toegezien dat de hond voldoende eigen en veilig speelgoed heeft
Hond eet iets	Hond krijgt teveel of onaangepast eten of eten die hem ziek maakt	De hond mag niets van eten of tussendoortjes krijgen. Hij kan enkel na toestemming van een volwassene een hondekoekje krijgen	medium	Leerlingen worden gesensibiliseerd om geen eten te laten slingeren. Hondenkoekjes zitten in een kast bij de directeur.
Wormen/Vlooiën	De kans dat bacteriën overgezet worden op mensen	De hond krijgt een door dierenarts opgesteld programma van ontworming en vlooiënbehandeling	laag	Hondenpaspoort houdt bij wanneer de hond gevaccineerd, ontwormd en vlooiënband heeft

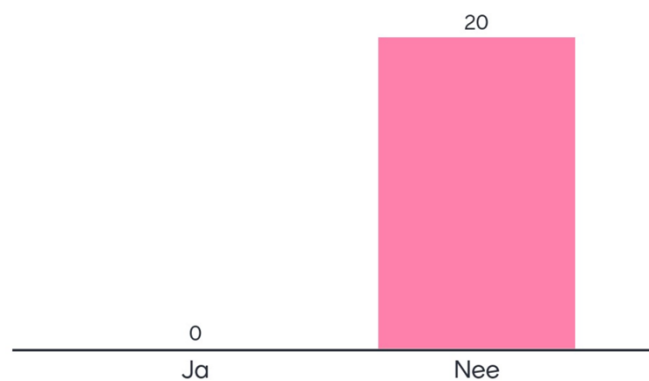
Uitwerpselen	De kans dat bacteriën overgezet worden op mensen	De schoolhond gaat enkel met begeleiding van een volwassene buiten het schoolterrein op wandeling. De uitwerpselen worden steeds met een hondepoepzakje opgeruimd en in een vuilnisbak gedeponeerd.	laag	Er zijn steeds hondenpoepzakjes ter beschikking.
Contact met ruimte waar voedsel is	Als de schoolhond in een ruimte komt waar er voedsel geprepareerd wordt dan is dit onhygiënisch.	De schoolhond is ten allen tijde verboden in de keuken en mag niet in de refter komen wanneer er gegeten wordt.	Triviaal	Iedereen houdt mee toezicht dat de hond zich nooit in deze ruimte bevindt.
Wandelen buiten het schoolterrein	Wanneer kinderen verstrooid zijn door de hond kunnen ze slachtoffer worden van een verkeersongeval	De schoolhond mag enkel met een leerling onder begeleiding van een volwassene het schoolterrein verlaten. De volwassene superviseert beide ifv veiligheid op straat.	medium	Veiligheidsvoorschriften confer extra muros gelden ook hier
In een klaslokaal	Zowel de hond als de leerlingen kunnen in een klas geagiteerd worden door teveel aan prikkels.	Leerkrachten kunnen enkel in kader van een specifieke les uitzonderlijk de hond meenemen naar buiten of in de les – maar enkel wanneer er geen veiligheids-, hygiënisch of ander bezwaar is en alle leerlingen akkoord zijn.	medium	Wanneer de hond of kinderen signalen vertonen van stress of angst, dan moet de hond onmiddellijk terug naar de kantooruimte van Mevrouw Knockaert worden gebracht
In een werkplaats	Leerlingen kunnen schrikken door de hond of afgeleid zijn waardoor de veiligheid in gedrang komt	De werkplaats is te allen tijde verboden terrein voor de schoolhond.	laag	Er hangt een duidelijk verbodsteken aan de werkplaatsen dat deze verboden terrein zijn voor de hond.
Schoolactiviteiten	De hond kan teveel prikkels krijgen omdat het te druk is waardoor hij geagiteerd wordt	De hond mag enkel deelnemen aan schoolactiviteiten onder supervisie van een volwassene	laag	Het gedrag van de hond steeds observeren en bij signalen van stress, onmiddellijk naar de kantooruimte van Mevrouw Knockaert brengen.
Andere honden	Hond geraakt opgewonden of agressief om hij zich bedreigd voelt door een andere hond	Alleen de schoolhond is toegestaan op het schoolterrein. Alle andere honden mogen niet ter plaatse komen, tenzij het een erkende therapie-of assistentiehond is of tenzij de directeur voorafgaande toestemming heeft gegeven.	medium	Op wandelingen met kinderen, contact met andere honden vermijden.

Bijlage IX: resultaten enquête Tarah

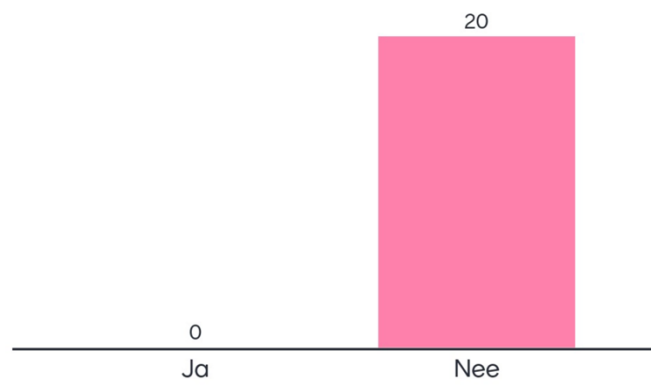
1. Wat vond je ervan om Tarah in de klas te hebben?

Leuk om mee te spelen	ik vond het leuk dat ze er was echt super leuk	super super super super leuk want ze is schattig en dat breng veel gezelschap
heel leuk !!!!!!!!!!!!!!!	super leuk ze was lief en schattig	heel leuk ze is rustig en schatich. heel leuk dat ze er was.
super leuk ze is zo schatig maar spijtig komt ze niet meer	heel leuk ze was ook heel lief en ik vergeet haar nooit meer	heel leuk want je kan haar aaien.
ik vond het heel leuk dat we mochten wandelen en koekjes geven	ik vond het leuk omdat ze rustig was en ze kwam vaak bij jou	heel heel leuk om haar in de klas te hebben ze was braaf ze was zo schattig
super schatig en leuk en grappig	super leuk om Tarah in de klas te hebben!!!!!!!!!!!!!!	het allerleukste om te doen en zewas heel lief
heel leuk omdat je een koekje mocht geven en wandelen	Ik ben blij dat Tarah bij ons in de klas komen. IK vond het schattig dat ze kon lopen in de klas en kon wandelen als het speeltijd was en koekjes geven	het was heel leuk om met haar te spelen en schattig.
Ik vond het leuk dat zij vrij mocht rondlopen omdat ze dan kon snuffelen aan onze handen	Ik vond het heel leuk dat ze er was	

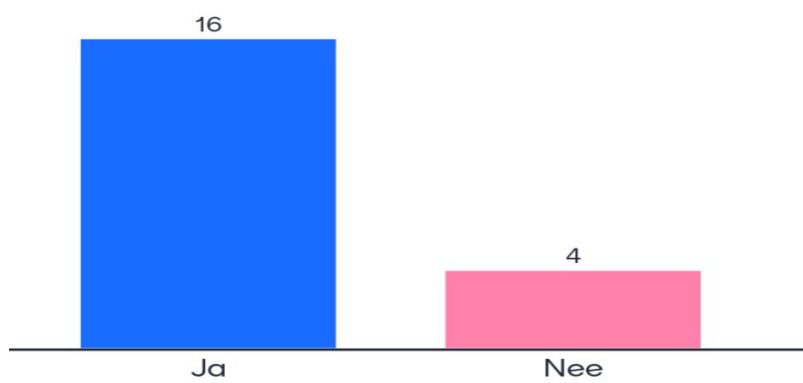
2. Had je schrik voor Tarah in het begin?

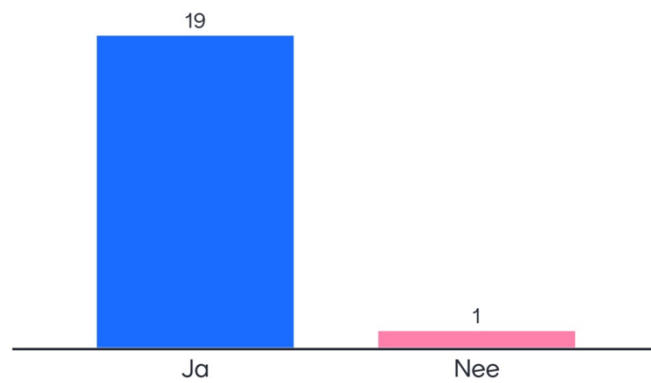
3. Had je schrik voor Tarah op het einde?

4. Kon je je nog concentreren als Tarah in de klas was?

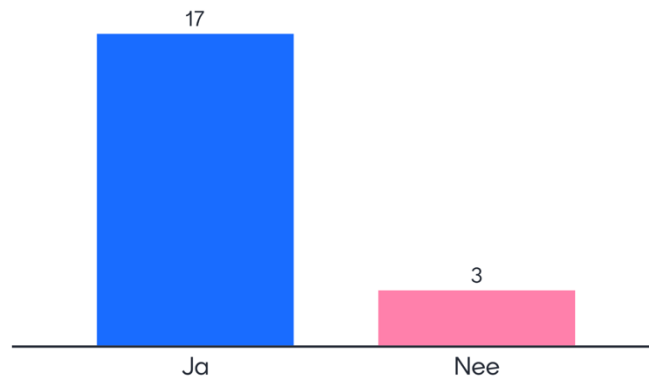

5. Is Tarah zoals een vriendin voor jou?

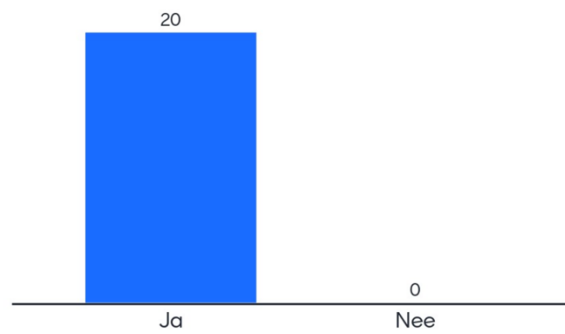
6. Gaf Tarah jou een rustig gevoel?

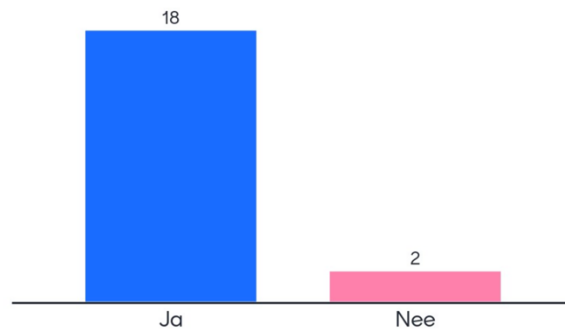
7. Wat heb je eruit geleerd om te zorgen voor Tarah?

niet tarah pijn doen	voor dieren te zorgen en regels	De regels over een hond
hoe je voor een dier moet zorgen bv pootje geven leren en koekje geven	dat je niet allemaal tegelijkertijd bij tarah mach komen en ze snel bang kan worden en niet te luid zijn	voor te wandelen en haar trucje geleerd!!!!!!!
regel voor dieren kennen zoals still zijn da kan ik nie	niet veel rond haar staan	ik heb geleerd dat je niet moet bang zijn voor een hond wat ik vroeger was.
ik heb geleerd dat ze trucjes kan en hoe ik voor een dier moet zorgen bv eten	dat ze vier keer per dag buiten mag	dat ik heel lief moest zijn voor niet alleen honden maar voor alle dieren !
wat je met een hond niet en wel mag doen	de regels hoe je een hond verzorgd	dat ik haar met rust moet laten wanneer ze eet.
Dat bv als Tarah slaapt dat je haar moet gerust laten.	Dat ze eerst moet ruiken aan onze handen	dat ik haar geen pijn mag doen want dat doet zeer
regel van Tarah. laat ze slapen	ik leerde heel veel over honden en andere dieren	

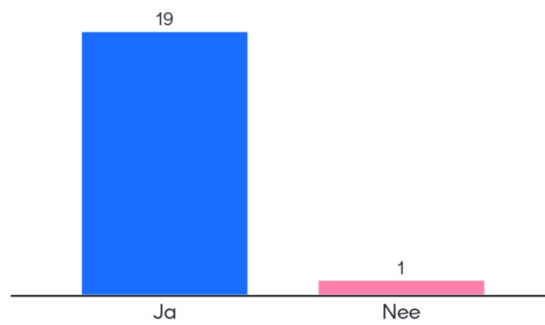
8. Voelde jij je verantwoordelijk voor het welzijn van Tarah?

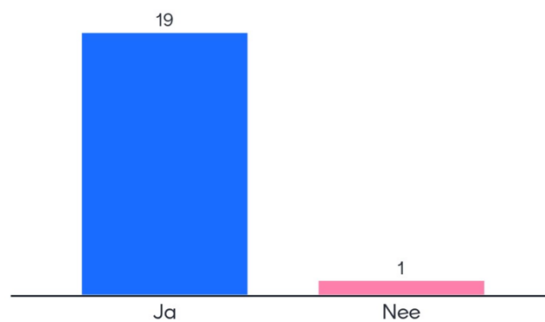
9. Was Tarah soms het gespreksonderwerp op de speelplaats?

10. Was Tarah thuis soms het gespreksonderwerp?

11. Vond je dat je goed zorgde voor Tarah?

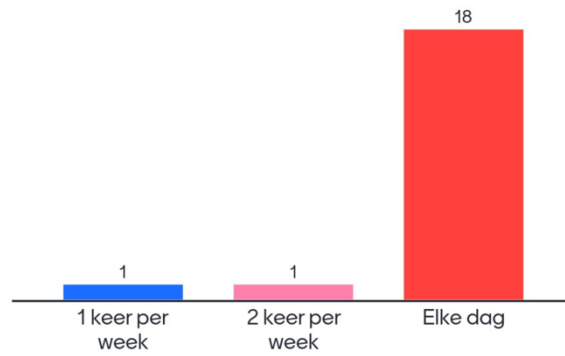
12. Wat vond je het leukste aan een kladier hebben?

schattig en tof	alles!!!!	Het was leuk om te aaien
dat we konden spelen en een koekje geven	dat het schattig is en leuk is	dan kan je zo met hem of haar spelen.
de hond aaien tijdens de lessen voor rust	dat je ze kan aaien en soms mee kunt spelen	dat we met haar mochten wandelen
schattig, tof, super leuk	heel heel leuk dan voelde ik me beter in dieren dus dieren zijn geweldig !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!	dat ze schattig zijn en lief en heel leuk.
Ze was schattig	dat je het mee aaien en ermee wandelen	dat je het zo een soort van kan verzorgen
je kon er mee gaan wandelen en trucjes leren en snoepjes geven en aaien	dat je meestal rust kon vinden bij tara en dat ze soms grappig de meestal bij het koekje	je mocht er mee wandelen
dat het gezelschap gaf en als ze langs liep dan kon je haar altijd aaien en het geeft mij minder stress en het is altijd leuk om iemand in de klas te hebben	Want normaal mag er geen dieren op school en nu hebben we een eigen klas dier.	

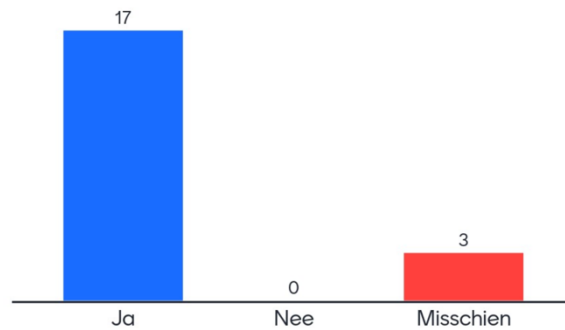
13. Wat vond je ervan om met andere leerlingen te gaan wandelen samen met Tarah?

leuk	leuk en tof	heel erg leuk
heel leuk	suuuuper leuk	leuk ik weet niet wat ik moet zeggen.
super leuk maar ik met jongens maar het is tof	Je kon er mee lopen en aaien	echt fantastisch om samen te wandelen en lachen samen
leuk want dan kon je kijken hoe andere kinderen er mee wandelen	leuk want ze waren rustig en tara was ook rustig.	IK vond het leuk om met haar te wandelen.
ik vond het tof en hezellig	heel heel leuk om met haar te wandelen !!!	ik vond het leuk en ze was lief en we konden veel lachen
ik vond het heel leuk want je mocht de leiband vasthouden en we lachten veel	heel leuk en zo schattig en ze was heel lief	super plezant en het leukste vind ik dat je haar kan vasthouden en dan kan je ondertussen met de juf en de andere leerlingen praten
ik vond het leuk dat je zelf soms de leiband mocht vasthouden we hebben veel gelachen	ik vond het leuk dat ieder één keer mocht wandelen	

14. Moest je nog eens een klastier hebben, hoe vaak zou je deze in de klas willen hebben?

15. Zou je zelf een huisdier willen hebben na deze stage?

16. Wat wil je nog kwijt?

nee	nee	ik ga je echt missen .
ik hou van je	Nee	ik ga je heel hard missen en tarah ook
ja kan je blijven zo niet waarom	ik ga jou missen en tarha ook !!	het was heel fijn
dag lieve hond	ik ga haar egt missen en de juf ook natuurlijk en ik wou dat ze elke dag kwan hihi	ik ga je missen juf en Tarah dag.
ik mag geen huisdier en ik ben een grote dieren vriend dus leus	groetjes maylo ik hou van jou tarah	tarah was heel lief ik mis haar
ik ga jou en Tarah heel hard missen !!	ik zal je missen Tarah en jou ook juf Lisa	ik vond het heel leuk met Tarah in de klas
Ik vind juf Lisa en Tarah heel leuk en lief.Doei juf Lisa en Tarah.		

Bijlage X: overzicht thema dieren

Maandag 8 mei (100 min)

Doelen

 OWru7	Als vaardige voetganger of fietser de verkeersregels kennen en toepassen en de veiligheid van verkeerssituaties in de omgeving inschatten <ul style="list-style-type: none"> • 4-12j Zich ervan bewust worden dat het verkeer risico's inhoudt en daarom als weggebruiker preventief kiezen voor een veilige uitrusting en veilig gedrag in het verkeer
 OWna4	Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe <u>levende organismen</u> groeien en zich voortplanten <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-7j Zich ervan bewust worden en uitdrukken dat mensen en dieren voortkomen uit een ander levend wezen van dezelfde soort
 IVoc1	Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j <u>(Aangeboden)</u> kansen om te exploreren en te experimenteren aangrijpen
 MEva1	Technische en instrumentele computervaardigheden ontwikkelen <ul style="list-style-type: none"> • 5-8j ICT-basisvaardigheden ontwikkelen voor het bedienen van mediamiddelen waaronder: swipen , muisvaardigheden, toestel aan- en afzetten, selecteren, openen en sluiten van applicaties , venster minimaliseren, maximaliseren en sluiten ...

Doelen les

De leerlingen kunnen in eigen woorden vertellen wat een dierenarts allemaal doet.

De leerlingen kunnen zich aan de verkeersregels houden.

Verloop

Voor het begin van het thema, vertrekken we na de kleine speeltijd te voet naar de dierenarts. Voor we vertrekken overlopen we kort de verkeersregels om naar daar te stappen en het blad dat ze ter plaatse zullen invullen. Ter plekke krijgen ze meer uitleg door de dierenarts over haar beroep en mogen ze de dierenartsenpraktijk bezoeken. De leerlingen mogen vragen stellen aan de dierenarts om meer te weten te komen over het beroep.

10u40: terug naar de klas + afspraken maken + uitleg blad

10u50: vertrekken naar de dierenarts

11u: aankomst bij de dierenarts

11u45: terug naar school

Na de spellingsles blijven er nog 25 minuten over: de leerlingen krijgen een bundel over de hond. Ze zoeken dit op a.d.h.v. een computer.

Dinsdag 9 mei (50 min)

Doelen

♥ SEiv1

Zich inleven in anderen, andere standpunten en situaties, zonder de eigen identiteit te verliezen

- 4-12j Ervaren en benoemen hoe eigen handelen gevolgen kan hebben voor anderen

♥ SEiv2

De eigenheid en grenzen van anderen respecteren

- 6-12j In het eigen gedrag rekening houden met de gedachten, gevoelens, behoeften, standpunten en gedrag van anderen - daar respectvol mee omgaan - eigen gedrag afstemmen op de bedoelingen van anderen - zich verplaatsen in de gedachtegang, gevoelens en behoeften van andere kinderen

🕒 IKwn2

Gewetensvol en verantwoord handelen

- 2.5-12j Ontdekken dat gewetensvol handelen een samenspel is tussen hoofd (nadenken over positieve alternatieven), hart (meevoelen) en handen (concreet handelen) - het goede doen omdat het goed is, omdat het op zich de moeite waard is het goede te doen

Doelen les

De leerlingen kunnen formuleren hoe ze moeten omgaan met een hond.

De leerlingen kunnen zeggen wat een hond fijn en niet fijn vindt.

Verloop

Morgen komt de klashond, de leerlingen worden voorbereid hierop.

De leerkracht begint met een boek voor te lezen: 'Anton en Harley op stap. Leer je kind veilig omgaan met een hond' van Hilde Quisquater en Nicole Rutten.

De leerlingen noteren per pagina wat de afspraak of regel is die nageleefd moet worden met een hond.

Hierna richten we klas in voor de klashond die morgen komt (mandje, waterbakje, speelgoed ...)

We bespreken hoe we het morgen gaan aanpakken als de hond er zal zijn en we overlopen alle afspraken nog eens goed.

Materiaal

Boek

Hondenmand, speelgoed, voer en drinkbak, ...

Donderdag 11 mei (50 min)

Doelen

TOsn3

Een schriftelijke boodschap overbrengen

- Informatie overzichtelijk neerschrijven (in aantekeningen, antwoorden, oproepen, instructies, formulieren, correspondentie)
- 2.5-12j Via modeling kennismaken met schrijfstrategieën:
  - voorkennis over het onderwerp oproepen
  - materiaal verzamelen dat je nodig hebt om de boodschap over te brengen
  - de inhoud van de boodschap vooraf bedenken
  - de manier waarop je zal 'schrijven' vooraf bedenken
  - het schrijfdoel voor ogen houden
  - ...

TOtn2

Nadenken over de belangrijkste aspecten van het taalsysteem. Daarbij taalbeschouwelijke termen gebruiken

- Teksten, tekststructuren en alfabetische ordening
- Teksten, tekststructuren en alfabetische ordening > 2.5-12j Experimenteren met talige en niet-talige elementen die structuur in mondelinge en schriftelijke boodschappen aanbrengen
- Teksten, tekststructuren en alfabetische ordening > 6-9j Tekstsoorten en teksttypes (zowel mondelinge als schriftelijk) onderzoeken, en daarbij de term 'tekst' kennen en gebruiken

SErv3

Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel

- 5-12j Gericht samenwerken in duo of kleine groep - iets aan elkaar kunnen uitleggen - voorstellen formuleren om tot een gezamenlijk antwoord te komen bij vragen

IVoz1

Initiatief nemen. Een eigen idee, beweging, project of activiteit enthousiast en volhardend vorm en inhoud geven

De leerlingen hebben gisteren kennis gemaakt met de klashond. Vandaag gaan ze een identiteitskaart van de hond opstellen.

Hierna gaan de leerlingen per twee een poster maken voor in de klas waar de regels opstaan die ze vorige les leerden. Zo kunnen we hier altijd op terugvallen tijdens de andere drie weken van de stage. Ook maken ze de regels eigen op deze manier. Ze gebruiken wat ze gisteren opschreven om verder te werken.

We beginnen door eerst enkele posters met afspraken te bespreken klassikaal

- Wat is dat, een poster?
- Wat moet er allemaal op de poster staan?
- Werken we best met prenten of niet?
- ...

Nadien mogen de leerlingen aan de slag met een poster. Eerst maken ze een schets op een A4 blad. Als de leerlingen prenten willen op hun poster, kunnen ze kiezen deze zelf te tekenen of vragen ze aan de leerkracht om dit te printen. Pas als hun schets af is, beginnen ze op een A3 blad.

Op het einde van de les worden alle posters voorgesteld en wordt er gestemd op een poster die wint en die in de klas zal blijven hangen voor de rest van de stageperiode.

Maandag 22 mei (100 min)

Doelen

 OWna2	In verschillende biotopen vaak voorkomende organismen waarnemen, onderzoeken, benoemen en ordenen <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Vaak voorkomende organismen uit de eigen omgeving waarnemen, herkennen en onderzoeken
 OWna7	Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Verantwoordelijkheid opnemen voor de verzorging van dieren en planten uit de omgeving
 SEgb1	Gevoelens en behoeften bij zichzelf en anderen beleven, aanvaarden, herkennen en in taal uitdrukken <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j De basisgevoelens: blij, bang, boos en verdrietig beleven, bij zichzelf en anderen (h)erkennen en benoemen - aanvoelen hoe gevoelens elkaar kunnen opvolgen onder invloed van veranderende omstandigheden - ervaren hoe eenzelfde situatie verschillende gevoelens kan oproepen - de behoeften achter emoties en gevoelens herkennen en benoemen
 TOmn2	Een mondelinge boodschap overbrengen <ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijk verslag uitbrengen (over een beluisterde of gelezen tekst, een beleefd voorval, een behandeld onderwerp) • 7-9j Inzetten van spreekstrategieën op initiatief van en met hulp van de leraar: - ideeën genereren - informatie verzamelen in functie van de boodschap - spreekgedrag afstemmen op het spreekdoel - de verwachtingen van de luisteraar(s) inschatten - hulpbronnen inschakelen om de spreekopdracht voor te bereiden of uit te voeren - eigen boodschappen beoordelen naar vorm en inhoud - ...

Doelen les

De leerlingen kunnen zeggen hoe ze voor volgende dieren moeten zorgen: konijn, kat, hond, vogel, vis

De leerlingen kunnen een spreekbeurt houden over een dier

Verloop

De leerlingen gaan een digitale les volgen. Ze nemen hun kladschrift en schrijven belangrijke dingen op. Na de les maken ze een dierenexamen. Ze zullen nadien een dierendiploma krijgen.

- 1) De les start met een filmpje waarin Belle zich aan de leerlingen voorstelt en uitlegt wat de bedoeling is van het lespakket. Ook deelt ze een paar opvallende huisdierweetjes met de leerlingen.
- 2) Centraal in beeld staat de vraag: Wie heeft er een huisdier? Er wordt klassikaal kort een gesprek met de leerlingen over huisdieren gehouden.
- 3) De leerlingen gaan zelf aan de slag met de digitale les.
- 4) Ze bekijken een filmpje
- 5) Ze zoeken de geluiden die bij het dier passen
- 6) Ze leren over hondenvoeding en honden uitlaten, hoelang honden alleen mogen zijn, ...
- 7) Ze koppelen wetjes van dieren aan de juiste prent
- 8) Ze maken de kattenquiz
- 9) Ze leren en maken een oefening over zoogdier of niet zoogdier
- 10) De leerlingen maken het dierendiploma

De leerlingen bereiden een spreekbeurt voor over een dier (hond, kat, konijn, vis, vogel) per 4.

Ze stellen dit aan elkaar voor.

Donderdag 25 mei (100 min)

Doelen

 IKwn1	Gevoelig zijn voor wat zinvol, goed, schoon, waardevol ... is voor zichzelf én voor anderen. Een persoonlijk geweten ontwikkelen <ul style="list-style-type: none"> • 6-12j Het goede verkennen in verschillende vormen - onderscheid maken tussen goed en kwaad op basis van de achterliggende intentie en dit benoemen - gaandeweg genuanceerder denken over goed en kwaad • 8-12j Zich betrokken voelen bij wat er gebeurt in de wereld, dichtbij en veraf - ervaren hoe het geweten hen soms uitnodigt om hun manier om naar de wereld te kijken te veranderen - ervaren hoe het eigen geweten aanzet om kritisch om te gaan met de eigen levensbeschouwelijke bronnen
 IKwn2	Gewetensvol en verantwoord handelen <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Ervaren hoe mensen kunnen bijdragen aan het welzijn van anderen, van een groter geheel - ervaren hoe men zelf een bijdrage kan leveren aan het welzijn van anderen, van een groter geheel
 OWna7	Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Verantwoordelijkheid opnemen voor de verzorging van dieren en planten uit de omgeving
 RKgk1	Zich aangesproken weten om goed te doen. Gewetensvol in het leven staan en zich hierbij mogelijk laten inspireren door mensen die God ontdekken in de kwetsbare ander <ul style="list-style-type: none"> • Tweede cyclus: gewetensvol handelen > Nadenken hoe men gewetensvol en verantwoord kan handelen

Doelen les

De leerlingen kunnen verwoorden wat GAIA is en wat ze doen.

De leerlingen kunnen verwoorden wat dierenwelzijn is.

De leerlingen kunnen de vijf pijlers van dierenwelzijn opsommen en voorbeelden geven.

Verloop

We beginnen de les door na te denken over een aantal vragen:

- Hebben mensen dieren nodig?
  - Om te eten?
  - Om te gebruiken, om ons te kleden?
  - Om ons veilig te voelen?
  - Om ons goed te voelen?
  - Om van te leren?
  - Zouden er dingen zijn die we niet hadden zonder dieren?
- Hebben dieren mensen nodig?
  - Om te overleven?
  - Om zich goed te voelen?
  - Zouden er dingen zijn die ze niet hadden zonder mensen?
  - Zouden er dingen zijn die ze wél hadden zonder mensen?
- Wat hebben dieren en mensen met elkaar gemeen?
  - Is er een kenmerk dat voor alle diersoorten en voor alle mensen geldt?
  - Hebben bepaalde diersoorten iets met de mens gemeen?
  - Zijn er eigenschappen die bij mensen en dieren gelijkaardig zijn?
  - Vertonen mensen en dieren soms hetzelfde gedrag?
  - Wonen dieren en mensen in dezelfde omgeving?

Nadien zegt de leerkracht:

“Vandaag gaan we onderzoeken wat dierenwelzijn is. Eerst ga je nadenken over waar jij persoonlijk aan denkt. Er zijn dus geen goede of foute antwoorden. Wat komt er in jou op als je nadenkt over dierenwelzijn? Ik ga willekeurig jullie namen zeggen. »

Daarna bekijken we volgend filmpje:

https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=HOH4_vfZL4o&embeds_euri=https%3A%2F%2Fwww.dierenwelzijninklas.be%2F&source_ve_path=Mjq2NjY&feature=emb_logo

Daarna volgen er vragen over het filmpje:

- Als het gaat over dierenwelzijn, waarom is het dan belangrijk om naar de dieren te kijken? (Je moet het gedrag van het dier observeren. Wanneer het afwijkend gedrag vertoont, dan is er iets aan de hand.)
- Waarom is het dan belangrijk om veel over dieren te weten? (Je moet weten hoe een dier in het wild leeft om te weten wat natuurlijk gedrag is en wat niet.)
- Zijn een vrij dier en een dier dat gehouden wordt verschillend van elkaar? Verschillen ze in hun behoeften? (Nee, de behoeften van een dier dat gehouden wordt zijn dezelfde als die van hetzelfde dier in het wild.)
- Wat betekent dat als je rekening wilt houden met hun welzijn? (Dat je aan de behoeften tegemoet moet komen, dat je probeert de natuurlijke omstandigheden zo goed mogelijk na te bootsen.)

Om te onderzoeken hoe het gesteld is met het welzijn van de dieren, werden de voorwaarden om dieren te houden uitgewerkt tot vijf vrijheden. Die vrijheden zijn gebaseerd op de behoeften van het dier.

Vrij zijn zien we hier niet als 'niet gevangen zijn'. Vrij zijn van iets betekent dat je geen last hebt van iets.

De leerkracht bespreekt één per één de vijf pictogrammen van het dierenwelzijn. De leerkracht geeft uitleg samen met voorbeelden.

Nadien koppelen we terug met de brainstorm van in het begin van de les:

Kunnen we de vijf pictogrammen terugvinden in onze brainstorm?

Wie vindt er iets over 'vrij van honger en dorst'? (Omcirkel met oranje.)

Moeten we volgens jullie nog iets toevoegen dat met dat pictogram te maken heeft en wat nog niet op onze brainstorm staat? Wat? (Vul aan met oranje.)

Hetzelfde wordt met de overige pictogrammen gedaan:

- vrij van ongemak in een aangepaste leefomgeving (paars)
- vrij van pijn, verwonding en ziekte (rood)
- vrij van angst en stress (blauw)
- vrij om natuurlijk gedrag te vertonen (groen)

Nadien mogen de leerlingen in groepen van vier nadenken over de volgende vragen en deze tekenen of schrijven

Denk aan verschillende dieren. Schrijf er een paar op.

Overloop nu voor elk van die dieren deze vragen. Schrijf of teken je ideeën op de flap.

Hoe kunnen mensen zorgen voor eten of drinken?
Zouden mensen de oorzaak kunnen zijn van honger of dorst?

Hoe kunnen mensen zorgen voor een goede woning?
Zouden mensen de oorzaak kunnen zijn van een slechte woning?

Hoe kunnen mensen zorgen dat dieren weinig wonden en ziekten hebben?
Zouden mensen de oorzaak kunnen zijn van pijn, wonden en ziekten?

Hoe kunnen mensen zorgen dat dieren weinig angst en stress hebben?
Zouden mensen de oorzaak kunnen zijn van angst en stress?

Hoe kunnen mensen zorgen dat dieren zich natuurlijk kunnen gedragen?
Zouden mensen er de oorzaak van kunnen zijn dat dieren zich niet natuurlijk kunnen gedragen?

Van dierenwelzijn gaan we over naar GAIA. We vullen samen de bundel in die door de organisatie GAIA gemaakt is. Het luik over GAIA en dieren mishandeling wordt klassikaal overlopen. Nadien gaan de leerlingen zelf aan de slag. Ze verbeteren hun gemaakte bladeren a.d.h.v. een correctiesleutel.

Nadien houden we een filosofisch gesprek met volgende vragen: <https://www.dierenwelzijndeklas.be/files/PDFs-les/Lager/2e-3e-graad-LO/Les-5-Bijlage-6-Brainstorm-vragen.pdf>

Dinsdag 30 mei (50 min)

Doelen

♥ SEgb1	Gevoelens en behoeften bij zichzelf en anderen beleven, aanvaarden, herkennen en in taal uitdrukken <ul style="list-style-type: none"> • 4-12j Zich bewust worden van de eigen kwetsbaarheid en die van de ander - begrijpen dat al dan niet voldane behoeften aan de basis liggen van gevoelens
♥ SEiv3	In het eigen gedrag rekening houden met de gevoelens en de behoeften van anderen zonder zichzelf te verliezen
🕒 IKwn2	Gewetensvol en verantwoord handelen <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Ervaren dat het goede doen soms een keuze inhoudt tussen handelen ten voordele van het eigen welzijn, dat van anderen of dat van het grotere geheel - ervaren dat het goede doen niet altijd lukt en hier verantwoordelijkheid over opnemen - ervaren dat men nieuwe kansen kan krijgen, ook wanneer men in de fout ging - zelf nieuwe kansen kunnen geven aan anderen - geweldloze en gewelddadige oplossingen voor conflicten herkennen en onderscheiden
🌱 OWna7	Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Verantwoordelijkheid opnemen voor de verzorging van dieren en planten uit de omgeving • 10-12j Onderzoeken en vaststellen welke factoren invloed hebben op het voortbestaan van de mens en van plant- en diersoorten - aan de hand van voorbeelden uit de omgeving onderzoeken en vaststellen hoe milieuproblemen ontstaan onder invloed van de mens - onderzoeken en vaststellen hoe hierbij tegengestelde belangen kunnen spelen

Doelen les

De leerlingen weten dat er redenen zijn om een gezelschapsdier in huis te halen, maar ook redenen om een gezelschapsdier weg te doen.

De leerlingen zien in dat er voordelen zijn voor de mens om gezelschapsdieren te houden. Ze denken na over de voordelen voor het dier.

De leerlingen tonen interesse in de geschiedenis en de kwaliteit van de relatie tussen mens en dier.

Verloop

De leerkracht vertelt het verhaal van Pluche terwijl ze de foto's toont. Elke leerling krijgt een willekeurig kaartje. De kinderen lopen door elkaar. Op een teken zoekt elk kind zo snel mogelijk een willekeurige partner. Ze tonen elkaar hun rol. Klassikaal wordt de vraag gesteld of ze vinden dat ze bij elkaar horen. De duo's die dat vinden, geven elkaar de hand en zetten zich neer. De andere duo's blijven rechtstaan en kruisen de armen. De leerkracht bevraagt enkele duo's. Waarom horen jullie wel/niet bij elkaar? Bijvoorbeeld: Mimi en Pluche horen bij elkaar omdat ze in hetzelfde gezin hebben gewoond. De leerlingen lopen opnieuw door elkaar en doen dezelfde oefening. De duo's die zitten, proberen nu om een 'Als ... dan ...'-zin te maken met hun rollen. Als dat lukt, steek je samen een hand in de lucht. Bijvoorbeeld: Als Mimi aandacht vraagt aan haar ouders, dan krijgt Pluche minder aandacht. Of: Als Mimi en Pluche samen spelen, hebben ze allebei iets leuks om te doen. De leerkracht vraagt aan enkele duo's die met de handen in de lucht zitten om hun 'Als...dan...'-zin te vertellen. De lkr stelt aan de rest van de klas enkele vragen.

- Begrijp je deze 'Als...dan...'-zin? Waarom wel/niet?
- Wat komt eerst, wat komt laatst?
- Wat is de oorzaak, wat is het gevolg?

De leerlingen bedenken enkele redenen waarom Lies en Johan enkele jaren geleden een hond hebben gekocht.

- Waarom zouden Lies en Johan enkele jaren geleden een hond gekocht hebben?
- Zouden ze er lang over hebben nagedacht?
- Zouden ze dezelfde mening hebben gehad?
- Zouden ze ook een ander gezelschapsdier overwogen hebben?
- Welk argument zou het sterkst geweest zijn om voor een hond te kiezen?

- Waarom zouden ze gekozen hebben voor een hond bij een fokker en niet een uit het asiel, of bij iemand thuis?

De leerkracht noteert op het bord. Vermoedelijk halen ze in deze brainstorm vooral voordelen voor de mens aan. Die staan allemaal aan één kant van het bord.

Bijvoorbeeld:

- Tegen de eenzaamheid.
- Een reden om meer te bewegen.
- Omdat ze graag dieren zien.
- Omdat ze er liefde van krijgen.
- Omdat ze het leuk vinden om hem trucjes aan te leren.

Daarna vraagt de leerkracht: Wat zijn de voordelen voor de hond?

- Hij krijgt aangepast eten.
- Hij heeft onderdak.
- Hij krijgt (in het begin) de nodige beweging en aandacht.

De leerkracht vertelt dat gezelschapsdieren voor mensen veel verschillende functies kunnen hebben. Mensen houden dieren als gezelschap, voor de vriendschap, omdat ze er graag naar kijken, omdat ze er graag voor zorgen, het kan therapeutisch werken voor kinderen of volwassenen die het emotioneel moeilijk hebben, kippen zijn nuttig om voedselresten te verwerken en eieren in de plaats te krijgen, voor oudere mensen zijn dieren soms een leuke bezigheid in de dag ...

Nadien stelt de leerkracht de vraag: Maar hoe zijn wij mensen er eigenlijk toe gekomen om dieren te houden?

De leerlingen gaan in groepen van ongeveer 3 tot 6 leerlingen de strookjes met de geschiedenis van de hond in volgorde leggen. Als ze klaar zijn, plakken ze de strookjes vast op een blad. (er zijn twee versies: een makkelijkere en een moeilijker). Nadien verbeteren we dit klassikaal.

Conclusie: De geschiedenis van de hond toont aan dat er zowel voor mens als voor dier voordelen waren om bij elkaar te wonen. Maar hoe is de situatie nu? Hebben we nog steeds die wederzijdse relatie waaruit we allebei voordelen halen?

Nadien mogen de leerlingen een ander gezelschapsdier dan de hond uitkiezen. Een dier dat ze leuk vinden of waar ze veel over weten. Ze denken na vanuit het standpunt van dat gezelschapsdier.

- Welke voordelen haalt dat dier uit het samenwonen met mensen?
- Welke voorwaarden moeten voldaan zijn opdat het dier een goed leven kan hebben bij mensen?

Ten slotte kijken we nog filmpjes uit de campagne van de Vlaamse overheid. Na dit filmpje gaan de leerlingen een blad bekijken. De leerlingen mogen er twee minuten over praten en alles wat in hen opkomt noteren. Daarna worden de bladen doorgegeven naar de volgende groep. Zij lezen eerst wat erop staat en vullen aan. Schuif de bladen daarna nog een keer door. Als de tijd op is, vertelt elk groepje wat er allemaal bij hun vraag genoteerd staat.

De vijf vragen zijn:

- Welke voordelen zijn er voor dieren om bij mensen te wonen? Hoe kunnen mensen zorgen dat er (meer) voordelen zijn voor de dieren?
- Welke redenen zijn er dat dieren in een asiel terechtkomen? Hoe kan je dat voorkomen?
- Wat zijn mogelijke gevolgen van het feit dat dieren in een asiel terechtkomen?
- Wat vind jij van de relatie tussen mensen en dieren vandaag? Waarom?
- Hoe zie jij de relatie tussen mensen en dieren in de toekomst?

Nadien wordt de les besproken, de leerlingen reflecteren.